4. Torstaina 6 päivänä helmikuuta 1997

kello 18

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Hallituksen esitys Venäjän federaation kanssa rautatieyhdysliikenteestä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 39

Hallituksen esitys 246/1996 vp

2) Hallituksen esitys lasten suojelua sekä yhteistyötä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... ,,

Hallituksen esitys 247/1996 vp

3) Hallituksen esitys laeiksi ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta annetun lain muuttamisesta sekä Euroopan talousalueen valtioiden kansalaisten koulutuksen ja ammatillisen harjoittelun tunnustamisesta annetun lain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 248/1996 vp

4) Hallituksen esitys laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja varallisuusverolain 34 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 249/1996 vp

5) Hallituksen esitys laiksi eräistä henkilöstön asemaa koskevista järjestelyistä kunnallistettaessa Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan eräitä palvelutoimintoja ..... ,,

Hallituksen esitys 250/1996 vp

6) Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta 39

Hallituksen esitys 251/1996 vp

7) Hallituksen esitys laiksi yritystuen yleisistä ehdoista ja laiksi yritystuesta annetun lain 21 §:n muuttamisesta 40

Hallituksen esitys 252/1996 vp

8) Hallituksen esitys laiksi lelujen turvallisuudesta 43

Hallituksen esitys 253/1996 vp

9) Hallituksen esitys laiksi patenttilain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... ,,

Hallituksen esitys 254/1996 vp

10) Hallituksen esitys laiksi työeläkevakuutusyhtiöistä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... ,,

Hallituksen esitys 255/1996 vp

11) Hallituksen esitys 82. Kansainvälisen työkonferenssin hyväksymän terveyttä ja turvallisuutta kaivoksissa koskevan yleissopimuksen nro 176 hyväksymisestä 44

Hallituksen esitys 256/1996 vp

12) Hallituksen esitys 82. Kansainvälisen työkonferenssin hyväksymän ammattientarkastusta koskevaan yleissopimukseen, 1947 (nro 81), liittyvän pöytäkirjan vuodelta 1995 hyväksymisestä ..... ,,

Hallituksen esitys 257/1996 vp

13) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta 44

Hallituksen esitys 258/1996 vp

14) Hallituksen esitys laiksi vapaaehtoisista huutokaupoista annetun asetuksen ja lähempiä määräyksiä huutokaupantoimittajan-ammatin harjoittamisesta kaupungissa sisältävän julistuksen kumoamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 88

Hallituksen esitys 259/1996 vp

15) Hallituksen esitys laiksi poliisin hallinnosta annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 260/1996 vp

16) Hallituksen esitys laiksi Suomen Pankista sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ..... „

Hallituksen esitys 261/1996 vp

17) Hallituksen esitys laiksi eräiden Suomelle Yhdistyneiden Kansakuntien jäsenenä kuuluvien velvoitusten täyttämisestä annetun lain muuttamisesta ja laiksi rikoslain 46 luvun 1 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 262/1996 vp

18) Hallituksen esitys yliopistolaiksi ja laiksi yliopistolain voimaanpanosta ..... „

Hallituksen esitys 263/1996 vp

19) Hallituksen esitys laiksi valtion riskipääomatakuista annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 264/1996

20) Hallituksen esitys laiksi öljysuojarahastosta annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 265/1996 vp

Mietintöjen pöydällepano

21) Hallituksen esitys laiksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta 89

Hallituksen esitys 181/1996 vp
Lakivaliokunnan mietintö 22/1996 vp

22) Hallituksen esitys laiksi ulosottolain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 145/1996 vp
Lakivaliokunnan mietintö 23/1996 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aaltonen, Ala-Harja, Aura, Biaudet, Bryggare, Enestam, Huotari, Hyssälä, Häkämies, Isohookana-Asunmaa, Itälä, Kallis, Kanerva I., Kiljunen, Kiviniemi, Koskinen H., Manninen, Markkula-Kivisilta, Pietikäinen M., Rauramo, Rinne, Sasi, Suhola, Wahlström ja Wideroos.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Ala-Harja, Isohookana-Asunmaa, Bryggare, Aura, Rauramo, Kallis, Wideroos, Koskinen H. ja Sasi.

Edustajat Juhantalo ja Niinistö merkitään saapuneiksi valtiopäiville.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat

tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Enestam, Hyssälä, Häkämies, Kallis, Kiljunen, Kiviniemi, M. Pietikäinen ja Sasi sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Biaudet, Huotari, Itälä, I. Kanerva, Manninen, Suhola ja Wideroos sekä

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat H. Koskinen ja Wahlström sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Aaltonen ja Rinne.

Erikoisvaliokuntien jäsenet

Puhemies: Ilmoitetaan, että valiokuntapaikkojen järjestelyä varten pyytävät vapautusta
ed. Kankaanniemi perustuslakivaliokunnan varajäsenyydestä,
ed. Jääskeläinen lakivaliokunnan jäsenyydestä ja
ed Räsänen sivistysvaliokunnan jäsenyydestä.

Anomuksiin suostutaan.

Puhemies: Ilmoitetaan, että erikoisvaliokuntien täydennysvaalit toimitetaan ensi tiistaina 11 päivänä helmikuuta kello 14 pidettävässä täysistunnossa. Ehdokaslistat täydennysvaaleja varten on vaalisäännön 19 §:n mukaan jätettävä keskuskansliaan viimeistään ensi tiistaina kello 11.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys Venäjän federaation kanssa rautatieyhdysliikenteestä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 246/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ulkoasiainvaliokuntaan, jolle liikennevaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

2) Hallituksen esitys lasten suojelua sekä yhteistyötä kansainvälisissä lapseksiottamisasioissa koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 247/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti lakivaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys laeiksi ulkomailla suoritettujen korkeakouluopintojen tuottamasta virkakelpoisuudesta annetun lain muuttamisesta sekä Euroopan talousalueen valtioiden kansalaisten koulutuksen ja ammatillisen harjoittelun tunnustamisesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 248/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sivistysvaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja varallisuusverolain 34 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 249/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

5) Hallituksen esitys laiksi eräistä henkilöstön asemaa koskevista järjestelyistä kunnallistettaessa Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan eräitä palvelutoimintoja

Hallituksen esitys 250/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

6) Hallituksen esitys laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 251/1996 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Hassi: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että asia pannaan pöydälle eduskunnan seuraavaan täysistuntoon.

Puhemies: Koska asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, on asia jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Hassi ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Ed. Hassin ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle seuraavaan täysistuntoon.

7) Hallituksen esitys laiksi yritystuen yleisistä ehdoista ja laiksi yritystuesta annetun lain 21 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 252/1996 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki: Arvoisa puhemies! On paikallaan muutamalla sanalla esitellä tätä illan merkittävintä listalla olevaa asiaa. Kyse on siis esityksestä laiksi yritystuen yleisistä ehdoista. Se on keskeinen osa hallitusohjelmassa tavoitteeksi asetettua yritystukien uudistamista. Esityksen antaminen ja sen tärkeimmät tavoitteet on käsitelty myös marraskuussa eduskunnalle annetussa elinkeinopoliittisessa selonteossa.

Lakiesityksessä asetetaan yritystuille yhtenäiset periaatteet, muutetaan tukiohjelmat määräaikaisiksi ja velvoitetaan selvittämään kaikkien tukiohjelmien vaikuttavuus sekä määrätään tukien valvonnasta ja tarkastuksesta. Pienenevät yritystukimäärärahat edellyttävät tukien käytön tehokkuuden ja vaikuttavuuden huomattavaa parantamista.

Ehdotuksen mukaan yritystukiohjelmien yleisenä tavoitteena tulisi olla, että ne edistävät kansantalouden kasvuedellytyksiä ja lisäävät yritystoiminnan tehokkuutta. Tuet olisi myös suunnattava siten, että ne korjaavat puutteita markkinoiden toiminnassa ja siten parantavat kansantalouden voimavarojen kohdentumista. Tämä periaate tarkoittaa muun muassa sitä, että tukiohjelmia on suunnattava erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten pitkän aikavälin kilpailukyvyn parantamiseen. Suurten yritysten tukeen tarvitaan tästä eteenpäin varsin painavia perusteita.

Tukia tulisi kohdistaa myös etupäässä yritysten aineettomaan kehittämistoimintaan, jolla on tärkeä asema kansallisen kilpailukyvyn luomisessa. Siihen luetaan muun muassa tutkimus, tuotekehitys, koulutus, kansainvälistyminen ja yritysten välinen verkottuminen. Aineettomat investoinnit ovat aineellisiin verrattuina eri asemassa myös siksi, että ne eivät luo markkinaehtoisen rahoituksen tarvitsemia reaalivakuuksia. Toisaalta niillä on usein merkittäviä positiivisia ulkoisvaikutuksia.

Puitelakiesityksen ajatteluun kuuluu keskeisesti se, että yritystukiohjelmien tulisi olla määräaikaisia ja niille asetettujen tavoitteiden toteutumista tulisi myös määräajoin tutkia. Näin saadaan tietoa tukien tuloksellisuudesta ja kehittämisen tarpeesta sekä voidaan sovittaa niitä yhteen elinkeinopolitiikan yleisten tavoitteiden kanssa.

Eri ministeriöiden välistä yritystukien koordinointia varten perustettaisiin esityksen mukaan kauppa- ja teollisuusministeriön yhteyteen erityinen yritystukineuvottelukunta. Se antaisi lausuntoja sekä yritystukiohjelmista että merkittävistä yksittäisistä tukipäätöksistä. Tällä toteutettaisiin hallitusohjelman tavoitetta yritystukien yhteensovittamisesta.

Lakiesitys sisältää myös yhtenäiset määräykset tukien tarkastuksesta ja valvonnasta. Tuenantajan olisi valvottava tuen käyttöä, kustannuksia ja sen tavoitteiden toteutumista. Tuensaaja olisi velvollinen antamaan valvonnan kannalta tarpeelliset tiedot ja selvitykset. Tällä on merkitystä reilun pelin ja väärinkäytön estämisen kannalta. Tehokkaan tarkastuksen ja valvonnan järjestämistä edellyttävät muun muassa Euroopan unionin rakennerahastoihin liittyvät säännökset ja kamppailu harmaata taloutta vastaan. Laissa on otettu huomioon myös Euroopan yhteisöjen tärkeät kilpailusäännöt.

Laki koskisi teollisuus- ja palvelualojen tukia kaikilla hallinnonaloilla. Suorien avustusten lisäksi se koskisi myös erityisrahoitukseen sisältyvää tukea. Lähtökohta on, että yksittäisiä yritystukiohjelmia koskevat säännökset annettaisiin yleensä asetuksilla tai valtioneuvoston päätöksillä, jolloin puitelain säännökset tulisivat noudatettaviksi kokonaisuudessaan. Lakia ei sovellettaisi, jos muualla lainsäädännössä on toisin säädetty. Vastaavasti laista voitaisiin poiketa vain eduskunnan säätämien lakien nojalla. Esimerkiksi eduskunnan lainsäädäntövaltaa aluepoliittisessa lainsäädännössä ei näin rajoiteta.

Lakia on valmisteltu vuonna 95 valmistuneen selvitysmiesraportin ja viime kesäkuussa valmistuneen yritystukilakitoimikunnan mietinnön pohjalta. Valmistelussa ovat olleet mukana kaikki yritystukien kanssa tekemisissä olevat ministeriöt, ja ne ovat päätyneet yksimielisiin esityksiin. Pyydetyt lausunnot ovat olleet varsin myönteisiä.

Puitelain merkitystä voi arvioida vaikkapa sillä, että jalostus- ja palvelualojen yritystukien nettokustannukset valtiolle olivat vuonna 95 peräti 4,6 miljardia markkaa. Tämä oli 1,2 prosenttia kyseisten toimialojen jalostusarvosta. Talousar-

viossa olevat määrärahat ovat nettokustannuksia vielä selvästi suuremmat. Vuonna 95 yksistään KTM:n hallinnonalan yritystukiin kohdistetut budjettimäärärahat olivat yli 4 miljardia markkaa eli paljon yli puolet ministeriön kaikista määrärahoista. Kansalliset luvut eivät vielä sisällä mahdollisia Euroopan unionin rahoitusosuuksia.

Hallitusohjelmassa asetettiin tavoitteeksi vähentää KTM:n hallinnonalan tuista vuoteen 99 mennessä 1,9 miljardia markkaa, siis erittäin kova tavoite. Merkittävä osa vähennystavoitteesta on jo kuitenkin toteutettu vuoden 95 lisätalousarviossa, viime vuoden talousarviossa ja tämän vuoden talousarvioesityksessä.

Arvoisa puhemies! Harkiten ja valikoiden käytettynä yritystukijärjestelmämme voidaan kääntää valtiontalouden rasitteesta elinkeinopolitiikan hyödylliseksi välikappaleeksi. Sitä varten tarvitaan selkeät käyttöohjeet ja reilun pelin säännöt. Esitys yritystukia koskevaksi puitelaiksi antaa yhtäältä selkeät ja toisaalta joustavat puitteet yritystukien käytölle ja on siten merkittävä elinkeinopoliittinen uudistus.

Arvoisa puhemies! Toivon hyvää ja perusteellista valiokuntakäsittelyä, kuten tapana talossa on, ja toivon vilkasta keskustelua tämän lähetekeskustelun yhteydessä.

Ed. K a r j u l a: Arvoisa rouva puhemies! Vaikka uskonkin, että niin me edustajat kuin istuntoa seuraava yleisökin odotamme liikeaikalain lähetekeskustelua, joka sinällään on tärkeä elinkeinoelämää koskettava kysymys, olen kuitenkin näkemässä, että tämä esillä oleva lakiesitys suomalaisen elinkeinoelämän ja yritystoiminnan kansainvälisen kilpailukyvyn rakentamisen näkökulmasta on vähintäänkin yhtä tärkeä. Sen vuoksi haluan muutaman ajatuksen ottaa tässä yhteydessä esille.

Merkittävää on se, että monet nykyiset elinkeinoelämän ja yritystoiminnan tukimuodot kohdistuvat pääsääntöisesti aineellisiin investointeihin. Kuitenkin tosiasia on se, että jos aiomme luoda kansainvälisesti kilpailukykyistä yritystoimintaa, osaamisintensiivistä yritystoimintaa, keskeistä on se, millä tavalla me voimme nykyistäkin enemmän panostaa aineettomiin investointeihin.

Kuitenkin kun käymme keskustelua yritystuista, minusta viimeaikaisessa keskustelussa on liikaakin korostunut kilpailun vääristäminen kotimarkkinoiden ja paikallisen yritystoiminnan näkökulmasta. Jos ajatellaan tilannetta kansainvälisesti, me emme missään nimessä saa unohtaa sitä, että niin Euroopassa kuin muuallakin eri puolilla maailmaa ovat erilaiset subventiot ja tuet yrityksien käytettävissä. Otan esimerkkinä verohelpotukset, joita muun muassa käytetään Yhdysvalloissa ja jotka luovat merkittävän kilpailullisen lähtökohdan, kun vertaillaan eri alueita.

Tässä mielessä minä toivon, että kun käydään nyt keskustelua ja ennen kaikkea talousvaliokunta paneutuu esillä olevaan lakiesitykseen, nähdään myös se lähtökohta, että ei kaikki se toiminta ja tuki, joka kohdistuu suomalaisille yrityksille, ole missään nimessä kielteinen asia.

Vaarana on nimittäin se ajattelu, joka hallitsee hyvin pitkälle kuntien elinkeinotoiminnan kehittämistä. On liian paljon esimerkkejä kunnista, joissa on otettu kaikki voimavarat pois elinkeinojen tukemisesta ja ennen kaikkea sen infrastruktuurin rakentamisesta, joka luo mahdollisuudet kilpailukykyiselle elinkeinotoiminnalle. Minusta tässä mielessä eri puolilta Suomea löytyy esimerkkejä siitä, että kuntien kustannusten alentaminen aloitettiin siitä, että ensimmäinen virka, joka poistettiin, oli elinkeinoasiamiehen virka.

Tässä mielessä olenkin näkemässä, että enemmän on syytä miettiä sitä, millä tavalla nykyistä järkevämmin ja tuloksellisemmin me panostamme niihin olosuhteisiin, että suomalaiset yritykset voivat tulevaisuudessa menestyä selvästi nykyistä paremmin kansainvälisessä kilpailussa.

Ed. K u i s m a: Arvoisa puhemies! Korostaisin kyllä toisenlaista näkökulmaa kuin ed. Karjula. Kyllä minusta yritystuet ovat kielteinen ilmiö enimmiltään ja voi sanoa, että Suomessa yritykset voisivat paremmin, jos yritystukien viidakko ei olisi näin suuri. Tietenkin yritystuilla pyritään hyviin tarkoituksiin ja on esimerkkejä, joissa on saatu hyviä tuloksia, mutta kaiken kaikkiaan pitemmällä aikavälillä yritystuet kyllä monella tapaa vääristävät kilpailua ja tervettä taloutta. Ennen kaikkea ne luovat sellaiset olosuhteet, että yritykset pitemmän päälle eivät menesty. Näitä syitä ja seurauksia on hyvin vaikea eritellä.

On muistettava myös, että yritystuet rahoitetaan verotuksella. Viime kädessä mitä korkeampi verotus on, sitä isommat haitat ja kustannukset tulevat välillisesti tai suoranaisesti yritysten kannettavaksi. Siinä mielessä kyllä yritystukiin pitäisi suhtautua hyvin varovasti. Varmasti olisi karsimista huomattavasti paljon enemmänkin, mitä on tehty, mutta tietysti kun pystytetään tukijärjestelmiä, niiden purkaminen on kymme-

nen kertaa vaikeampaa, kuin oli niiden pystyttäminen.

Vaikka voidaan tietysti keskustella elinkeinoasiamiesjärjestelmistä ja kaikista muista byrokraattisista järjestelmistä, jotka hyvässä tarkoituksessa on taloudellisen toiminnan ja yritystoiminnan tueksi perustettu, tosiasia kuitenkin on, että kyllä niistä rahoista ainakin tähän mennessä on hyvin vähän ollut hyötyä. On joitain hyviä poikkeuksia, mutta voi sanoa, että yritystuet ja niihin liittyvä byrokratia ovat saaneet aikaan enemmän vahinkoa kuin hyötyä.

Ed. Tulonen: Arvoisa puhemies! Olen samaa mieltä ministeri Kalliomäen kanssa, että tämän illan ehkä merkityksellisin lakialoite on tässä ja juuri nyt edessämme.

Ed. Kuisma arvosteli sitä, että yrittämisen tuella on vääristetty kilpailua. Se on kyllä osittain totta, kun on läheltä seurannut joidenkin suurempienkin yritysten yritystukia ja niiden maksatusta. Varsinkin valvonnan ja nimenomaan sen, että näistä on tarkoitus tehdä määräaikaisia, koen erittäin hyväksi asiaksi.

Kun luin tätä lakiesitystä, mielestäni toinen hyvä asia on se, että aluepolitiikkaa ei kokonaan unohdeta tästä lakiesityksestä. Aikaisemmin käsittääkseni se oli ollut liipaisimella, kun katsottiin, että alueelliset tuet ovat kaikkein pahimpia. Ne varmasti ovat olleet, koska ne ovat vääristäneet kuntien rajoilla esimerkiksi järkevää kilpailua.

Mielestäni hallituksen esitys on, sikäli kuin tätä hätäisesti on tässä lukenut, erittäin hyvä ja tervetullut. Nyt kun tämä valiokuntaan lähtee, toivoisin, että valiokunta kiinnittäisi todella huomiota siihen, mitkä ovat tuensaajien selvitykset ja miten vastataan mahdollisista väärinkäytöksistä. Uuden lain myötä ne ovat toivottavasti taakse jäänyttä elämää.

Ed. Ala-Harja merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki toi esiin, että tällä lakiesityksellä tähdätään lähinnä aineettomien investointien tukemiseen. Panostetaan pääasiassa niin, että vähentyneet voimavarat voitaisiin mahdollisimman tuloksekkaasti ja tehokkaasti käyttää hyväksi.

Tässä on tietenkin se vaara, mihin ed. Karjula kiinnitti huomiota, että meillä liiankin puhdasoppisesti aletaan kilpailua ja vapaata markkinataloutta ihannoida eikä muisteta, että meillä on varmasti yrityksiä, jotka miettivät sitä, sijoittuvatko ne tai investoivatko ne Suomeen vai jonnekin muuanne Euroopan unionin alueelle. Eikä minusta voi olla oikein, että me nyt ehdoin tahdoin tietointensiivisiä yrityksiä, joihin tässä kiinnitetään huomiota, päästetään Suomesta maakunnista muuanne Euroopan unionin alueelle sen vuoksi, että meillä on liian voimakkaasti karsittu yritystukia.

Tämän hallituksen ohjelmassahan on erittäin voimakas yritystukien karsinta, ja olen vähän ed. Karjulan kanssa samaa mieltä, että kyllä tämä tahti on kenties liiankin nopea. Ei muisteta, että me olemme kuitenkin monin tavoin sellaisessa maassa, jossa tukijärjestelmät ovat olleet osa alueellista kehittämistä ja jossa niitä tarvitaan välttämättä tasapainoittamaan kehitystä edelleen.

Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki: Puhemies! On ehkä syytä muistuttaa, että tässä on kyseessä puitelaki, joka ei mene yli voimassa olevan muun lainsäädännön. Minusta on selvää, että nyt voimassa oleva yritystukilaki toki tarvitsee myös uudistamista jo pelkästään sen vuoksi, että on siirrytty Euroopan unionin jäseneksi ja järjestelmään. Sitä varten on tehtävä ja lähdössä liikkeelle perusteellinen vaikuttavuusselvitys. Arvioisin, että tältä osin yksityiskohtiin menevä lainsäädäntö voisi ehkä parhaimmillaan tulla voimaan joskus 1999 taikka 2000. Sitä luokkaa ovat tässä aikaviiveet.

Ed. Tiusanen: Arvoisa puhemies! Ministeri Kalliomäki on varmasti oikeassa, kun hän sanoi, että tämän illan lähetekeskustelujen tärkein asia on hallituksen esitys, jota nyt käymme lävitse. Mutta varmasti sitten "neljännessä käsittelyssä" oleva hallituksen esitys 258 viime vuodelta on vielä tärkeämpi ainakin keskustella.

Arvoisa puhemies! Kuitenkin haluaisin todeta, että suomalaisen yritysmaailman kohtalo on kyllä säälittävä, jos sen ideologiset taustavoimat ja kummisedät elävät sillä vanhakantaisella tasolla, mitä tunnettu kolmen tohtorin koplan ajatusmaailma edustaa, siis Suomesta energiaparatiisia ja bulkkituotantoa, paperia ja sellua, ja siinä se sitten on eikä sen enempää. Tämä todellakin on ajatuksetonta, mielikuvituksetonta, niin kuin on julkisuudessa varsin usein todettu muun muassa professori Paloheimon suulla. Työllisyydenkin kannalta se on onnetonta, arvoisa puhemies.

Ed. Karjula: Arvoisa rouva puhemies! Vielä haluan täsmentää omaa näkemystäni siinä mielessä, että varmasti nykyisten yritystukien osalta on tilaa uudelleenarvioinnille ja on tukimuotoja, joita voidaan karsia. Mutta korostan sitä, että ei kävisi niin, että menee lapsi pesuveden mukana. Nimittäin uuden, kansainvälisesti kilpailukykyisen liiketoiminnan aikaansaaminen on niin vaativa haaste, että se edellyttää vuosien ponnistelua. Se, että nykyinen hallitus on varannut lisää rahaa tutkimukseen ja tuotekehitykseen, on yksi erittäin hyvä osoitus siitä, että panostetaan nykyaikaisella tavalla, puhutaan tietyssä mielessä eräästä yritystukimuodosta. Tässä mielessä tämän suuntaisten aineettomien tukien kehittäminen on Suomen kansakunnan yritysten kilpailukyvyn kehittämisen välttämätön ehto.

Ed. Kuisma: Arvoisa puhemies! Tietysti tässä on kysymys yleisistä yritystukien säännöksistä, mutta tietysti jos tällainen laki säädetään, se pitää sisällään sen, että yritystukia aiotaan jatkaa. Siinä mielessä keskustelu yritystuista on ihan paikallaan.

Minusta, jos hieman kärjistää, Suomella ja vapaalla ja terveellä markkinataloudella ei ole kovin paljon yhteistä. Täällä leikkivät monet johtajat vapaata markkinataloutta veronmaksajien rahoilla, ja se on irvikuva. Minun mielestäni monet esiintyvät yrittäjinä, vaikka tosiasiassa heidän yrittämisensä on sitä, että yhteiskunnalta kupataan veronmaksajien rahoja, ja monet yrittäjät eivät näe edes tätä tosiasiaa.

On paljon yrittäjiä, jotka todella omalla työllään ja yrittämisellään ovat pärjänneet, ja heistä useimmat arvostelevatkin yritystukia, koska he ovat yritystukien maksajia. Monta kertaahan tällainen yritystukijärjestelmä itse asiassa niitä elinkelpoisia ja terveitä yrityksiä rankaisee. Se on kaikkein huonointa yritysten kannalta yritystuissa.

Ymmärrän kyllä, että aluepolitiikkaa täytyy harjoittaa. Minusta se täytyy pitää erossa yritystuista. Puhutaan sitten aluepoliittisista tuista ja käydään niistä keskustelua. Niitä voidaan varmaan antaa yrityksillekin, mutta tehdään se oikealla nimellä, ja siinä mielessä kyllä pitäisi yritystukia pystyä paljon enemmän karsimaan. Mutta ymmärrän myös, että sitä ei voida kovin nopeasti tehdä ja se on erittäin vaikeata ja varmaan tässä välivaiheessa tarvitaan yhteisiä menettelytapasääntöjä. Tosin säännöt osittain näyttävät kaikenlaisine neuvottelukuntineen hyvin byrokraattisilta ja yritystoimintaan soveltumattomilta.

Ed. Tiuri: Arvoisa puhemies! Olen kyllä samaa mieltä ed. Kuisman kanssa siinä, että yritystuet helposti ovat vääristäneet yritystoimintaa ja tehneet heikosti kilpailukykyisiä yrityksiä, kun tuen varassa on toimittu. Onneksi näitä tukia on nyt kovasti karsittukin ja ainoaa oikeaa ja järkevää tukea eli tuotekehitystukea lisätty, ja se on minusta tervettä.

Haluaisin kuitenkin vielä korjata ed. Tiusasen väitteen, kun hän esittää, että on älytöntä Suomessa bulkkituotantoa lisätä. Etelä-Suomen talousmetsissä on paljon kuusta, jota on sinne kasvatettu vuosikymmenien kuluessa, ja nyt se olisi valmista käytettäväksi hiertämällä paperiksi. Suomi on kehittänyt erikoisesti juuri näitä paperilaatuja paljon pitemmälle kuin Ruotsi esimerkiksi, niin että se ei ole mitään kovin alkeellista tavaraa. Siitä saadaan paljon rahaa Suomeen, vaikka se ei työpaikkoja paljon tuokaan. Tarvitaan vain vähän lisää ydinvoimaa, että saadaan ne tehtaat pyörimään. Kyllä on aivan järkevää, että hankitaan rahaa ulkomailta silloin, kun kotimaassa on uusiutuvia raaka-aineita käytettävissä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan.

8) Hallituksen esitys laiksi lelujen turvallisuudesta

Hallituksen esitys 253/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

9) Hallituksen esitys laiksi patenttilain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 254/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

10) Hallituksen esitys laiksi työeläkevakuutusyhtiöistä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys 255/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

11) Hallituksen esitys 82. Kansainvälisen työkonferenssin hyväksymän terveyttä ja turvallisuutta kaivoksissa koskevan yleissopimuksen nro 176 hyväksymisestä

Hallituksen esitys 256/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti työasiainvaliokuntaan.

12) Hallituksen esitys 82. Kansainvälisen työkonferenssin hyväksymän ammattientarkastusta koskevaan yleissopimukseen, 1947 (nro 81), liittyvän pöytäkirjan vuodelta 1995 hyväksymisestä

Hallituksen esitys 257/1996 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti työasiainvaliokuntaan.

13) Hallituksen esitys laiksi vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 258/1996 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. R ä s ä n e n : Arvoisa puhemies! Eduskunnan hylättyä joulukuussa liikeaikalain muutoksen pääministeri Lipponen asetti koko hallituksensa arvovallan riippuvaksi siitä, saadaanko kaupat kuitenkin sunnuntaiksi auki. Tällainen menettelytapa, saman asian kahteen kertaan äänestyttäminen ja luottamuskysymykseksi nostaminen, on ainutlaatuista poliittisessa historiassamme. Eduskunnan arvovalta ja kansanedustajien aito ja selkeä mielenilmaus halutaan nyt jyrätä väkivalloin asiassa, joka ei edes nouse hallitusohjelmasta.

Liikeaikalain muutosesitys ei edistä työllisyyttä, ei valtiontalouden tasapainoa, ei myöskään työsuojelullisia tai perhepoliittisia näkökulmia. Suurin osa kansasta vastustaa kauppojen aukioloa sunnuntaisin. Viime tiistaina Taloustutkimuksen teettämän mielipidemittauksen mukaan 70 prosenttia 15 vuotta täyttäneistä oli hanketta vastaan ja vain 25 prosenttia puolesta.

Vielä käsittämättömämmäksi tilanteen tekee se, että etenkin kokoomuksen johdosta on esitetty, että tässä hallituksen esityksessä ei ole tällä kertaa niinkään tärkeää lakiesityksen sisältö, vaan se periaate, että pidetään kiinni siitä, mitä on sovittu. Mielestäni tällainen käsittelytapa halventaa koko eduskunnan arvovallan ja demokratian periaatteen. Ennen kaikkea se loukkaa niitä ihmisiä, joita lain muutos konkreettisesti koskettaa, niitä myyjiä, joita uhkaa sunnuntaivapaiden menetys. He kokevat joutuvansa mielivaltaisen arvovaltakiistan uhreiksi, kun kelvoton ja eduskunnan hylkäämä esitys täytyy saada vain sen takia läpi, ettei nolattaisi poliittisen kaupankäynnin petetyksi itsensä kokevaa osapuolta, kokoomuspuoluetta.

Hallitus täyttää tänä keväänä kaksi vuotta ja on tullut aivan ilmeiseen uhmaikään. Hallituksen käyttäytymisessä on mielestäni samoja piirteitä kuin kaksivuotiaan tyttäreni uhmassa. Kun hän haluaa viedä tahtonsa läpi, niin tärkeää ei ole lainkaan asian sisältö, vaan se periaate, että itse saa päättää. Arvaatte, että tämä johtaa monesti aikamoiseen hölmöilyyn ja hupaisiin tilanteisiin.

Kansalaisten luottamus poliitikkoihin on viime aikoina heikentynyt, mistä kertoi myös viime vaalien alhainen äänestysaktiviteetti. Poliittisen järjestelmämme uskottavuuden kannalta on äärimmäisen tärkeää, että tämä esitys käsitellään asiana, jona se on esitetty, ei minään sivumerkityksenä. Kun nyt hallituspuolueiden eduskuntaryhmät alkavat hieroa kompromissia, on varottava, ettei jouduta uskottavuuden suhteen ojasta allikkoon. Näin voi käydä, mikäli joulukuussa lakiesitystä vastustaneet edustajat pakotetaan nyt hyväksymään tämä esitys pienin ja muodollisin muutoksin tai mikäli ryhmien johtajat sopivat uusista arveluttavista poliittisista kaupoista. Liikeaikalakia vastustavat kansalaiset seuraavat kyllä tarkasti tätä prosessia eivätkä tule tällaista hyväksymään.

Kauppojen sunnuntain aukioloa on perusteltu kauppiaiden ja kuluttajien yksilönvapauden lisäämisellä. On sanottu, että ketään ei pakoteta, vaan annetaan vain lisää vapauksia. On kuitenkin muistettava, että valinnanvapauden lisääminen joidenkin kohdalla merkitsee sen rajoittamista toisten kohdalla. Se merkitsee samalla vähittäiskaupan työntekijöiden oikeuksien heikentämistä. He eivät voi valita, tulevatko he töihin sunnuntaisin.

Toki monen ammattiryhmän kohdalla sunnuntaityö on nytkin käytäntöä, mutta kaupan myyjien sinänsä arvokasta työpanosta ei välttämättömästi tarvita sunnuntaisin. Lääkärinä ja papin vaimona tiedän hyvin rasitteet, jotka koituvat perheelle vanhempien välttämättömästä

sunnuntaityöstä, esimerkiksi lääkärin päivystystyöstä. Mielestäni vähittäiskaupan myyjille ei tule sälyttää tällaista rasitetta. Ihmettelenkin, miksi vahvasti ja toistuvasti kantansa ilmaissutta ammattiyhdistysliikettä ei tässä yhteydessä kolmikantaperiaatteen mukaisesti kuulla.

Suuri osa yrittäjistä ei myöskään halua lisätä vapauttaan päättää, pitääkö puotinsa kiinni vai auki sunnuntaisin. Käytännössä liikeaikalain muutos merkitsisi monen pienyrittäjän ja perheyrittäjän kohdalla valinnanvapautta konkurssin ja seitsenpäiväisen työviikon välillä.

Itse asiassa kaiken työn siirtämistä mille tahansa pyhäpäivälle voitaisiin lyhytnäköisesti perustella ihan samanlaisella valinnanvapauden periaatteella. Miksi kansalaiset eivät voi viedä lapsiaan päivähoitoon sunnuntaisin? Miksi pankit tai Kansaneläkelaitos eivät palvele sunnuntaisin?

Arkkipiispa Vikström on mielestäni oikeassa siinä, että liikeaikalaissa on todellakin kysymys kulttuurisesta muutoksesta arjen ja pyhän vaihtelun menetyksen suuntaan. Työn ja levon selkeä rytmittyminen yhteiskunnassa tukee perheiden, ystävien ja sukulaisten yhteistä vapaa-ajan viettoa. Sunnuntai on meillä Suomessa kansallinen lepopäivä.

Yhteiskunnan järjestyksen kannalta on mielekästä, että nämä lepopäivät, jotka toki kaupan myyjilläkin olisivat, eivät osu minne tahansa, vaan että myös niin perheen lapsilla kuin vanhemmilla on pääsääntöisesti sama lepopäivä. Mitä enemmän työtä siirretään sunnuntaille, sitä vähemmän perheille tarjoutuu mahdollisuuksia yhteisen vapaapäivän viettoon.

Helsingin Sanomien yleisönosastoon kirjoittanut ajankäytön tutkija Iiris Niemi toteaa, että viikkoa on pidetty eräänä ihmiskunnan merkittävimmistä kulttuurisaavutuksista. Viikkorytmi pohjautuu kollektiiviseen sopimukseen toisin kuin esimerkiksi vuosi- tai vuorokausirytmi, joita luonto säätelee. Samassa yhteydessä hän viittasi suomalaisiin ajankäyttötutkimuksiin, joissa ilmenee, että kotitöiden kokonaismäärä jää sunnuntaina lauantaita vähäisemmäksi vain sen takia, että lauantaina käydään ostoksilla, sunnuntaina taas ei. Sunnuntai katkaisee siksi tehokkaimmin arkisen kiireen, arkisen elämänmenon ja stressin. Kauppojen aukiolo merkitsisi aikaa myöten sunnuntain muuttumista lauantain kaltaiseksi päiväksi.

Hallituksen ajama kehitys on myös vastoin monen muun Euroopan maan linjausta kauppojen aukiolon suhteen. Jo nyt aukioloajat ovat maassamme väljemmät kuin monissa Euroopan maissa. EU-jäsenyys ei velvoita liikeaikalain toteutukseen.

Ministeri Kalliomäki todisti täällä — hän ei nyt käyttänyt puheenvuoroa, mutta syksyllä — moneen kertaan lujasta uskostaan siihen, että liikeaikalain muutos lisäisi työpaikkoja. Tällaista uskoa eivät tue tutkimukset. Eduskunnan työasiainvaliokunta ja talousvaliokunta eivät myöskään laajan asiantuntijakuulemisen jälkeen löytäneet lausunnoissaan perusteita uskolle työllisyyden kohenemisesta. Kaupan kokonaismyynti ei tulisi kasvamaan, vaan kuluttajien entinen ostovoima ohjautuisi niille liikkeille, jotka pystyvät tehokkaimmin käyttämään hyväkseen lisääntyviä aukioloaikoja. Tämä kiihdyttäisi kaupan keskittymistä suuriin, vähäisellä palvelulla toimiviin liikkeisiin, jolloin vaarana olisi pikemminkin vähittäiskaupan työllisyyden heikkeneminen. Tähänastiset sunnuntain aukiolokokeilut kotimaassa tai ulkomailla eivät myöskään ole vaikuttaneet alan työllisyyteen myönteisesti.

Kirkko on ilmaissut harvinaisen selkeästi kantansa hanketta vastaan. Ihmettelenkin sitä, että erityisesti kokoomuspuolueelle sunnuntaiden saaminen markkinapäiviksi on noussut näin tärkeäksi hankkeeksi. Vaikuttaa siltä, että kodin ja uskonnon arvot ovat jääneet historiaan. Kun kokoomuksen puoluesihteeri ed. Maija Perho valittiin nykyiseen virkaansa, muistelen, että hänen ehtonsa tehtävään suostumiseen oli se, että hän saa pitää sunnuntait vapaina. Mielessäni nostin silloin hattua niin ed. Perholle kuin kokoomuksen johdolle puoluesihteerin työajan viisaasta rajauksesta. Itse kukin tarvitsemme lepopäivän, työn ja levon säännöllisen rytmin, olivatpa tehtävämme miten kiireiset ja vaativat tahansa. Toivon, että niin edustaja, puoluesihteeri Maija Perho kuin muutkin kokoomuksen edustajat suovat myös liikealan työntekijöille sunnuntait lepopäiviksi.

Kaupan alan työntekijöiden mielenilmaus ja toive ja vaatimus on ollut täysin yksiselitteinen ja selkeä. He haluavat viettää lepopäivänsä muun perheen kanssa samana päivänä — sunnuntaina.

Viime aikoina on spekuloitu mahdollista hallituskokoonpanoa vaihtoehtona nykyiselle. Nämä puheet käynnistyivät pitkälti pääministeri Lipposen ja ministeri Niinistön ansiosta, kun he tekivät liikeaikalaista hallituksen luottamuskysymyksen. Pidän joka tapauksessa selvänä sitä, että tällaista esitystä ei olisi tuotu eduskunnan käsittelyyn lainkaan punamultahallituksen toi-

mesta, ei ainakaan siinä tapauksessa, että kristillinen liitto olisi ollut hallituksessa mukana.

Ed. Isohookana-Asunmaa merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Räsänen puheenvuorossaan viittasi siihen, että pankit ja Kelakaan eivät ole sunnuntaisin auki. Eivät olekaan, mutta ei lailla ole sitä kielletty, vai tietääkö ed. Räsänen, missä laissa olisi säädetty, että pankit ja Kelan toimistot eivät saa olla sunnuntaisin auki? Nämä aukioloajat on sovittu siellä laitosten sisällä laitosten ja työntekijöiden välillä. Miksei kauppojen osalta voida näin tehdä? Miksi kauppojen osalta ainoina pitää sopia ja säätää laissa aukioloaikarajoitukset?

Ed. Räsänen puheenvuorossaan toisti kauhukuvia, mitä julkisessa keskustelussakin on ollut uudistuksen vaikutuksista: arki ja pyhä menevät sekaisin, menettävät merkityksensä. Sunnuntaisin tulee tilanne, jossa lenkkipolut tyhjenevät, ilmeisesti linnutkaan eivät enää laula, hätääntyneet lapset juoksevat yksin ympäriinsä, kun aikuiset vain juoksevat marketeissa ja kaupoissa. Tällaista kauhumaalausta olemme viime päivinä saaneet lehdistä lukea.

Kun ed. Jansson on paikalla ja Ahvenanmaalla on vapaa aukioloaika Ahvenanmaan itsehallinnon puitteissa itse säädettynä, niin olisin mielelläni kuullut ed. Janssonin todistavan, mitä kaikkia onnettomuuksia Ahvenanmaalle on syntynyt, isättömiä ja äidittömiä, yksinäisiä lapsia sen seurauksena, että siellä on vapaa aukioloaikakäytäntö.

Kun kuitenkin, arvoisa puhemies, kauhumaalaukset, harhaluulot ja pelot on onnistuttu hyvin tehokkaasti levittämään tällä hetkellä Suomen kansalaisiin, on varmasti paikallaan, että tässä asiassa edetään askel askeleelta. Tehdään nyt kompromissi, jossa otetaan eräitä askelia yrittäjän vapauden ja kuluttajien suuremman vapauden suuntaan, annetaan käytännön osoittaa, että taivas ei pudonnut niskaan, ja palataan sitten uudelleen asiaan.

Ed. Lapintie (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Räsänen lähti sunnuntain pyhittämisestä aika uskonnolliselta pohjalta ja se on hänen osaltaan ihan ymmärrettävääkin. Itse olisin kaivannut myös käytännöllisempää näkökulmaa siitä, mitä tapahtuu, kun sunnuntai on samanlainen työpäivä kuin kaikki muutkin.

Todennäköisesti tapahtuu juuri niin kuin kokoomus on koko ajan toivonutkin: ensin kaupan työntekijöiltä viedään sunnuntaityön erityislisät pois, se on samanlaista työtä kuin mikä tahansa työ, ja sen jälkeen kaikilta muiltakin työntekijöiltä. Eli sunnuntai tai mikä tahansa muukaan pyhäpäivä ei sen jälkeen ole sen erikoisempi päivä. Ei anneta arvoa sille, että koko perheellä on mahdollisuus viettää yhdessä aikaa, vaan halvennetaan työn kustannusta, jotta kaikki voivat tehdä sunnuntaisin työtä. Ilmeisesti tämä on juuri sitä joustoa, jota kokoomus on vaatinut, ja tämä on mielestäni erittäin käytännönläheinen näkökulma asiaan, joka pitää myös muistaa, kun puhutaan sunnuntaipäivän erikoisuudesta.

Ed. Bryggare merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R. Korhonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ottamatta sen enempää kantaa talousvaliokunnan jäsenenä tulevaan mietintöömme haluaisin nostaa esille pari asiaa. Meitä pk-yrittäjiä on käytetty tässä yhtenä lyömävälineenä. Itse olen käynyt joulunpyhien aikana läpi aluettamme. Koeäänestyksissä eri yrittäjäyhdistyksissä on tullut lopputulos 6—5 tai 5—6 aukiolojen vapauden puolesta ja vastaan, eli yrittäjille aukioloasia ei ole itsestäänselvä asia. Sanotaanko näin, että siellä, missä on hypermarket, joka imee asiakkaat, vastustus on suurinta. Tämä koskee esimerkiksi Kuopion kaupunkia lähiympäristöineen. Pienet erikoisliikkeet, joilla on vakiintunut ...

Puhemies (koputtaa): Ed. Korhonen, vastauspuheenvuoro ed. Räsäsen puheenvuoroon!

Puhuja: Anteeksi! Eli näkisin sen, että pyhien aukioloasia ei ole niin yksinkertainen asia kuin mitä täällä on tuotu esille. Siinä varmasti on työntekijöitten osa ja osuus ja siinä on myös yrittäjien osuus ja meidän liiketaloudellinen puolemme. Lähinnä minä näen tämän yrittämisen vapauden erittäin merkittävänä asiana. Kunnioitan toki työntekijöitten ja yrittäjienkin oikeuksia pitää lepopäivää, ja se asia päätettäköön talousvaliokunnassa.

Ed. Dromberg (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Räsänen toi aika yksipuo-

lisesti, tietenkin omalta ideologiselta pohjaltaan tämän keskustelun eri näkökohdat. Mutta itse jo edelliskaudella talousvaliokunnassa istuneena haluan tuoda sieltäkin terveisiä. Siellä kokoomus ajoi myös hyvin järjestelmällisesti tämän vapauden myöntämistä. Minun mielestäni tämän tyyppinen toiminta täytyy ottaa tulevaisuutta ajatellenkin huomioon, koska työpaikkojen luonne muuttuu täysin, jolloin ihmiset, jotka työskentelevät, tarvitsevat myös erilaisia palveluja eri muodoissa.

Minua hämmästyttää kaikkein eniten kaksinaamaisuus siinä mielessä, että nyt ovat huoltoasemat ja kioskit auki. Ne saavat olla kuinka pitkään hyvänsä. Tätä taustaa vasten ihmetyttää, etteikö voida myös vähittäiskauppojen aukioloaikoja lisätä. Sen lisäksi lupahallinnon kautta, joka on aikamoinen ruljanssi KTM:ssä ja muillakin tahoilla ja vie tavattomasti aikaa, pystytään kuitenkin saamaan vähittäiskaupat auki. Kun ajatellaan Lappia, jossa on turismi hyvin tärkeä osa-alue, siellä ovat kaupat auki melkein vuorokaudet ympäriinsä.

Tietenkin me kunnioitamme kokoomuksessa edelleenkin uskonnollisia periaatteita, mutta ajatellaanpa, että moni suomalainen on käynyt ulkomailla, ja siellä myös katolisen uskonnon maissa ovat kaupat auki sunnuntaisin.

Ed. Aura merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Räsäsen puhe oli varsin laaja ja melko monipuolinen. Vastaavanlaisia puheitahan me vähän eri näkökulmista itse kukin täällä ennen joulua käytimme. Kymmenittäin niitä pidettiin ja keskustelu oli todella laajaa ja monipuolista.

Ed. Räsänen viittasi puheenvuorossaan myös siihen, miksi nyt ei ole huomioitu ay-liikkeen näkemyksiä. Liikealan ammattiliitto muun muassa on määrätietoisesti vastustanut tätä lakia ja vastustaa edelleen.

Ed. Räsänen myös puuttui puheenvuorossaan siihen, että asiasta tehtiin hallituksen luottamuskysymys. Tähän kohtaan erikoisesti itsekin olisin tässä vastauspuheenvuorossa halunnut kiinnittää huomiota. On ennenkuulumatonta kaiketi se, että kertaalleen hylätty esitys tuodaan eduskunnan käsittelyyn uudelleen.

Minulle henkilökohtaisesti melko tuoreena kansanedustajana tuli sellainen tunne, että olisin kuin koira, jota kasvatetaan olemaan asennossa. (Ed. Tiuri: Oikein!) Rohkenen kuitenkin toivoa, että suomalainen parlamentarismi ja eduskunnan arvovalta ei kokonaan tämän asian kanssa rapistuisi, vaan saisimme tästä vielä kunniallisen päätöksen.

Ed. R ä s ä n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Zyskowiczille haluan vain todeta, että hän sen tietää, että kauppojen kohdalla tilanne on täysin toinen kuin pankkien tai Kelan. Niiden toimistot eivät tietääkseni ole missään auki sunnuntaisin, eivät edes lauantaisin, mutta käytännössä tämän lakiesityksen ideana olisi nimenomaan se, että kauppaliikkeet tulisivat olemaan auki sunnuntaisin. Kyllä se käytäntöä muuttaisi huomattavasti.

Ed. H u r s k a i n e n : Arvoisa puhemies! Harvinaista ellei ainutlaatuista lienee se, että eduskunta käsittelee liikeaikaa koskevaa lakiesitystä, jonka se hylkäsi joulukuussa äänin 84—82. Taloustutkimus selvitti kansalaisten näkemyksiä liikkeiden aukiolosta sunnuntaisin. Tutkimuksen mukaan 70 prosenttia suomalaisista vastusti sunnuntaiaukioloaikoja ja 25 prosenttia oli niiden puolesta, joten erittäin suuri enemmistö Suomen kansasta vastustaa sunnuntaiaukioloa. (Ed. Metsämäki: Niiden ei tarvitse mennä kauppaan sunnuntaisin!) Tämä on mielenkiintoista, koska etenkin kokoomuksen taholta on väitetty, että kuluttajat haluavat tätä lakia. Todellisuudessa kuluttajat eivät kyselyn mukaan halua liikkeiden sunnuntaiaukioloa, vaan sitä haluavat ainoastaan suurliikkeiden ja markettien tukijat. (Ed. Dromberg: Ei pidä paikkaansa!) — Ja kokoomus.

Täsmälleen saman kaltainen liikeaikalaki oli käsittelyssä eduskunnassa juuri ennen joululomille lähtöä. Erikoiselta tuntuu se, että laki oli käsiteltävänä kiireellisesti eduskunnassa. Liikeala on naisvaltainen ala. Tuntuu oudolta, että ennen lain käsittelyä ei ole selvitetty, miten päivähoitokysymykset ratkaistaan, miten lain voimaantulo vaikuttaisi liikealan työsuhteiden osaaikaistamiseen ja mitä eläkeseurauksia siitä mahtaisi olla. On useita kysymyksiä, jotka ovat jääneet vaille vastausta.

Mikäli lakiesitys hyväksyttäisiin, pienkaupat, perhekaupat kuolisivat ajan myötä. Tällä hetkellä pienliikkeet pyörivät perheiden voimin eikä heillä ole varaa palkata ulkopuolisia työntekijöitä, joten jokainen ymmärtää, että perheyrityksille on mahdottomuus tehdä vuodesta toiseen seit-

semänpäiväistä työviikkoa. Pienkauppojen kaatumista ja työttömyyden lisääntymistä nopeuttaa myös se, että useat perheet keskittäisivät ostoksensa supermarketteihin viikonloppuisin, ja viikolla lähikaupat saattaisivat palvella ainoastaan maitokauppoina, kunnes kuolisivat. Sen seurauksena tietysti työttömyys taajamien ulkopuolella kasvaisi.

Liikeaikalain uudistaminen ei ole ainoastaan työllisyyskysymys, se on myös kulttuurikysymys. Liikeliitolta saatujen tietojen mukaan mielipidetutkimusten enemmistöjen mukaan sunnuntaiaukioloja ei hyväksytä, koska se on ihmisille työllisyyden lisäksi elämäntapakysymys.

Eilisissä Helsingin Sanomissa Erkki Pennanen sattuvasti analysoi liikeaikalakia. Luen katkelman Pennasen tekstistä. Se kuuluu näin: "Silti yksisilmäinen valinnanvapauden ja markkinoiden pelisääntöjen ihannointi ärsyttää. Niin pitkällekö meillä on tultu yhteisen arvomaailman pelkistämisessä? Olemmeko valmiita siihen, että yhteiskunta- ja kulttuurikehitystämme hallitsee näkemys, jonka mukaan me olemme ennen kaikkea kuluttajia? Keskustojen ulkopuolelle nousseet suuret marketit tekevät lopun lähiökeskusten pienemmistä kaupoista. Käsite nukkumalähiö muuttuu entistä lohduttomammaksi todellisuudeksi."

Toivonkin, että eduskunta pysyy kannassaan, jonka se sinetöi äänin 84—82 ennen joulua kyseisen lain kolmannessa käsittelyssä.

Lain muutoksen yhteydessä on vedottu erityisesti kokoomuksen taholta Euroopassa olevaan liikkeiden aukiolokäytäntöön. Suomi olisi tässäkin ensimmäisten joukossa viemässä kansalaisia kohti kuluttamisen autuutta. (Ed. Tiuri: Entäs Ruotsi?) Espanjassa kaupat on sunnuntaisin suljettu. Saksassa on mahdollista pitää kauppoja auki vain viitenä sunnuntaina. Päätös saatiin viime syksynä aikaiseksi liittopäivillä pitkien taisteluiden jälkeen. (Ed. Dromberg: Italiassa ovat auki!) Genevessä perheyritykset voivat pitää sunnuntaina liikkeitään auki, jos ovat saaneet osavaltiolta luvan. Ranskassa perheyritykset voivat pitää kauppoja auki miten haluavat, mutta suuret liikkeet pysyvät kiinni sunnuntaisin. Hollannissa liikkeet ovat kiinni sunnuntaisin, Kreikassa liikkeet ovat kiinni sunnuntaisin, Belgiassa supermarketit ovat auki neljänä sunnuntaina vuodessa.

Siispä tältä pohjalta Suomen kauppaliikkeet, jos hyväksymme liikeaikalain esitetyssä muodossa, olisivat Englannin, USA:n ja Ruotsin lisäksi markkinatalouden armoilla olevia. Sitäkö me todella haluamme? Olemmeko unohtaneet kuluttajat, mielipidemittaukset, liiketyöväen ja pienkauppiaat? Ketkä tätä todellisuudessa haluavat? Tähän haluaisin kyllä vastauksen.

Arvoisa puhemies! Ihmettelen tapaa, jolla laki on tuotu uudelleen eduskunnan käsittelyyn. Muistamme, että juuri ennen joulua hallituksen yllätti lakiesityksen hylkääminen. Kauppojen aukioloaikaesitys ei mennytkään läpi hallituksen suunnitelmien mukaisesti eduskunnassa. Niinpä pääministeri kiirehti ilmoittamaan, että asia tulee eduskuntaan samanlaisena joululomien jälkeen. Jos eduskunta uudelleen hylkäisi lain, jättäisi hallitus eroanomuksen.

Luulenpa, että eduskunnan historiassa ei tunneta aiemmin tapausta, jossa hallitus olisi tuonut saman esityksen eduskuntaan kerta kerran jälkeen, kunnes eduskunta äänestäisi hallituksen haluamalla tavalla. Mielestäni tämä on kansan valitseman eduskunnan päätösten halventamista ja moraalisesti hyvin kyseenalaista, koska eduskunta on jo hylännyt äänestämällä lakiesityksen kolmannessa käsittelyssä.

Hallitusmuodon mukaan hallituksen tulisi nauttia eduskunnan luottamusta, mutta nyt tuntuu siltä, että hallitus tulkitsee parlamentarismia niin, että eduskunnan täytyy nauttia hallituksen luottamusta. (Ed. Dromberg: Väärä tulkinta!) Hallitusmuodon mukaan lainsäädäntövalta kuuluu eduskunnalle sekä tasavallan presidentille, jolle kuuluu myös ylin toimeenpanovalta. Ihmettelen todella käytäntöä, ja toivon, että kansanedustajat myös pohtisivat sitä, miten voimme edellyttää kansalaisilta eduskunnan päätösten kunnioittamista, jos emme sitä itse tee.

Ed. Rauramo merkitään läsnä olevaksi.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Monessa asiassa voin yhtyä ed. Hurskaisen puheenvuoroon. Pahoittelen kuitenkin sitä, että tässä vaiheessa, kun olemme sen tosiasian edessä, että käsittelemme tätä lakia uudelleen, en kuullut häneltä yhtään rakentavaa esitystä, miten lakiesitystä tulisi korjata, jotta voisimme löytää kompromissin. Olemme juuri käsitelleet sitä myös ryhmässä, jossa kaikilla oli puheoikeus, muun muassa sitä, että pyrimme rajoittamaan lisäsunnuntait mahdollisimman vähiin, pyrimme rajoittamaan arki-iltojen aukioloa epäsosiaalisten ilmiöiden lisääntymisen vuoksi, pyrimme uudelleen tarkastelemaan myös kioskilain

asetusta, jotta epäoikeudenmukaisuudet korjautuisivat. Nämä olivat muun muassa niitä asioita, joista tullaan neuvottelemaan. Tiedän, että ed. Hurskainen oli samassa ryhmässä kuin minäkin. Hän kuuli nämä ja hän olisi voinut ottaa näihin oman kantansa. Pelkkää poteroihin kaivautuminen ei ratkaise tätä kysymystä.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hurskainen viittasi tuoreeseen gallupiin, jonka mukaan kansalaiset eivät tällaista vapautta halua. Muitakin gallupeja on tehty, tulokset ovat ristiriitaisia riippuen ilmeisesti vähän kysymyksenasettelusta. Mutta uskon, varsinkin viimeaikaisen julkisen keskustelun jälkeen, jossa tätä uudistusta ja sen seurauksia on monella tavalla mustamaalattu ja piirretty erilaisia kauhukuvia, että kansalaisten piirissä on aikamoinen epävarmuus ja hämmennys siitä, mitä tällainen uudistus merkitsisi.

Kuitenkin on niin, että jos kauppojen aukiolosääntelystä kokonaan luovuttaisiin, niin nimenomaan kuluttajat viime kädessä ratkaisisivat sen, milloin kaupat ovat auki, koska jokainen ymmärtää, ettei kukaan kauppias pitkän päälle pidä kauppaansa auki, ellei siellä ole asiakkaita. Toisin sanoen, jos kuluttajat eivät halua sunnuntaisin käydä kaupassa, niin sillä, että jättävät kaupassa sunnuntaisin käymättä, he voivat käytännössä ratkaista, että sunnuntaisin kaupat eivät ole auki. Näin toimisi kuluttajalähtöinen markkinatalous, jos tästä sääntelystä kokonaan luovuttaisiin.

Mutta on niin, että tähän uudistukseen, kuten jo edellisessä puheenvuorossani totesin, sisältyy sekä kuluttajien että myös pienyrittäjien piirissä paljon epäluuloja, epävarmuutta, ja senkin vuoksi on aiheellista tässä, sanoisiko, uusintakäsittelyssä hakea sellainen kompromissi, missä otetaan asianmukaisesti huomioon se kritiikki, jota myös yrittäjien piiristä on esitetty, ja pyritään asiassa etenemään askel askeleelta ja näin osoittamaan monet pelot aiheettomiksi.

Nimenomaan pienkauppiaiden kannalta kioskien epäreilu kilpailu vapailla aukioloilla on yksi ongelma. Se ongelma säilyisi, jos ei asiassa mitään tehtäisi.

Mutta kun äskeisessäkin puheenvuorossa maalattiin kauhukuvia siitä, että arki ja pyhä menisivät sekaisin tämän lain seurauksena, niin vaikka toistan itseäni ...

Puhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Puhuja: ... pyydän ed. Janssonia todellakin kertomaan, miten Ahvenanmaalla on käynyt ja mitkä onnettomuudet ovat Ahvenanmaata kohdanneet, kun siellä on vapaa aukiolo.

Ed. Jäätteenmäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hurskainen kyseli, kuka tätä lakia todella haluaa. Kun näitä keskusteluja on nyt kuunnellut, tuntuu, että etupäässä edustajat Zyskowicz, Niinistö ja Lipponen tätä lakia haluavat. Täytyy todeta, että kokoomus on tänä päivänä vain markettiketjujen ja suurmarkettien edustaja ja on täysin unohtanut pienyrittäjät. Nyt kun kokoomuskin on saanut vähän toisenlaista palautetta pienyrittäjiltä ja kansalaisilta, onneksi sielläkin alkaa olla sellaista ilmaa jo, että täytyisi vähän miettiä asiaa uudelleen. Minusta on ihmeellistä, että tässä asiassa valta on todella sokaissut jotkin tahot niin kovasti, että sekä myymälöiden työntekijät, kansalaiset että pienyrittäjät on täysin unohdettu. Kaipaisin analyyttista keskustelua, jossa mietitään näitä etuja ja haittoja todella asiapohjalta eikä puolin ja toisin vain mustamaalata tätä.

Ed. Zyskowicz syytti kioskeja epäreilusta kilpailusta. Minusta ei voi kioskeja ja joitakin suurmarketteja asettaa samalle lähtöviivalle. Me itse kukin voimme kyllä käydä kioskista hakemassa jotakin maitoa ja kahvia, mutta emme me kulje siellä etsimässä ja ostamassa suurempia ostoksia, koska ensinnäkin, jos ed. Zyskowicz tietäisi, kioskeissa hinnat ovat niin paljon korkeammat, että tavallinen kuluttaja ei varmastikaan mene kioskiin ostamaan kahvipakettia muuta kuin silloin, kun on todellinen pakko.

Ed. Hämäläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisin korjannut muutamia väitteitä, joita äskeisessä ed. Hurskaisen puheenvuorossa esiintyi.

Toisin kuin hän sanoi, edellistä hallituksen esitystä liikeaikalaista ei käsitelty suinkaan eduskunnassa kiireellä. Se oli talousvaliokunnassa käsittelyssä koko pitkän syksyn. (Ed. Metsämäki: Keväällä jo!) — Se annettiin jo keväällä eduskunnalle, hyvin myöhään keväällä. (Ed. Metsämäki: 3.5.!) Meillä oli poikkeuksellisen laaja, harvinaisen laaja asiantuntijakuuleminen. Kaikki mahdolliset asiantuntijat, joita haluttiin kuulla, myöskin kuultiin. Kuultiin myöskin niistä näkemyksistä, joita ed. Hurskainen kaipasi. Kuultiin palvelutarpeiden lisäämisestä, kuultiin työsuhteiden mahdollisesta muuttamisesta. Ne

seikat, joista pystyttiin selvitystä saamaan, kirjattiin myöskin valiokunnan mietintöön.

Talousvaliokunta on tänään aloittanut asian käsittelyn jo ennakkoon, ja, arvoisa puhemies, valiokunta on ollut yhtä mieltä siitä, että pyrimme joutuisasti ja ripeästi käsittelemään tämän uuden esityksen, mutta kuitenkin niin, että tarkoituksena on kuulla edelleenkin kaikkia mahdollisia osapuolia, joita tässä on, keskeisiä osapuolia, ja myöskin näistä ed. Hurskaisen äsken kaipaamista näkökulmista kuulemme uudelleen asiantuntijoita.

Viime kerralla asiantuntijakuuleminen ja eduskunnan käsittely päätyi siihen, että edustajat niin kuin asiantuntijatkin olivat eri mieltä johtopäätöksistä. Uskon, että tälläkin hetkellä edustajat painottavat erilaisia näkökulmia niin kuin asiantuntijatkin, mutta ehkä kompromissiin pääsyä helpottaisi se, jos me ymmärtäisimme kuitenkin, että tässä ei ole kysymys toisaalta kauppojen aukiolopakosta eikä toisaalta asiakkaiden kaupassakäyntipakosta.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tietääkseni ainakin Kuluttajaliitto puoltaa tätä, ainakin itse olen lukenut sellaisen paperin, jossa Kuluttajaliitto, joka ilmeisesti on aika lähellä SDP:tä, pitää hyödyllisenä aukiolon helpottamista kuten luultavasti monet muutkin kuluttajat, koska onhan se kätevää, jos huomaa, että tarvitsee jotain kaupasta, voi sinne mennä.

Kun täällä murehditaan sitä, että suurin osa kansasta vastustaa tällä hetkellä vapauttamista, sehän sitten käytännössä johtaa siihen, että kukaan ei sunnuntaina pidä kauppaa auki, koska ihmiset eivät halua sinne mennä. Miksi murehtia sitä niin valtavasti? Jos taas kuluttajat huomaavatkin, että sehän onkin mukavaa, että voi joskus sunnuntainakin käydä, silloin kaikki ovat tyytyväisiä, sekä ostajat että myyjät ja kauppiaat, kun saavat paremmin palveltua yleisöä.

Minusta maailma on kehittymässä siihen suuntaan, että töitä yhä enemmän joudutaan tekemään riippumatta siitä, mikä viikonpäivä sattuu olemaan. Tähän pitäisi vähitellen tottua. Kyllä minusta silti voi kirkossakäyntiä ja muuta sellaista harrastaa, vaikka välillä kävisi joskus iltapäivällä kaupassakin. Ja onhan meillä Suomessa jo somaleita ja muita, jotka haluaisivat perjantaina pitää vapaapäivän. Ennen pitkää varmaan joudutaan heitäkin ajattelemaan.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Hurskainen kyseli, ketkä tätä oikeastaan haluavat. Gallupin mukaan vähän reilu 20 prosenttia ilmeisesti haluaa, jos se gallup pitää vähänkään paikkansa. Ilmeisesti jotkut aktiivikokoomuspoliitikot ovat ainakin olleet vahvasti äänessä, että he haluavat ehdottomasti. Ne haluajat ilmeisesti ovat sellaisia, jotka haluavat kaikki villiksi ja vapaaksi elikkä ei olisi mitään säännöksiä olemassa: antaa mennä, rahan valta jyllää, mikä pitemmän päälle johtaa aina siihen, että heikompihan siinä kärsii, tässä tapauksessa pienkauppiaat ja kaikki, myös kioskit ja huoltoasemat. Minusta kansanvallan tehtävä on tämän tyyppistä hommaa rajoittaa. En mitenkään häpeä sitä, vaikka tässä nyt aika radikaalit muutokset saataisiinkin aikaan, mahdollisesti joku väliratkaisu. Kokonaan tämä ei tule kuitenkaan kaatumaan.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun on gallupeja tuotu hyvin vahvasti esiin ja ed. Hurskainen toi yhdet gallupit, eilen illalla, jos katsoitte televisiota, kun kyseltiin pääkaupunkiseudun ihmisiltä tätä vapautusta, he olivat kaikki, jotka televisiossa esiintyivät, sen puolesta, että täällä tulee olla vapaus (Eduskunnasta: Eikä ollut!) — yhtä ainoaa lukuun ottamatta.

Kun ajatellaan sitä, että Ruotsissa sama laki on myös herättänyt hyvin vahvasti keskustelua silloin, kun laki hyväksyttiin, ja nimenomaan ayliikkeen taholta, niin myös televisiossa tuli tästä muutama aika sitten pätkä ja siellä selkeästi todettiin, että kuluttajat ovat erittäin tyytyväisiä tähän, kauppiaat ovat tyytyväisiä. Se, kun peloteltiin hintojen nousulla, ei ole toteutunut.

Olen erittäin ilahtunut siitä myös, että sosialidemokraateilla on myös kompromissihakuinen linja, jotta me pystymme nimenomaan kuluttajan kannalta järkevästi asiaa viemään eteenpäin. Ymmärrän hyvin, että keskusta vastustaa, että tänne Ruuhka-Suomeen saataisiin samanlaiset etuudet kuluttajille kuin on muualla maassa. Tämän puolesta minun mielestäni kannattaa kyllä teidänkin miettiä uudelleen, haluatteko olla kansalaisten ja kuluttajien asialla vai ainoastaan ideologisella kepuasialla.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä asiassa tulee väkisin mieleen, että Suomi haluaa jälleen olla luokan paras oppilas.

Ed. Hurskaisen kansainvälisestä vertailusta kävi hyvin esille se, että kansanedustajat varmaan Suomen eduskunnassakin ovat olleet vää-

rien luulojen vallassa, kun asiassa on esiinnytty niin kuin me tekisimme vain, niin kuin muualla kaikkialla on jo tähän mennessä tehty. Luetteloa tästä vertailusta olisi voinut jatkaa lisäämällä siihen muun muassa Itävallan, jossa 20 vuotta taisteltiin samasta asiasta ja vuodenvaihteessa tuli uusi liikeaikalaki voimaan, jossa lauantain aukioloa jatkettiin kello 17:ään ja sunnuntai jätettiin kokonaan rauhaan.

Ed. Hurskainen mainitsi myös Ranskan. Siellä pienyrittäjillä, lähinnä perheyrittäjillä, on mahdollisuus pitää vapaasti auki. Tämähän johtuu siitä, että siellä ei ole mitään R-kioskiketjua, jonkalainen taas meillä on, joka on monopoli ja joka on pienimmät kaupat jo täysin tappanut. Näkisinkin, että tässä keskustelussa pitäisi nyt painopistettä siirtää sille puolelle, keitä halutaan liikeaikalain muutoksella tukea. Elikkä minä haluaisin nähdä sen, että tässä pienkauppa tulisi tasavertaisempaan asemaan suhteessa esimerkiksi kioskikauppaan. Silloin pitää aseeksi ottaa kioskiasetus. Toisaalta näkisin, että sunnuntaiaukioloa ei voida vapauttaa, niin kuin nyt oli aiottu, koska silloin siirtymävaiheen jälkeen pienyritykset väkisin jäisivät markettien alle. Marketit tällä tavalla vapaalla sunnuntaiaukiololla an todellakin tekisivät tyhjäksi yritykset nostaa näitä pienyrityksiä, niin kuin olisi tarvetta.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todella haluaisin terottaa ed. Hurskaiselle sitä samaa asiaa, minkä ed. Hämäläinen jo otti esille, eli meillä oli hyvin pitkä käsittely kauppojen aukiololaissa. Siinä pyrittiin mahdollisimman laajaan kuulemiseen, kuulemaan eri puolia asioista. Se, minkä talousvaliokunta suurin piirtein yhteen ääneen totesi, oli se, että ne kuulemisen lopputulokset olivat äärettömän ristiriitaisia.

Kuluttajaliitto antoi myönteisen kannan: Ehdottomasti täytyy laki viedä läpi sellaisena kuin esitys oli. Täytyy huomioida myös, että talousvaliokunta puuttui tähän. Se otti siirtymäaikaa ja sitten rajasi liikkeitten kokoa. Tämä oli kuulemisen lopputulos sillä viisaudella, mitä asiantuntijoilta saatiin.

Suomen yrittäjät ottivat tähän myönteisen kannan.

Nyt, kun tästä tuli poikkeuksellisen menettelytavan vuoksi uusi käsittely, niin tässä vaiheessa yrittäjät ovat ottaneet yhteyttä. Se, minkä minä koen tässä nyt epäreiluksi, on se, että pienyrittäjiä käytetään kaikennäköisenä lyömäaseena. Heille se on todellinen ongelma. Osa heistä pitää sunnuntaiaukioloa erittäin hyvänä mahdollisuutena, mutta pelko on nimenomaan isojen markettien suhteen, jotka vievät heiltä asiakaskunnan.

Toinen, mitä itse pidin pahana ja epäilin myös koko käsittelyn ajan ammatiltani yhdyskuntasuunnittelijana, on se, että kaupunkirakenne tulee murtumaan. Mutta se murrettiin jo, ja meistä hyvin monet ovat olleet sitä murtamassa kunnallisina päätöksentekijöinä nimenomaan markettikaavojen kautta. Sitä kautta on luotu rakennemurrosta jo, johon tämä saattaa olla joku liikauttaja.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Hurskainen hyvin painavalla tavalla ihmetteli asian käsittelyyn liittyviä menettelytapoja. Oikeastaan ed. Hämäläinen ja äsken ed. R. Korhonen todistivat ihmettelyn vieläkin painavammaksi, sillä viime vuonna asiaa käsiteltiin täällä poikkeuksellisen perusteellisesti ja tämän käsittelyn päätteeksi eduskunta hylkäsi hallituksen esityksen.

Nyt on kuultu, että hallitus on tehnyt tästä luottamuskysymyksen. Olisi odottanut, että parlamentaaristen menettelytapojen kannalta pääministeri olisi tämän keskustelun aluksi ilmoittanut, että tämä on hallituskysymys ja perustellut sen. Kun näin ei ole tapahtunut, odottaisin, että asian esitellyt ministeri kertoisi, pitääkö hallitus tätä luottamuskysymyksenä vai ei.

Ed. H u r s k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauksena ed. Puistolle, että muistelenpa, että tänään ryhmässä sovittiin, ettei kovin paljon täällä salissa käytäisi läpi ryhmän sisäisiä asioita. Mutta kun ryhmän varapuheenjohtaja sitä nyt kuitenkin haluaa, niin pakkohan siihen on vastata.

Jos edustajilla on niin paljon kiinnostusta asiaa kohtaan, niin varmasti ryhmän pöytäkirjoista löytyvät ne asiat, mitä olen meidän ryhmässämme asiasta sanonut. Ennen joulua emme saaneet käyttää puheenvuoroja viimeisessä ryhmäkokouksessamme kyseisestä asiasta. Jos edustajatoverit haluavat, he voivat tarkistaa esitykseni meidän ryhmäkokouksessamme. Mutta minusta se ei ole olennaista. Sitten ed. Zyskowiczille.

Ensinnäkin ed. Zyskowicz perusteli, että tämä on kovin kuluttajaystävällinen ratkaisu ja perusteli sillä, että kuluttajat voisivat lain voimaantulon jälkeen käydä kaupoissa tai olla käymättä. No, toki näin on, mutta minusta tulisi ottaa huomioon jo nyt kun teemme lakia, että 70 prosenttia

kuluttajista ei halua tätä lakia. (Ed. Zyskowicz: Silloinhan kaupat pysyvät kiinni, jollei asiakkaita ole!) — Niin mutta on turha tehdä lakia, ellei sitä haluta. Eli mielestäni lainsäädäntö on melko hataralla pohjalla, ed. Zyskowicz, jos lähdetään siitä, että katsotaan miten sitten käy, kun laki on tullut voimaan. Mielestäni tulisi selvittää lain tarve ennen kuin laki tehdään.

Kauppa- ja teollisuusministeri Kalliomäki: Puhemies! Tämän kuuluisan luottamuskysymyksen, joka on siis aito luottamuslausekysymys, yhteys lain sisältöön kulkee tietenkin sitä latua, että hallituksen esitys käsitellään eduskunnassa. Hallituspuolueiden eduskuntaryhmät ja valiokunta ratkaisevat yhdessä hallituksen kanssa pelisääntöjen mukaan muodon, jonka esitys täällä saa, ja se on sitten se luottamuskysymys. Siis kun sovitaan, niin pidetään siitä kiinni.

Oikeastaan kuitenkin provosoiduin tähän puheenvuoroon vain tuon gallup-keskustelun tiimoilta. Minusta ei kannata hirveän paljon nyt näihin gallupeihin tässä puolin ja toisin perustaa, koska se on niin kuin kysytään. Kuluttajatutkimuskeskus vuoden päivät sitten teki tutkimuksen juuri tästä lähtökohdasta. Kun kysyttiin ihmisiltä, pitäisikö kauppiaiden itse saada päättää milloin pitävät kauppoja auki, niin 85 prosenttia kuluttajista vastasi, että kyllä, 63 prosenttia kaupan myyjistä vastasi, että kyllä ja itse kauppiaista yli 70 prosenttia. Mutta kun kysytään sitten ihmisten mielipidettä siitä näkökulmasta, että pitäisikö heidän mielestään kauppojen olla auki, niin se ei ole merkittävä kysymys. Tuloshan on samanlainen kuin nyt tässä Taloustutkimuksen tutkimuksessa, johon myös Kuluttajatutkimuskeskuksen tämän tyyppinen tutkimus antoi aivan saman kaltaisen vastauksen. Toisin sanoen vielä kerran: gallup on niin kuin kysytään.

Ed. Tarkka: Rouva puhemies! Tämä kauppaliikkeiden aukioloa koskeva asia on tullut henkeä salpaavaksi yhteiskuntaa kahtia jakavaksi jakolinjaksi, niin kuin tänä iltana on jo esimakua saatu. Tämän sairaasti patoutuneen tilanteen on synnyttänyt kaksi onnetonta samanaikaista tekijää, joista toinen oikeastaan on varsin vakava, ehkäpä jopa filosofinen kysymys ja toinen lähinnä koominen, elleivät sen seuraukset olisi niin suhteettomat kuin nyt nähdään.

Valtiofilosofinen kauheus tässä asiassa on se vanhanaikainen lehmänkauppatekniikka, jolla viime syksynä toisiinsa mitenkään liittymättömiä asioita paketoitiin iltalypsyn hengessä sulle mulle -periaatteella. Parlamentin toiminta muuttuu sekamelskaiseksi kuviokellunnaksi, kun luodaan tällaisia ristiinkytkentöjä, jolloin asiasta a päätettäessä onkin itse asiassa kysymys asioista b ja c, joista on kyllä jo päätetty, joten asiasta a ei oikeastaan saisi vapaasti päättää, vaikka se on olevinaan vapaasti päätettävissä. Nyt kun b ja c on hyväksytty, a pitää myös hyväksyä, vaikka se itse asiassa on jo välillä hylätty.

Tästä nähdään, että uudella tavalla äärimmäisen laajapohjainen hallitus ei todellakaan ole mikään merkki uudesta poliittisesta kulttuurista. Kähminnän mestarit, kokoomus ja demarit, ovat kähminnän mestareita edelleen. Ne eivät kai muuta osaakaan. Vai viittaako tämä sekoilu siihen, että ne eivät enää osaa kunnolla edes sitä ainoaa asiaa, jossa ne sentään tähän asti ovat olleet niin hyviä?

Asian säälittävästi koominen puoli on sitten se, että kun kaikkien koplausten, trikkien ja temppujen mestarit kokoomuksessa ja demareissa olivat tämän diilinsä tehneet, niin sitten se kaatuu muutaman kokeneen parlamentaarikon sekoiluun eduskuntatalon käytävillä ja hisseissä. Sen sijaan, että hallitus järjestäisi heille tukiopetusta eduskuntatalon arkkitehtuurista, se järjestää luottamuslauseäänestyksen itselleen.

Arvoisa puhemies! Ilmoitan, että kun eduskuntakäsittelyn myöhemmässä vaiheessa äänestetään tästä lakiesityksestä, minä aion äänestää vain tästä lakiesityksestä, siis siitä, mitä tähän esitykseen ja sen perusteella syntyvään valiokuntamietintöön on kirjoitettu. Jos muut ovat tehneet sopimuksen siitä, mitä kaikkea muuta tämä laki tarkoittaa sen lisäksi, mitä siihen on kirjoitettu, se on heidän häpeänsä ja he saavat kantaa sen itse.

Useimmat lain vastustajien esittämät perusteet on johdettu muista asioista kuin siitä näkökohdasta, josta tässä varsinaisesti on kysymys. Pääasia on se, onko säätelyn pitkittäminen toivottavaa vai pitäisikö sen purkamista jatkaa. Esimerkiksi pyhyyden asema yhteisössä ei voi romahtaa siitä, jos kauppaliikkeet saavat mahdollisuuden olla auki sunnuntaisin. Ravintolat, hotellit, huoltoasemat, kioskit, museot ja teatterit ovat jo kauan toimineet sunnuntaisin. Junat, bussit, lentokoneet ja laivat kulkevat pyhät, arjet. Onko pyhyys toteutunut tästä kaikesta huolimatta tähän asti ja nyt sitten kaikki romahtaisi? En ymmärrä. Pyhyys on jotakin, mikä elää ihmisen sisällä melkein kaikissa kuviteltavissa olevissa elämänolosuhteissa, jos on eläkseen. Jos se on riippuvainen jonkun tyyppisten muttei kaiken

tyyppisten yleisön palvelupisteiden auki- tai kiinniolosta, se taitaa olla jotakin muuta kuin pyhyyttä.

Tähän asiaan ei voi ottaa kantaa myöskään päättelemällä ja todistelemalla, mikä osa ihmisten nykyisestä käyttäytymismallista ja elämisenlaadusta johtuu siitä, että kaupat ovat sunnuntaisin kiinni. Eikä myöskään todistelemalla, että kauppojen auki pitämisen mahdollistaminen sunnuntaisin muuttaisi ihmisten käyttäytymistä ja elämisenlaatua johonkin toiseen nykyisestä poikkeavaan suuntaan. Kulutuskäyttäytymisen ja jokapäiväisten rutiinien alueella ihmiset toimivat ja elävät niin kuin toimivat ja elävät, sitä asiaa ei voi säädellä lailla. Tämä koskee sekä kaupassa käyntiä että pyhyyden kokemusta.

Aukiolokysymys ei ole minulle siis mikään fundamentaalinen periaatekysymys, vaan käytännön elämän perusteita koskeva kysymys siitä, kannatammeko elinkeinojen säätelyä vai elinkeinovapautta. Minä kannatan vapautta ja siksi kannatan aukiolosäännösten liberalisointia. Sitten kun se on tehty, elämä hakeutuu joiltakin osiltaan ehkä uudenlaisiin uomiin ja joiltakin osin jatkuu ennallaan. Monet kaupat ovat varmaan auki aluksi sunnuntaisin. Jos se ei kiinnosta ihmisiä ja kauppa käy huonosti, niin sitten kaupat ovat kiinni.

Rouva puhemies! Kyllä me siitä selviämme.

Ed. Kallis merkitään läsnä olevaksi.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Tarkka puheenvuoronsa alussa vähän väheksyvästi totesi, että tällainen henkeäsalpaava, patologinenkin kysymys on tehty, niin kyllä minä olen sen havainnut tässä keskustelussa ja myös mielipidekeskusteluissa, joihin täällä on viitattu, että Suomen kansa ei halua tätä kulttuurimuutosta. Minun mielestäni kirkko on ollut hyvin vaikuttava tekijä. Me olemme erilaisia kuin esimerkiksi ruotsalaiset. Viime päivinä on yritetty julkisuuteen esittää, että Ruotsissa ei ole nähty mitään haittoja jne., mutta me suomalaiset olemme onneksi erilaisia kuin ruotsalaiset monessa eri suhteessa. Me olemme omaleimainen kansa, meillä on omat tapamme, oma kulttuurimme. Minusta tuntuu, että kansanedustajat eivät kyllä nyt ole ymmärtäneet sitä, että kansa ei halua tätä kulttuurimuutosta.

Nimittäin tässä, rouva puhemies, minulla on tilaisuus tarkemmin perustella. Sanon vain, että kysymys on todella ilmeisen syvällisestä kulttuurimuutoksesta jota Suomen kansa ei halua. Sen vuoksi minusta tuntuu kyllä vähän pahalta, että meitä ollaan tähän pakottamalla pakottamassa, että me tuomme sen uuden kulttuurin. Vaikka ed. Martti Tiurikin juuri sanoi, ettei ihmisten tarvitse käydä, kuten myös ed. Zyskowicz, niin näinhän sen asian laita on, mutta tämä tuo uuden kulttuurin. Minun mielestäni sen viestin pitää nyt tulla meille kansanedustajille.

Ed. H u u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Tarkka hyväksyy hallituksen esityksen, niin silloin ed. Tarkka on myös hallituksen tukija tässä asiassa. Minä haluan omalta osaltani kertoa kolmekohtaisesti, mitkä ovat hallituksen virheet tässä asiassa.

Ensinnäkin, hallitus ei ymmärrä liikealan työntekijöiden tarpeita eikä myöskään alan pienyrittäjien tarpeita.

Toiseksi, hallitus on kuuro kirkon viestille.

Kolmanneksi, hallitus on piittaamaton kansan mielipiteestä.

Arvoisa puhemies! Tästä, voiko sanoa, kolmosoharista ja menettelytavasta hallitus ansaitsee, näin urheilukieltä käyttäen, täydellisen hylkäystuomion.

Ed. P r u s t i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tarkka yhdisti yö-, ilta- ja sunnuntaityöt samaan, eli useilla aloillahan tällä hetkellä tehdään, niin kuin hän totesi, myöskin sunnuntaityötä. Mutta pitää muistaa, että on pakollista, välttämätöntä työtä, jota tehdään ympäri vuorokauden ja kaikkina viikonpäivinä, mutta sunnuntaiaukiolo ei millään tavalla liity siihen, että tämä yhteiskunta tarvitsisi vapaata aukioloa sunnuntaisin. Tämä säätelyhän ei ole mikään poikkeus maailmassa, vaan niin kuin tällä on aikaisemmin tullut esiin, minulla on itselläni myös tämä lista, päinvastoin säätely on yleisempää kuin että olisi täysin vapaita aukioloaikoja.

Ruotsista voi myös sanoa esimerkin, kun ed. Tarkka mainitsi, että kyllä se siitä sitten uusiin uomiin asettuu Ruotsissa on tapahtunut niin, että kun marketit ovat auki sunnuntaisin, keskustat ovat ilman ruokakauppoja. Olen itse käynyt tammikuun aikana Ruotsissa ja todennut, että siellä on häipynyt kaikki pienet ruokakaupat keskustoista. Marketit ovat sunnuntaisin auki. Sen lisäksi kioskit ja huoltamot myyvät edelleen suurta valikoimaa, koska siellä todella ei ole muuta paikkaa, mistä haetaan iltaisinkin ja sunnuntaisin tavaraa.

Tämä ei ole niin yksinkertainen asia kuin mitä täällä annetaan ymmärtää, vaan tässä muutoksia tulee tapahtumaan sen lisäksi, mitä jo tällä hetkellä on näiden pienten kauppojen osalta tapahtunut.

Ed. P e h k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tarkka piti hyvän analyysin asiasta, ja hän mainitsi myös pyhyydestä. Tämä herätti minulle kyllä vastauspuheenvuoron, mitä pyhyys on. Hän kertoi, miten hän käsittää pyhyyden syntymisen. Se on totta, meiltä on hävinnyt tästä kansasta jo pyhyydentunto. Täällä on tehty paljon sellaisia lakeja, jotka rikkovat Jumalan lain, ja tästä on pyhyys hävinnyt. Mutta ne, jotka ovat nämä huonot lait silloin laatineet, vastaavat niistä. Me vastaamme siitä laista, mitä me nyt teemme. Jumalan käskyt ovat edelleen voimassa. Muista pyhittää lepopäiväsi, tämä on syytä muistaa. Tämä on siunauksen tai kirouksen laki meille.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Tarkka äsken filosofoi vähän laajasti tätä asiaa. Itse asiassa meillä allakka on rakennettu sillä tavalla, että yleensä, pääsääntöisesti yhteiskunnassa tehdään töitä maanantaista perjantaihin. On paljon muunkinlaisia työaikoja. Mutta se tarkoittaa sitä, että yleensä lauantaina perheet siivoilevat. Tämä mahdollistaa etenkin haja-asutusalueella sen, että siinä vaiheessa kun ostohimot heräävät, lähdetään autolla reippailemaan johonkin läänin pääkaupunkiin tai mitä maakuntien pääkaupunkeja mahtavat ollakin. Se muuttaisi yhteiskuntakulttuuria juuri sillä tavalla, että se keskittäisi kauppaa, sinne vietäisiin vähäiset rahatkin maaseutukylistä ja Prismat ja supermarketit voisivat tosi hyvin. Siinä mielessä tämä vaikuttaisi oleellisesti koko kauppakulttuuriin. Pyhyydestä tässä yhteydessä en sano mitään.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tarkka käytti positiivisen arvovarauksen sisältävää vapaus-sanaa mielestäni väärin. Vääjäämättä tulee mieleen aika, jolloin 70-luvun alussa säädettiin pakolliseksi traktoreihin turvahytti. Joku pohjalainen talonpoika protestoi tätä vastaan ja sanoi, että on se niin väärin, että vapaa pohjalainen talonpoika ei saa vapaasti enää kuolla oman traktorinsa alle. Tällä tavalla sanaa voidaan käyttää väärin.

Ei minusta tässä ole kysymys vapaudesta, tai jos on kysymys vapaudesta, on kysymys samalla siitä, että jonkun toisen vapautta rajoitetaan. Eduskunnan tehtävä on yhteiskuntakehityksen ohjaaminen sillä tavalla kuin hyväksi nähdään. Minusta tässä kysymyksessä ei ole mitään perusteltuja syitä toimia niin, että muuttaisimme suomalaista traditiota, johon on kuulunut sunnuntain pitäminen vapaapäivänä, sunnuntain ohjaaminen muuhun kuin arkisiin toimintoihin, perheitten yhteisen vapaapäivän säilyttäminen niin pitkälle kuin se on mahdollista. Se on meidän tavoitteemme. Minusta vapauden filosofiaa tähän on turha sotkea.

Ed. J. K u k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Tarkka käytti hyvin mielenkiintoisen puheenvuoron ja pohti ensinnä valtiofilosofista kysymystä ristiinkytkennöistä. Harmillista kyllä hän unohti keskustan tästä kunniakkaasta joukosta, mutta se on tässä yhteydessä sivuseikka.

Sen sijaan olen aivan samaa mieltä kuin hän siinä, että juuri tällainen menettelytapa, jota tässä olemme nähneet, on erinomaisen suuri este hyvälle hallinnolle ja asioitten hoitamiselle. Tällä tavalla toimien menetetään toimintakyky, ja se uhkaa tällaista monen puolueen hallitusta. Se on myös tämän hallituksen syytä tiedostaa ja jokaisen, joka siihen osallistuu. Tämä pommi luottamuksesta on purettavissa samaa tietä. Kun rehellisesti tunnustettaisiin, että tehtiin virhe, kun kokoomus sen tunnustaisi, niin pääministeri voisi myöskin myöntää, että tämä tuli tehtyä ja kaikki voittaisivat.

Mitä pyhyyteen tulee ja pyhyyden kokemukseen minä automiehen poikana mutta pappina haluaisin tohtori, papinpojan kanssa siitä keskustella vähän enemmän. Muistutan vain siitä, että ei aukiolo, tai koko tämä kysymys ole luotu tai tehty Jumalaa varten ja sitä, että me osoittaisimme Häntä kohtaan pyhyyttä, tai esimerkiksi jumalanpalveluksen vuoksi, vaan että me ihmiset tarvitsemme pyhää. Me tarvitsemme pyhäpäivää ja sitä, että muistaisimme, että pyhä on luotu Jumalan luomaa ihmistä varten, että hän pysähtyisi. Se tässä yhteiskunnassa unohtuu ja siksi ihmiset rientävät ikään kuin kultaisen vasikan perässä, niin kuin olen sanonut, rahan perässä kuluttamaan eivätkä jaksa pysähtyä. Tässä asiassa on kyse siitä, että pyhä luotiin, jotta orjuutetut ihmiset saisivat vapaata ja tunnun siitä, että ovat ihmisarvon arvoisia.

Ed. T a r k k a (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! En haluaisi ryhtyä teologiseen väitte-

lyyn, mutta pyhyydestä toteaisin, että säätelyn ajattelu näyttää iskostuneen todella syvälle. Onko tässä kysymys myös siitä, että halutaan säätää, milloin on soveliasta kokea pyhyyttä ja milloin on velvollisuus kokea pyhyyttä? Minun havaintoni asiasta, sikäli kun niitä on, osoittavat pikemminkin, että ne eivät ole sidoksissa viikonpäiviin.

Vastauspuheenvuoroista yleensä ottaen panin taas hämmästellen merkille kuinka yksityiskohtaisesti ja paljon on tietoa siitä, millä tavalla ihmiset perheissään käyttäytyvät sunnuntaisin ja sen lisäksi vielä siitä, että tämä johtuu siitä, että kaupat ovat kiinni ja kaikki muuttuisi, jos kaupoilla olisikin auki olemisen mahdollisuus. Näin varmaa ja täydellistä tietoa minulla ei ole, joten en noita argumentteja pysty ottamaan oikein vakavasti.

Ed. Prustille lyhyesti, kun hän perusteli kauppakuolemilla. Kauppakuolemat ovat olleen todellisuutta jo viimeiset kymmenen vuotta. Ne pikkukaupat, joiden katoamisella hän pelotteli, ovat jo kadonneet.

Ed. Penttilä: Arvoisa puhemies! Kannatan elinkeinovapautta ja siksi kannatan vapaita aukioloaikoja. Mielestäni ihmisten tulee saada vapaasti valita milloin tavaroita ja palveluita ostavat ja myyvät. Jos 20 prosenttia tai edes 2 prosenttia suomalaisista haluaa käydä kaupassa sunnuntaina ja 20 tai 2 prosenttia kauppiaista haluaa pitää liikkeensä auki, se riittää. Näiden ihmisten ei tarvitse kysyä lupaa 200:lta kansanedustajalta.

Kantani saattaa kuulostaa yksioikoiselta. Pyrin perustelemaan sitä kahdesta näkökulmasta: periaatteellisesta ja käytännöllisestä.

Ensin kuitenkin hieman historiaa. Elinkeinovapaus säädettiin Suomessa asetuksella runsas 100 vuotta sitten vuonna 1879. Se oli suuri voitto ahkerille ja pystyville suomalaisille. Heille tuli tilaisuus ryhtyä kauppiaiksi tai suutareiksi. Se oli suuri tappio niille, joiden varallisuus perustui elinkeinojen luvanvaraisuuteen. 100 vuotta sitten kysymys jakoi valistuneet suomalaiset: ne, joilla oli turvattu elanto, vastustivat uudistusta, ne, jotka halusivat leivänsyrjään kiinni, olivat uudistuksen kannalla. 100 vuoden aikana elinkeinovapautta on rajoitettu monin eri tavoin. Eräillä aloilla sitä on myös merkittävästi laajennettu.

Viestini ei olekaan se, että käsittelyssä olevaa lakiesitystä tulisi verrata elinkeinovapauden säätämiseen. Viestini on se, että aina kun yrittämisen, työnteon tai elinkeinon harjoittamisen kynnystä alennetaan, asetelma on sama. Ne, jotka ovat tyytyväisiä nykyiseen elintasoonsa, vastustavat muutosta. Ne, jotka palavat halusta päästä töihin tai yrittämään, ovat vapauksien lisäämisen kannalla. Sitten tietenkin, kun he ovat päässeet hyvään asemaan, hekin ryhtyvät kannattamaan sääntelyä ja ahtaita rajoituksia.

Liikeaikalaissa on kysymys siitä, rakennetaanko Suomesta tilaisuuksien ja mahdollisuuksien yhteiskuntaa, jossa yrittäminen ja elinkeinotoiminta on vapaata vai privilegioiden, etuoikeuksien yhteiskuntaa, jossa eduskunta päättää, minkä eturyhmän puolesta se kunkin asian ratkaisee.

Seuraavaksi haluaisin ottaa hieman kantaa sääntelyfilosofiaan. Suomalainen yhteiskunta näyttää toimivan seuraavasti. Ensiksi nähdään ongelma. Ongelmaa aletaan säädellä. Sääntely puolestaan synnyttää porsaanreikiä ja uusia ongelmia, jotka ratkaistaan lisäsääntelyllä, joka taas synnyttää uusia porsaanreikiä ja uusia ongelmia, jotka taas täytetään sääntelyllä jne. Tämä kehä tunnetaan tässä talossa oikein hyvin.

Nyt Lipposen hallitus on purkamassa sääntelyä askel askeleelta eli olemme palaamassa askel kerrallaan kuljettua reittiä takaisin. Yllätys, yllätys, nyt törmätään taas samoihin osittaisen sääntelyn ongelmiin tällä kertaa osittaisen vapauttamisen kautta. Kun vapautetaan vähän, huomataan, että tästä syntyy ongelmia, joita voidaan korjata vain lisäämällä joustavuutta ja ihmisten vapautta. Suunta on hyvä.

Ongelma on se, että sääntelyä puretaan liian hitaasti. Olisi pienille kaupoille reilumpaa, jos niiden aukioloajat vapautettaisiin kokonaan, jotta ne voisivat kilpailla myös kioskien kanssa. Olisi myös viisasta tarkistaa sunnuntaikorvausten määrää, jotta pienet kaupat voisivat kilpailla suurten yritysten kanssa. Sitten pitäisi tarkistaa pienten tulojen verotusta. Pienet tulot pitäisi kokonaan vapauttaa verotuksesta, jotta ihmiset eläisivät omilla tuloillaan. Kaikki tämä joudutaan tekemään kuitenkin. Olisi viisasta tehdä se nopeasti eikä hitaasti.

Arvoisa puhemies! Sunnuntaiaukioloajasta seuraa vaikutuksia perheen elämään. Otan esimerkiksi päivähoidon. Moni on kysynyt, kuinka sunnuntaityötä tekevät saavat lastenhoitonsa järjestymään. Huoli on aiheellinen, koska nykyinen päivähoitojärjestelmämme, siis pääasiassa kunnallinen hoitosysteemi, perustuu auki arkipäivinä kahdeksasta viiteen -periaatteelle. Tämä systeemi ei aiheuta päänsärkyä ainoastaan sunnuntaityötä tekeville, vaan myös suurelle joukol-

le vuorotyötä, iltatyötä tai freelance-työtä tekeville. Esimerkiksi teatteriammattilaisilla ei ole mahdollisuutta viedä lapsiaan päiväkotiin, koska he sattuvat olemaan töissä iltaisin. Pitäisikö teattereiden aukioloja rajoittaa lastenhoito-ongelmien vuoksi?

Mielestäni ratkaisu löytyy siitä, että nähdään vihdoinkin, että yhteiskunnan takaaman päivähoidon tulee toimia asiakkaiden siis palvelun käyttäjien lähtökohdista. Jos yhä useammalla on epäsäännölliset työajat, myös päiväkotien pitäisi voida olla auki iltaisin ja viikonloppuisin. (Ed. Gustafsson: Näin kunnissa toimitaan, kannattaa selvittää käytäntö!) Jos kunnalliset päiväkodit eivät tähän pysty, niin annettakoon epätyypillisinä aikoina päivähoitoa tarvitseville nuorsuomalaisten peräänkuuluttama palveluseteli, jolla päivähoitoa voisi ostaa palvelun itse tarvitsemana ajankohtana eikä vain silloin, kun kunta katsoo tarpeelliseksi pitää päiväkoteja auki. (Ed. Vehkaoja: Se astuu voimaan tänä vuonna?) — Kyllä se astuu voimaan tänä vuonna niin vaatimattomassa muodossa, että se on itkettävää, mutta hyvä edes näin. — Taatusti löytyisi yksityisiä päivähoitoyrittäjiä tai hoitajia, jotka olisivat halukkaita tuottamaan palveluita myös viikonloppuisin.

Eli lastenhoito-ongelmat eivät ole riittävä syy vastustaa kauppojen sunnuntaiaukioloa. Sen sijaan on syytä puhua siitä, että tälle selkeälle ja suurelle epäkohdalle siis nykyisten päivähoitojärjestelyjen joustamattomuudelle pitää tehdä jotain, ja tähän mielestäni meidän tulee vielä voimakkaammin puuttua. Puutun vielä näihin muotoihin. Tosiaan on tehty paljon, väännetty ja saatu surkean vähän aikaan, mutta parempi sekin kuin ei mitään.

Arvoisa puhemies! Sunnuntaiaukiolosta on tehty kysymys, jossa vastakkain ovat automarketit ja lähikaupat. Haluan korostaa, että lähikauppojen kuolemia, jos sellaisia tulee, eivät aiheuta automarketit, vaan asiakkaat. Jos perheet haluavat viettää sunnuntainsa automarketeissa, niin heillä on varmasti siihen hyvä syy. Jos ei ole, niin sunnuntai marketissa on joka tapauksessa perheen oma valinta. Se ei ole 200 kansanedustajan valinta. Jos se on jonkun poliittisen elimen valinta, niin se on silloin kunnallisen päätöksenteon ja nimenomaan kaavoituksen ratkaisu.

Arvoisa puhemies! Kysymys on siis siitä, rakennetaanko Suomesta mahdollisuuksien ja tilaisuuksien maa vai etuoikeuksien ja privilegioiden valtio. Olen vapaan maan kannalla.

Ed. Isohookana-Asunmaa (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Olen kuunnellut erityisellä mielenkiinnolla nuorsuomalaisten perusteluja hallituksen esityksen puolustamiseksi. Minusta ne ontuvat pahasti ja toteutuessaan johtavat kyllä yhteiskunnan täydelliseen epäjärjestykseen. Jos säädämme lakeja kahden tai kahdenkymmenenkin prosentin mielipiteen mukaisesti, niin tulee mieleen heti esimerkiksi liikennesäännöt. Jos minun tekee mieleni ajaa 80 nopeusrajoituksen alueella satasta, niin minulla pitäisi siihen olla oikeus. Tai jos haluaisin olla käyttämättä turvavyötä, kun on turvavyöpakkolaki, niin siihen pitäisi minulla olla oikeus. (Ed. Tiuri: Huono vertaus!)

Minun mielestäni, puhemies, lainsäädäntöä luodaan yhteistä hyvää ajatellen. Lainsäädännöllä luodaan nimenomaan yhteisen hyvän normeja, ja järjestäytynyt yhteiskunta hakee sellaista lainsäädäntöä, sellaista normistoa, missä mahdollisimman laajasti yhteinen hyvä voi toteutua.

Tässä tapauksessa kansalaisten laajalla mielipiteellä tulisi olla merkitystä. Vaikka täällä on kritikoitu gallupeja, niin olen kyllä vakuuttunut siitä, että ylivoimainen enemmistö suomalaisista vastustaa kyseistä lainsäädäntöä eli haluaa selkeästi, että suomalaisessa yhteiskunnassa, suomalaisessa kulttuurissa tulevaisuudessakin pyhällä ja arjella tulisi olla ero kuten länsimaisessa kristillisessä yhteiskunnassa yleensä vielä on.

Ed. Kallis (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Reagoin suurin piirtein samaan kysymykseen, mihin ed. Tytti Isohookana-Asunmaa. Reagoin siihen, että ed. Penttilä pitää tärkeämpänä, mitä kaksi prosenttia kansasta ajattelee kuin mitä esimerkiksi 98 prosenttia kansasta ajattelee. Jos hekin haluavat jotakin, miksei sitten heitä kuulla.

Sitten toinen asia. Ed. Penttilä myöskin tunnusti välillisesti, että sunnuntaiaukiolo synnyttää päivähoito-ongelmia. Minkä takia sitten synnyttää ongelmia, vaikkakin nämä ongelmat voidaan ratkaista, mutta minä kysyn, miksi synnyttää tämmöisiä ongelmia. (Ed. Tiuri: Ne ovat jo!) — Ei niitä ole, kun kaupat eivät ole auki, mutta sunnuntaisin, jos pidetään auki, niin silloin synnytetään uusia ongelmia, joita voidaan ratkaista, mutta ongelmien ratkaiseminen maksaa yleensä rahaa. Te valitatte usein, niin kuin mekin, että valtion menoja on jo liikaa, ja nyt halutaan lisätä menoja tämän takia. Nämä perustelut, ed. Penttilä, ontuvat pahanlaisesti.

Ed. Hellberg (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on kyllä outoa se, että nuorsuomalaiset vaativat aivan välttämättä tämän sunnuntain eli viikkorytmin ainoan pyhäpäivän nujertamista. Minusta se on todella hämmästyttävää, kun ei meillä ole kerta kaikkiaan mitään syytä mennä siihen, että kaupat olisivat sunnuntaina auki.

Minun mielestäni pitäisi jopa tehdä semmoinen kompromissiratkaisu, että poistettaisiin myös nämä joulukuun ja kuusi muuta sunnuntaiaukioloa listoilta, niin saataisiin paremmin sunnuntaipäivä pyhitettyä lepopäiväksi. Se olisi perhepoliittisesti järkevä ratkaisu. Minä toivoisin, että kun ryhmänjohtajat nyt neuvottelevat tästä kompromissista, he ottaisivat esille sen, että kokonaan luovuttaisiin sunnuntaiaukioloista. Se olisi varmaan paljon parempi ratkaisu.

Ed. Antvuori (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Penttilä sanoi olevansa vapaiden aukiolojen kannalla ja oli sitä mieltä, ettei ihmisten tarvitse kysellä 200 kansanedustajalta, milloin haluavat mennä kauppaan. Kyllä on näinkin, mutta parlamentaarisessa demokratiassa kai kuitenkin lähdetään siitä, että me täällä kuuntelemme, mitä mieltä kansalaiset ovat, ja toisaalta annamme arvoa enemmistöpäätökselle, vaikka olisimmekin häviäjän puolella.

Kyllä täytyy sanoa, että tämän asian yhteydessä käyty näytelmä on ollut siivoton ja eduskunnan arvovaltaa loukkaava. Ensin koplataan yhteensopimattomia asioita, ei kunnioita enemmistön päätöstä, ei kuunnella kansalaisten mielipidettä. Eli ei voi sanoa muuta, kuin että viisas hallitus tässä tilanteessa arvioisi, onko tehnyt oikeat arviot, ja tekisi siitä johtopäätökset.

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Penttilä julistautui jälleen kerran tämmöisen täydellisen vapauden kannattajaksi. Minä olen kyllä samaa mieltä kuin ed. Isohookana-Asunmaa, että lainsäädäntö täällä eduskunnassa on oikeastaan täynnä elämäntapanormistoa. Sehän on juuri sitä, mistä me täällä itse asiassa kaiken aikaa päätämme. Jos tämmöisen täyden vapauden periaate nyt halutaan ottaa ohjenuoraksi, me voimme yhtä hyvin lopettaa eduskunnan. Tämähän on vain ikävien rajojen asettamista kansalaisille.

Kun Penttilä puhui yrityksistä, tekee mieli kysyä, keistä hän puhui. Jos hän puhui vain perheyrityksistä, ymmärtämykseni hänen puheenvuoroaan kohtaan on melkoisen suuri. Mutta minä ajattelin, että hän niputti kuitenkin kaiken ja puhui siis myös suuremmista yrityksistä, ja silloin hän meni kyllä jo muiden kuin yrittäjien tontille. Silloin hän meni myös työntekijöiden, palkatun työvoiman, tontille, ja silloin tämän kysymyksen käsittelyssä näkökulmia tulee todella paljon lisää.

Haluaisin myöskin muistuttaa päivähoitoasiassa, jonka hän otti esille, että kyllä hän puhui kymmenen vuotta vanhoilla tiedoilla. Lapsille epätyypillinen työaika on aina ongelma, mutta kunnallinen päivähoito, joka on siis kuntien päätettävissä, on kyennyt — riippuen kunnasta tietysti — aika joustavasti ainakin perhepäivähoidon puolella vastaamaan siihen tarpeeseen, mitä perheillä on. On jopa yöhoitoa kyetty tarjoamaan, niin että ei tämä seteli ensimmäistä kertaa näitä mahdollisuuksia avaa. On sääli, jos ed. Penttilän omassa kotikaupungissa ei ole huomattu, että ei ole esteitä järjestää päivähoitoa sellaisena aikana, kun lapset sitä tarvitsevat. On ollut koko ajan tämä mahdollisuus olemassa.

Ed. Vanhanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä vapauskeskustelu on sillä tavalla ollut toispuolista tässä salissa, että ne, jotka tässä asiassa lisättyä vapautta vastustavat, ovat kyenneet aika tarkkaan arvioimaan, mitä tämä laki toteutuessaan todennäköisesti merkitsisi kaupan sisäiselle rakennekehitykselle, mitä se merkitsi kaupan alalla työelämän kehitykselle, töiden pätkiintymiselle, mitä se merkitsisi kaupan alalla olevien perhe-elämän kannalta. Mutta ne, jotka tässä ajavat lisättyä vapautta, eivät joko näe tällä tällaisia yhteiskunnallisia seuraamuksia tai eivät pysty arvioimaan niiden suuntaa.

Minusta olisi kyllä kiinnostavaa kuulla esimerkiksi ed. Penttilän tai ed. Zyskowiczin arvioivan, mitä rakennepoliittisia vaikutuksia tällä lailla pitkässä juoksussa on. Minusta kansanedustajan pitää kyetä tällaiset vaikutukset arvioimaan ja lainsäädäntöä on laadittava sillä silmällä, että uudistuksilla on joku yhteiskunnallinen tavoite ja se tavoite päämääränä on lainsäädäntöä säädettävä. Sen tähden olen ollut tämän lakiesityksen hylkäämisen kannalla.

Ed. Zyskowicz (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Penttilä puheenvuorossaan hyvin mielenkiintoisella ja mielestäni oivallisellakin tavalla toi esiin perusteita, joita on tällaisen sääntelyn purkamiselle. Täällä esitetyt ed. Isohookana-Asunmaan ja muiden vasta-ar-

gumentit ovat kyllä kestämättömiä. Se on selvää, että ihmisten tällaisten vapauksien kunnioittaminen lähtee siitä, että he eivät voi vapauksiaan käyttää loukatakseen muiden ihmisten vapautta. Totta kai esimerkiksi liikenteessä tarvitaan sääntelyä, koska muu johtaisi sekasortoon. Mutta en tiedä, mihin sekasortoon johtaisi se, jos vaikka 20 prosenttia kauppiaista haluaisi myydä sunnuntaisin 20 prosentille kuluttajista.

Ed. Penttilälle olisin pienten kauppojen osalta vastannut, että kun nyt hallituspuolueiden piirissä etsitään kompromissia syntyneessä tilanteessa ja otetaan huomioon se, mitä ed. Antvuorikin mainitsi niistä näkemyksistä ja mielestäni myös perusteettomista peloista, joita kansalaisten keskuudessa tähän uudistukseen sisältyy, niin yksi kohta, johon pyrimme ratkaisua löytämään, on pienkauppiaiden ja pienkauppojen asema. Tänä päivänä ne ovat kioskeihin ja huoltamoihin nähden täysin epäreilussa kilpailutilanteessa. Kioskit ja huoltamot voivat kilpailla vapailla aukioloajoilla, mutta pienkauppias ei pysty vapailla aukioloilla kilpailemaan.

Ed. Penttilä otti vertauksen teatterista. Minä olen seuratessani tätä julkista keskustelua miettinyt, mitäköhän seuraisi jos meillä olisivat teatterit tai elokuvateatterit olleet tähän saakka sunnuntaisin kiinni sen takia, että olisi säädetty kiinnipitopakko, ja nyt olisi esitetty vapautta niillekin päättää, pitävätkö ovensa myös sunnuntaisin auki. Tämän keskustelun valossa, mitä nyt on käyty, ilmeisesti väitettäisiin, että kaikki aikuiset juoksisivat hullun lailla kaikki sunnuntait elokuvateattereissa ja teattereissa, lapset jäisivät hoitamatta, hunningolle ja heitteille. Tällaisen keskustelun perusteella, mitä nyt on käyty, en ihmettele, että kannatatte holhousta, koska teillä on ihmisistä tällainen käsitys, käsitys että he ovat täysin vastuuttomia käyttäytymisessään.

Mitä gallupeihin tulee, paras gallup on kuluttajien käyttäytyminen. Jos olisi vapaa aukiolo, kuluttajat päättäisivät.

Ed. P e n t t i l ä (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu on merkittävä siksi, että se paljastaa hyvin suuria lähestymistapaeroja, poliittisia, filosofisia, aatteellisia, juuri sitä, minkä takia täällä ollaan. Yhteisen hyvän normit ovat siis ne, joista täällä lakeja säädellään. Jos tämä hyväksytään, täytyy hyväksyä myöskin se, että yhteiset normit, yhteinen pohja, on koko ajan pienempi. Yhteiskunta eriytyy, ihmisillä on erilaisia arvoja. Jos tämän mukaan toimitaan, silti toimitaan niin, että se yhteinen pohja on pienempi koko ajan, eli tämäkin johtaa säätelyn purkamiseen, jos vaikka tuo filosofia hyväksyttäisiin.

Edustajat Kallis ja Antvuori pohtivat sitä, että jos kerran enemmistö kansalaisista haluaa jotain, niin parlamentarismi on sitä, että näin päätetään, eli jos 2 prosenttia suomalaisista haluaa syödä raparperijätskiä ja 98 prosenttia on sitä mieltä, että se on ällöttävää, eduskunnan velvollisuus on toimia niin, että raparperijätskiä ei myydä. Tämähän on juuri kysymys siitä, että te haluatte selvästi, että kaikki yhteiskunnalliset asiat tuodaan yhteisesti poliittisesti päätettäviksi. Minä en halua sitä.

Mihin haluan vapauden rajan vetää? Totta kai haluan vetää vapauden rajan siihen — tässä nyt täytyy viitata ed. Zyskowicziin, joka jo siihen viittasi — mistä on haittaa ja vaaraa muille. Nopeusrajoitukset vapaiksi? Siitä on vaaraa muille. Vaippojen ostaminen kaupasta sunnuntaina? Siitä ei ole vaaraa muille.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Pääministeri Lipponen ja kokoomuspuolue haluavat tehdä perheyrittäjäkauppiaista nykyajan torppareita, jotka joutuvat taistelemaan suuria kauppaketjuja vastaan seitsemänä päivänä viikossa ja 52 viikkoa vuodessa. On selvää, että tällainen vapaus, mitä täällä nyt esimerkiksi edustajat Zyskowicz, Penttilä ja Tarkka ovat puolustaneet, on todella erikoista vapautta. Se on sellaista vapautta, että se antaa suurille oikeuden jyrätä pienet perheyritykset maan rakoon. Sitä vapautta nimenomaan täällä edustajat Tarkka, Penttilä ja Zyskowicz puolustavat.

Ed. Zyskowicz oli huolissaan siitä, että ihmiset eivät pääse riittävästi kauppaan, he eivät voi ostaa riittävästi tarvikkeita. Ne leipäjonot, jotka ovat Punaisen Ristin oven takana, eivät johdu siitä, että ihmiset eivät pääsisi kauppaan ostamaan ruokaa, kaupat eivät olisi tarpeeksi auki. Kyllä jonot johtuvat siitä, että niillä ihmisillä ei ole rahaa elikkä ostovoimaa, jolla nämä ostoksensa suorittaisivat.

Nykyisillä kauppojen aukioloajoilla ei varmasti ole todellista ostopainetta syntynyt, patoutunutta ostopainetta, jota eivät ihmiset olisi pystyneet tyydyttämään. Uskallan väittää näin. Ne ihmiset, jotka eivät nykyisillä kaupan aukioloajoilla joko aamupäivällä tai iltapäivällä tai lauantaisin ehdi kauppaan, eivät ehdi sinne sunnuntainakaan. On aivan selvää, että näillä ihmisillä on myöskin vapaapäiviä. Tietenkin tilapäisiä unohduksia ja tällaisia voi sattua.

Mielestäni sitä, että suuret kauppaketjut pääsisivät runnomaan pienet perheyritykset, pienet kaupat maan rakoon, eli pääsisivät aiheuttamaan niille konkurssin, kannattamattomuuden, ei pidä hyväksyä siltä pohjalta, että hyväksytään vapaus ja vapaus olisi muka sellainen asia, jota ei voida millään tavalla rajata, koska se aiheuttaisi monia yhteiskunnallisia ongelmia.

Suurten monopolien etujen mukaista on lisätä kauppojen aukioloaikoja. Se on aivan kiistaton tosiasia. Erityisesti pienkauppiaat ovat olleet huolissaan siitä, että suuret marketit tulevat tämän lain mukaan, jos tämä toteutuu tässä muodossa, saamaan oikeuden pitää myöskin sunnuntaisin kauppoja auki. Jos se tapahtuu, se tulee merkitsemään sitä, että kauppojen määrä tulee vähentymään useilla sadoilla. Se tulee myöskin lisäämään tietenkin siltä osin työttömyyttä, kun nämä pienkauppiaat, pienyrittäjät, joutuvat työttömiksi.

Päinvastoin kuin on väitetty, että suuret marketit lisäisivät henkilöstöään, siihen ei esimerkiksi kauppa itse usko vaan edellyttää, että kaupan myynnin olisi oltava huomattavasti enemmän kuin se nykyisin on. Päinvastoin tullaan yhä enemmän jakamaan työaikoja osa-aika-aikaisiksi ja se ostovoima, mikä ihmisillä on, tullaan käyttämään vain pitemmällä aukioloajalla eikä se lisää todellista kaupan myyntiä.

Tämän johdosta ei ole mitään sellaisia perusteita, että pitäisi kauppojen aukioloaika vapauttaa, enkä minä näe sitä ongelmana. Se olisi ongelma silloin, jos todella ihmiset eivät pystyisi käyttämään tarpeellisten ostoksien tekoon nykyisiä rahavarojaan, mitkä heillä on käytettävissään. Ongelmahan on siinä, että Suomessa on satojatuhansia ihmisiä, joilla ei ole riittävästi rahaa edes välttämättömien hyödykkeiden ostamiseen. Se on se ongelma eikä se, että kaupat eivät ole tarpeeksi kauan auki.

Lain käsittely on täällä tullut jo esille. Se on siinä mielessä hyvin erikoinen, että eduskunta on normaalissa järjestyksessä käsitellyt lain ja päättänyt hylätä sen äänestyksen jälkeen. Tämän jälkeen vasta hallitus pääministerin suulla on tehnyt asiasta luottamuslausekysymyksen. Minun mielestäni olisi paljon reilumpaa ollut, että se olisi ilmoitettu silloin aikaisemmin jo, onko se luottamuskysymys vai ei, eikä sitten jälkikäteen tehty tällaista ja tuotu uudelleen prikulleen juuri hylätyn mukainen lakiesitys eduskunnan käsittelyyn. Mielestäni tässä ei ole minkäänlaista muutosta tapahtunut, ja näin ollen aivan samoilla perusteilla, kuin eduskunta aikaisemmin on tämän lain hylännyt, se voi hylätä myös tämän uuden hallituksen esityksen.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hämmästelen ed. Kuopan huolta nyt yrittäjistä, kun muistan ne useat debatit useiden eri aiheitten puitteissa silloin, kun on pyritty puuttumaan yrittäjä—työntekijä-suhteeseen, kuinka hän silloin on haukkunut meitä riistäjiksi, verenimijöiksi ja orjatyövoiman käyttäjiksi. Nyt hän käyttää meitä pienyrittäjiä aseena lain kaatamiseen.

Haluan ed. Kuopalle sanoa, että ei perheyrityksillä, jos ne voisivat vapaasti valita aukiolonsa ilman, että olisi suurmarketuhkaa, olisi mitään tätä lakiesitystä vastaan, mutta uhkana koetaan isot liikkeet, jotka tietysti imevät asiakasvirtaa. Pienyrittäjälle ei ole mikään mukavampaa kuin että voisi itse säädellä aukiolonsa, mutta kun tähän lakiesitykseen liittyy se iso uhka, se on se paha, ei suinkaan se perheyritys.

Enkä pidä tästä falskista tavasta käyttää yrittäjiä lyömäaseena.

Ed. V i i t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näitä puheita kuunnellessa tulee mieleen, että tämä on melko kummallinen talo aina silloin tällöin, kun tuntuu, että jokainen meistä edustajista tuntuu tietävän tavallista ihmistä paremmin, mitä tämän ihmisen kotona tapahtuu, mitkä hänen kuluttajatottumuksensa ovat jne. Ed. Kuoppa tässä meni jopa niin pitkälle, että hän kertoi, että ne, jotka eivät kerkiä nyt käymään kaupoissa, eivät kerkiä käymään sunnuntaisinkaan.

Itselleni on sattunut esimerkiksi monta kertaa tilanne, että sunnuntaina huomaa, että tavarat ovat lopussa ihan kahvista margariiniin asti. Olen kyllä kerinnyt sunnuntaina ostamaan ne huoltoasemalta valitettavasti tuplahinnalla. Eli ei tämä nyt aivan niin yksinkertaista ole.

Samoin kun täällä on puhuttu perheiden hajoamisesta ja muusta, niin kuulinpa juuri eräältä ystävältäni esimerkin, että heidän perheessään riideltiin paljon vähemmän niinä sunnuntaina, kun kaupat olivat auki, koska silloin ei ollut koko aikaa lauantaina kiire, eli kiire väheni ja ihmiset valitsivat ostoksenteon sunnuntaipäivänä. Tavallaan toivoisin, että täällä ylipäätään

voitaisiin vähän enemmän kunnioittaa sitä, mitä ihmiset todella haluavat ja mitä he sen johdosta tulevat tekemään.

Ed. Kankaanniemi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kuoppa totesi, että kansalla ei ole ostovoimaa. Se pitää suuren osan osalta paikkansa ja on ihan oikein näin ollen, mutta kyllä on ymmärrettävää, että kokoomus tätä haluaa, koska se edustaa niin kuin muutkin hallituspuolueet ministereittensä osalta ainakin sitä suurituloista, hyväosaista enemmistöä, jolla on kyllä varaa sunnuntainakin rahojaan käyttää. Mutta vähempiosaisista täällä ei huolta paljon kanneta.

Mitä tulee ihmisten enemmistön kantaan, niin ed. Viitanen totesi kyllä juuri päinvastoin. Eihän tätä kansa halua! 70 prosenttia ei halua. Sehän oli selvä tulos. Pitää muistaa tuoreet tutkimustulokset!

Mitä tulee ed. Kuopan vapauden käsitteen käsittelyyn, niin se oli aivan kohdallaan. Tämä esitys suosii suuria marketteja ja on niille vahvoille vapautta, mutta lyö ankarasti pieniä yrittäjiä, joista ed. R. Korhonen puhui, ja ne ovat tässä kärsimässä, mutta tämä malli pakottaa pienet myös pitämään auki kauppansa. Sitä kautta tämä on pakkolaki eikä ollenkaan sitä, mitä täällä vapauden nimissä väitetään.

Ed. Kuoppa (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. R. Korhoselle haluan muistuttaa, että hän on syyttänyt minua nimenomaan siitä, että minä arvostelen täällä suuryrityksiä. Se on kyllä pitänyt paikkansakin. Lisäksi haluan korjata, että kielenkäyttööni eivät ole kyllä kuuluneet tällaiset sanat kuin "verenimijät" jne. Olen kyllä puhunut työnantajista, jotka teettävät työntekijöillä joskus työtä kohtuuttoman pienellä palkalla ja huonoilla ehdoilla ja antavat kohtuuttoman helposti lopputilejä työntekijöille. Mistäs muusta ne työttömät olisivat tulleet?

Olen puolustanut aikaisemminkin pienyrittäjiä ja tässäkin tapauksessa puolustan pienyrittäjiä, koska näen, että he käyvät täysin epätasaista kilpailua suuria kauppaketjuja, marketteja vastaan. Jos kauppa vapautetaan, niin heidän kilpailuasemansa entisestään heikkenee. Kukaan ei jaksa loputtomasti tehdä työtä seitsemänä päivänä viikossa ympäri vuoden!

Ed. Viitaselle haluan todeta, että olisi varmasti hyvä pistää ne kauppaostokset muistilistaan. Voihan sunnuntainakin unohtua eikä ainoastaan arkipäivinä, jolloin täytyy mennä kauppaan.

Ed. Vanhanen: Arvoisa puhemies! Tämän asian käsittely muodostaa oman lukunsa suomalaisen parlamentarismin historiassa.

Joulukuussa eduskunta perusteellisen käsittelyn jälkeen teki asiassa punnitun ratkaisun ja muutama tunti tämän päätöksen jälkeen pääministeri ilmoitti, että esitys tuodaan uudelleen eduskuntaan ja hallitus tekee asiasta luottamuskysymyksen. Yleensä aina, kuten äsken ed. Kuoppa totesi, luottamuskysymyksestä ilmoitetaan etukäteen. Näin tässä ei tapahtunut.

Nyt eduskuntaa yritetään nöyryyttää ja mikä minusta ikävintä, hallitus pönkittää arvovaltaansa tuhansien pienkauppiaiden ja kymmenien tuhansien kauppojen työntekijöiden perhe-elämän kustannuksella. Kaikki tämä tapahtuu vain vajaat kolme vuotta sen jälkeen, kun pääministeri itse äänesti tässä samassa salissa juuri päinvastaisella tavalla. Silloin SDP ajoi lievempää aukioloaikojen vapautusta kuin silloinen Ahon hallitus.

Kun hallitus on nyt esityksen vain hieman muutettuna antanut eduskunnalle uudelleen, on siihen tietysti suhtauduttava asian vaatimalla vakavuudella. Keskustan mielestä talousvaliokunnan on asia perusteellisesti valmisteltava. Tammikuun aikana hyvin monet tahot yhteiskunnassa ovat esittäneet asiaan kantansa ja myös kansalaisten mielipiteistä on olemassa nyt tutkittua tietoa.

Erityisesti on käynyt ilmi, että kaupan alalla ei vallitse lainkaan sellaista yksimielisyyttä hallituksen esityksen puolesta kuin vielä syksyllä annettiin ymmärtää. Eivät vain pienkauppiaat vaan myös osa suuremmista kaupan alan yrittäjistä on ilmaissut kielteisen kantansa. Yhä vahvemmin on osoitettu, että esityksen vaikutukset työllisyyteen eivät ole alkuunkaan niin myönteiset kuin hallituksen esityksen perusteluissa on esitetty. Päinvastoin esitys johtaa kaupan rakennekehityksessä vähemmän työllistävään suuntaan ja siirtää merkittävän osan työpanoksesta kalliiseen sunnuntaityöhön.

Kokoomuksen puheenjohtaja Sauli Niinistö heitti noin kuukausi sitten keskustalle ihmettelyn siitä, että keskustan työreformi ajaa yritystoiminnan vapauttamista, mutta emme tässä asiassa toimi niin. Keskustan työreformissa elinkeinoelämän liberalisointi ei ole ideologinen opinkappale, vaan olemme siihen valmiita, jos se parantaa työllisyyttä. Emme puolla sellaista libera-

lisointia, joka siirtää olemassaolevaa työtä kalliimmaksi sunnuntaityöksi ja joka tekisi perheyrittämisen inhimillisesti entistä raskaammaksi. Yrittäjyyden yhteiskuntaa ei edistetä sillä, että yrittämisestä tehdään elämänmuotona mahdottoman raskas, jolloin yrittäjä ei uskalla ottaa itselleen turvallista lepopäivää.

Kokoomus selvästi kieltää jostain syystä ne rakennepoliittiset vaikutukset, joita tämä esitys toteutuessaan pitkällä ajalla aiheuttaisi, tai vaikenee niistä. Ed. Riitta Korhonen äsken oikeastaan ensimmäisenä kokoomuslaisena selvästi tunnustaa, näyttää ja osoittaa, että kaupan alalla vaikutukset ovat hyvin erilaiset riippuen alueesta, yritysmuodosta, yritysten koosta. Erot ovat olemassa. Toisaalla esitys varmastikin hyödyttäisi yrittäjiä ja yrityksiä, toisaalta vaikutukset olisivat kielteisiä.

Keskusta ei pidä yhteiskunnassa kilpailun lisäämistä sellaisena itsetarkoituksena, jonka eteen kaikki muu voitaisiin uhrata. Kilpailu on alentanut kaupan alalla myönteisellä tavalla kuluttajahintoja. Se on ollut myönteistä, mutta samalla on nähtävä, mitä sen toisella puolella on tapahtunut. Kaupan rakenne on muuttunut vähemmän työllistäväksi. Myös kaupan alan kuljetuksissa ja varastoinnissa on logistiikalla vähennetty työvoiman käyttöä. Kilpailun kiristyminen on merkinnyt systemaattista tappiota työlle ja työnteolle. Samalla kun se on merkinnyt valtaosalle kansalaisista, kuluttajille hintojen alentumista, sen kääntöpuolena on ollut työn ja työnteon tappio.

Minusta viisauden alku tässä kysymyksessä on sen tunnustaminen, että tällä lailla vaikutetaan kaupan sisäiseen rakenteeseen. Toiset hyötyisivät ja toiset menettäisivät. Siksi tämä on äärimmäisen poliittinen ja yhteiskunnallinen kysymys.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitän ed. Vanhasta kiihkottomasta opposition mielipiteestä ja puheesta. Olen pyrkinyt jo edellisessä käsittelyssä samoin kuin tämän aikana haarukoimaan yrittäjäkenttää, koska pienyrittäjäkenttä on minulle itselleni hyvinkin läheinen. Ongelma oli se, että siellä on sillä tavalla pelipakka sekaisin, että osaa tämä laki palvelisi ja osaa ei. Siitä syystä ei ole syntynyt selvää näkemystä edes kentän itsensä sisällä, onko laki hyvä vai ei, ja oikeastaan vasta nyt, kun tästä on noussut isompi julkinen haloo, olen saanut kirjallisia vastauksia niihin kysymyksiin, joita aikaisemmin tein.

Puheenjohtaja Hämäläinen varmaankin valiokunnassa muistaa, kuinka skeptisesti ensimmäisessä vaiheessa suhtauduin tähän ja pyrin kyselemään, mutta kun ei syntynyt vahvaa vastanäkökohtaa, niin silloin olin sen aikaisen mietinnön ja hallituksen esityksen takana. Edelleenkin ne vastineet, mitä olen kentältä saanut, ovat ristiriitaisia. Kyllä tämä minulle on, olipa tämä menettelytapa kuinka omituinen hyvänsä, edelleenkin sellainen laki, jota täytyy pohtia uudelleen läpi ja katsoa, mitä se yrittäjäkenttään vaikuttaa. Kyllä minä näen pienyrityskannan säilymisen erittäin tärkeänä.

Ed. A n t v u o r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vanhanen sanoi, että kokoomus vaikenee tässä asiassa. On ihan totta, että näin onkin ja tältä tuntuu. Luulen, että kokoomuksen eduskuntaryhmässä useimmat ovat yllättyneet siitä suuresta vastustuksesta, mikä on tätä lakiesitystä ja ehkä myös tätä menettelytapaa kohtaan kohdistunut. Tietenkin tässä poliittisessa kulttuurissamme on se ongelma, että tällaisista asioista helposti muodostuu arvovaltakysymyksiä ja on vaikea enää tunnustaa, että on ehkä tehty virhearvio, ja on vaikea vaihtaa mielipidettä. Ehkä myös media vaikuttaa siihen, koska helposti sanotaan, että peräännyttiin negatiivisessa mielessä tai ollaan takin kääntäjiä.

Itse olen sitä mieltä, että ajatteleva ihminen ottaa huomioon toisten mielipiteitä ja erityisesti kansalaisten tuntoja ja voi myös vaihtaa mielipidettä. Niin kuin aiemmin jo sanoin, mielestäni viisas hallitus nyt tässä tilanteessa tekisi johtopäätökset ja vetäisi tämän lakiesityksen pois.

Ed. V a n h a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Itse tein noin viitisen vuotta sitten oman alueeni messuilla yrittäjille kyselyn tästä asiasta, kun oli näkyvissä, että tämä aihe nousee vahvasti keskusteluun, ja silloin lähes sataprosenttisesti yrittäjät sanoivat, että täysin vapaaksi, kyllä me pärjäämme. Mutta kun tätä keskustelua jatkettiin näiden vuosien aikana ja erityisesti nyt, kun ensimmäiset kokemukset sunnuntaiaukioloista on saatu, niin mielipiteiden kääntyminen on ollut hämmästyttävän voimakasta ja myös yrittäjäjärjestöjen sisällä selkeästi tunnustetaan ne sisäiset ristiriidat, jotka tähän liittyvät. Tunnustetaan se nollasummapeli, jonka kanssa tässä pelataan. Siksi lainsäätäjän tehtävä on tietysti arvioida, onko meidän tässä nollasummapelissä puollettava tietyn tyyppistä kaupan

rakenteen kehitystä vai ei. Se tekee tästä tavattoman vaikean. Minusta kuitenkin monet seikat puoltavat sitä, että me puolustaisimme sitä työvaltaisinta kaupan alaa, joka selvästikin on kärsimässä tämän lain läpimenosta.

Ed. Lapintie: Arvoisa puhemies! Kuten jo monessa aikaisemmassakin puheenvuorossa on todettu, tämän lakiehdotuksen uudelleenkäsittelyssä ei voi olla ottamatta huomioon niitä menettelytapoja, miksi me nyt uudelleen tätä käsittelemme. Vaikka itse olenkin vain vajaat kaksi vuotta ollut eduskunnassa, niin siitä huolimatta valtiosääntöhistoriaa tutkimalla voin todeta, että on aivan ainutkertaista, että ilmoitetaan, että lakiesitys, joka joulukuussa hylättiin, aiotaan tuoda uudelleen eduskuntaan ja sitten todellakin vielä tuodaan. En nyt muista oliko se joulukuun puolta vai tammikuun alkua, kun hallitus toi sen uudelleen.

Ei tämä ole normaalia parlamentarismia, ei Suomessa eikä muuallakaan länsimaisen demokratian piirissä. Totta kai se vaikuttaa tunnelmiin, kun tästä asiasta puhutaan. Vaikka pääministeri Lipponen ja hallitus kokonaisuudessaankin nyt näin on menetellyt, siitä huolimatta pitäisi tietenkin rauhallisesti asiaa pohtia ja ajatella asiaa asiana. Se, että hallitus tekee virheen ja sitten eduskunta tekee toisen virheen eikä ota asiaa asiana, ei asiaa tietenkään paranna.

Sen lisäksi on täysin ainutkertaista, että asia tuodaan uudelleen käsittelyyn, koska edellinen päätös ei miellyttänyt. On noin 30 vuotta siitä, jolloin viimeksi asiasisällöstä on tehty tällä tavoin hallituskysymys kuin tässä tapauksessa. Valtiosääntöoppineet muistavat, että vuonna 1966 on viimeksi tällä tavoin menetelty. Nämä ovat seikkoja, joita ei voida sivuuttaa, kun tätä asiaa käsitellään.

Tämän illan aikana on myös paljon puhuttu gallupeista. Muistan parin viikon takaa sellaisen tutkimustuloksen, jossa ihmisiltä kysyttiin, onko tämä hallituskysymys vai ei. Kuten varmasti kaikki muistatte, valtaosa ihmisistä totesi, ettei tämä mikään hallituskysymys ole. Normaali kansalainen ja normaali rivikansanedustajakin ymmärtää asian niin, että vaikka kauppojen aukiolokysymys eduskunnassa uudelleen hylättäisiin, niin siitä huolimatta hallituksen ei tule erota. Tämähän on ainoa oikea ja järkevä tapa lähestyä asiaa. Itsekin tulen äänestämään nimenomaan tästä asiasta, koska olen ymmärtänyt, että meidän kansanedustajien tehtävänä on säätää lakeja ja paneutua niiden sisältöön niin valiokunnassa kuin täysistuntosalissakin, eli muunlainen käsittely ei ole kyllä asiallista.

Itse olen joutunut miettimään sitä, kuka tätä asiaa sitten niin tiukasti ajaa, että se täytyy runnomalla väkisin läpi tuoda uudelleen. En ole voinut päätyä muuhun johtopäätökseen kuin että puolueena se on kokoomus. Koska asia-argumentit eivät ainakaan omin sanoin kerrottuina ole tuntuneet kokoomuslaisia vakuuttaneen, olen ottanut tähän tuekseni lehtileikkeen tämän päivän Turun Sanomista, jossa Varsinais-Suomen Yrittäjien toimitusjohtaja Henri Wibom käsittelee kolumnissaan liikeaikalakikysymystä. Toivoisin, että, kun kokoomuksen omat omillensa puhuvat, jospa tämä sanontatapa sitten paremmin avaa tämän ongelmatiikan myös kokoomuksen kansanedustajille.

Suomen Yrittäjien edusmies toteaa, että kauppiasyrittäjät pitävät vakavana uhkana pienten kauppojen ja erikoiskauppojen olemassaololle tämän lain hyväksymistä. Nykyisessä tilanteessa on selvää, ettei kaupan kokonaismyynti aukioloaikojen pidentämisen seurauksena kasvaisi. Sunnuntaiaukioloista aiheutuisi lisäkustannuksia erityisesti palkkauskustannusten muodossa ja toisaalta työpaikat eivät näillä järjestelyillä lisäänny. Välillisiä kustannuksia aiheutuu myös julkiselle sektorille, kun esimerkiksi päivähoitopalvelujen järjestämiseksi viikonloppuisin tulee lisätarvetta.

Varsinais-Suomen yrittäjien toimitusjohtajan ajatukset jatkuvat edelleen niin, että hyöty kauppojen aukioloajan vapauttamisesta lankeaisi pääasiassa isoille yksiköille eli pääomavaltaiselle kaupalle, jossa itsepalvelu on vallitseva käytäntö. Hän arvioi, että hypermarketkeskittymien rakentamissuunnitelmat ja liikeaikalakiesityksen läpivieminen kuuluvat tähän samaan suunnitelmaan. Tällä vapauttamisella luodaan lisätoimintaedellytyksiä marketkeskittymille, kun sen sijaan pienkauppa ei kykene resursseillaan vastaamaan tähän kehitykseen.

Tämä on aika pitkä artikkeli. Hyppään loppuun, jossa hän toteaa, että 10—15 vuoden tähtäimellä väestörakenteemme keski-ikä on noussut, ja sen vuoksi kaupan palvelujen saatavuus lähikauppatoimintana tulisi olla turvattu. Ihan järkeviä ajatuksia. Hän kummeksuu sitä, että marketrakentamista lisätään samalla kun etäisyydet kuluttajista kasvaa.

Lopussa hän toivoo, että asia voitaisiin käsitellään neutraalisti. Jos puhutaan kompromisseista, niin hän esittää sellaista kompromissia, että aukioloaikojen väljentäminen voisi tapahtua

vuorokautisen aukioloajan väljentämisellä kello 7—22:n välille sekä mahdollisesti sunnuntaiaukioloaikojen lisäämisellä kahdella sunnuntailla. Näin siis Henri Wibom.

Itse olen sitä mieltä, kun kritiikkiä on aiheellisesti tullut erittäin laajalti koko yhteiskunnasta, että kun asiaa talousvaliokunnassa ja myöhemmin täysistunnossa käsittelemme, meidän pitäisi ennakkoluulottomasti tarkastella asiaa ja katsoa, olisiko syytä supistaa sunnuntaiaukioloaikoja nykyisestään. Kun kerran asiaa tarkistetaan, niin kyllä kai myös avoin vaihtoehto eli, että parannetaan nykyistä tilannetta, täytyy olla olemassa.

Aikaisemmassa keskustelussa kokoomuksen ryhmäpuheenjohtaja Zyskowicz totesi, että kompromissi voisi olla se, että asteittain lähdetään avaamaan sunnuntain vapautumista. Silloinhan siihen pitää sisältyä se, jos asteittain asiaa tarkastellaan, että pitää voida myös palata aikaisempaan tilanteeseen. Lain osalta varmasti onnellisin ratkaisu todellakin olisi se, että hallitus vetäisi esityksensä pois, kuten kokoomuksen edustaja Antvuori on pariin otteeseen todennut. Itse toivon todella, että tämä on se kompromissi. Mutta mikäli lakia ei vedetä pois, vaan sitä käsitellään, niin totta kai silloin kaikkien vaihtoehtojen tulee olla avoinna pöydällä eli myös sen, että todetaan aikaisemmin tehdyt virheet ja supistetaan nykyistä sunnuntaiaukioloaikaa.

Ed. R. K o r h o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin muistuttaa ed. Lapintielle siitä, että kokoomus on ollut hyvinkin neuvotteluhalukas tässä asiassa, mutta muistan hyvin monia aikaisempia lakiesityksiä, esimerkiksi ympäristövaliokunnassa luonnonsuojelulain, jossa sekä vasemmistoliitto että vihreät olivat hyvinkin liikkumattomia, vaikka kansan enemmistö ja hyvin monet ihmiset olivat yhteydessä ja totesivat, että laissa nimenomaan rakennuslain ja rantakaavoituksen koplaaminen on erittäin ikävä piirre ja siihen haluttiin muutoksia. Siinäkin me joustimme teihin päin. Haluaisin muistuttaa tulevasta yhteiskäytännöstä, että joustavuutta tulisi löytyä myös muualta eikä aina heittää likaämpäriä tänne päin, vaikka itse käyttäydytään äärettömän joustamattomasti ja ollaan koplausvalmiita.

Lisäksi haluaisin huomauttaa ed. Lapintielle siitä, että jos hän olisi ollut salissa kuuntelemassa, niin kyllä kokoomuspuolelta on tullut erittäin joustavia ja ymmärtäviä ehdotuksia. Senkin haluan tuoda julki, mitä ed. Hämäläinen, talousvaliokunnan puheenjohtaja, otti esille, että me kuulimme paljon asiantuntijoita ja pyrimme muodostamaan hyvän ja rakentavan mietinnön. Se, mihin me päädyimme, on nyt ehdotuksen pohjana. Suomen Yrittäjillä oli lakiesitystä tukeva kannanotto ja se löytyy varmaan kirjallisenakin eduskunnasta.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Lapintie totesi puheenvuorossaan, että koko laki on kokoomuksen touhua. Haluan kuitenkin muistuttaa, että tämä on hallituksen esitys ja nimenomaan ministeri Kalliomäen esitys.

Toki myönnän, että kokoomuksessa ollaan hämmentyneitä, koska on kahdenlaista ilmaa sekä yrittäjien että kansalaisten keskuudessa. Mehän perinteisesti olemme elinkeinovapauden puolella ja haluamme tässäkin laissa sääntelyn purkua ja valinnanvapauden lisäämistä.

Haluan todeta, että jos tämä olisi joulukuussa mennyt läpi, niin tohina lain ympärillä olisi lakannut siihen. Tämä on aivan kuin viehelaki, josta oli kauhea rähinä kaikkinensa. Sen jälkeen, kun se meni läpi, kaikki vaikeni tyystin.

Ed. L a p i n t i e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ihamäen viimeiseen toteamukseen sanoisin, että totta kai, jos kerran enemmistö täysistunnossa on päättänyt lain hyväksymisestä, tohina siihen loppuu. Mielestäni yhtä demokraattista olisi ollut, että kun enemmistö on liikeaikalain täysistunnossa hylännyt, niin tohinan olisi todellakin pitänyt siihen loppua. Tämähän olisi ollut normaalia demokraattista käyttäytymistä eikä se, että me nyt uudelleen asiaa käsittelemme.

Ed. R. Korhoselle toteaisin sen, että jos valiokunta kuuli asiantuntijoita, niin kuin olen ymmärtänyt että on tehnyt, niin olisin toivonut, että asiantuntijoiden mielipiteet näkyisivät laissa. Lakiesityksessä ne eivät näy, koska kaikki ongelmat edelleen tässä ovat.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Ed. R. Korhonen ympäristövaliokunnan jäsenenä muisteli luonnonsuojelulain käsittelyä. Arvoisa puhemies, joudun aloittamaan siitä aivan lyhyesti. Edellinen eduskuntakin käsitteli mainitsemaanne lakia, nimenomaan rakennuslakia. Sen jälkeen sitä on käsitelty varsin paljon. Komiteoissa siitä on tehty hyvin paljon erilaisia yhteenvetoja ja kompromisseja. Ette ehkä aina päässyt seuraamaan asian käsittelyä valiokun-

nassa, mutta kyllä sitä sielläkin mielestäni hyvin yksimielisesti ja vastuullisesti käsiteltiin. Myös täysistunto hyväksyi luonnonsuojelulain toisin kuin tapahtui liikeaikalain kohdalla.

Arvoisa puhemies! Kun eduskunta on päättänyt kertaalleen liikeaikalain, niin sen tuominen uuteen käsittelyyn asettaa eduskunnan uskottavuuden kyseenalaiseksi, sen uskottavuuden, jonka niukkuudesta on jo muutenkin ollut syytä kantaa huolta. Eduskunnan aikaisempaa käsittelyä ei voi asettaa kyseenalaiseksi, siihen eivät riitä mitkään ns. sopimukset tai koplaukset, ja näin ollen hallituksen on syytä miettiä parlamentarismin olemusta ja sitä, voiko hallitus todeta eduskunnan äänestäneen väärin ja yksinkertaisesti patistaa äänestämään uudelleen. Valtiopäiväjärjestys ei todellakaan tunne lakiesityksen neljättä käsittelyä, kuten ed. Hurskainenkin hyvin aikaisemmin totesi.

Pääministeri Lipposen tekemä ratkaisu kierrättää eduskunnan tekemä väärä päätös uuteen käsittelyyn syntyi hätiköidysti ja sen vaikutusta hallituksen ja eduskunnan uskottavuuteen ei tuolloin huomioitu. Eduskunta on kertaalleen asian päättänyt, ja mielestäni olisi edelleen johdonmukaista, että hallitus vetää esityksensä pois eduskunnasta. Ei ole myöskään perusteita tehdä asiasta luottamusäänestystä. Asiassa voi olla ainoastaan eduskunnan aikaisemmin päättämän kannan takana.

Miksi sitten tilanne on syntynyt? Tiedämme, että tässä talossa, sen hallitusratkaisun myötä mikä meillä on, on syntynyt ikään kuin ylähuone tuonne viideenteen kerrokseen, jossa eduskuntaryhmien puheenjohtajat neuvottelevat ja koplaavat asioita keskenään. Tämä koplaus oli myös syynä siihen, että tämä sanoisinko farssi, tämä neljäs käsittely on syntynyt.

Täällä on tänään illalla kysytty useaan otteeseen, kenen etua tässä ajetaan. Todellakin tukkuliikkeiden etua, SOK:n, Ekan, Keskon, siinä sivussa vielä Tukonkin. Ed. Zyskowicz on varsin vahvasti tässä kunnostautunut. Vaikuttaa siltä, että taustalla on ehkä diili. Kuinka vanha? Onko se jo entisen ministerin, entisen edustajan, nykyisen suurlähettiläs Salolaisen ajalta vai minne juuret johtavat? Joka tapauksessa ed. Zyskowicz on ajanut sitä yhtä antaumuksella kuin hän ajoi shektauksen hyväksymistä eläinsuojelulakiin.

Ed. Tiuri, joka nyt ei ole paikalla, mutta ehkä kuulee tämän, on puhunut tässäkin salissa moneen kertaan pienhiukkasten terveysvaikutuksista. Aivan oikein, autot ovat yksi keskeisimpiä hiukkasten tuottajia, liikenne, ja nimenomaan tämän tyyppinen laki on ajamassa sitä uhkaa, mistä ed. Tiurikin on ollut huolissaan, myös kasvihuoneilmiötä. Se että kaupat keskittyvät marketeihin, jotka ovat kaupunkikeskustan ulkopuolella, jonne ajetaan autolla, (Ed. Dromberg: Se on helppoa!) mikä tuottaa myös, ed. Dromberg, näitä pienhiukkasia ja myös hiilidioksideja. Tätä kautta syntyy tämä ongelma, mistä mainitsin ed. Tiurin niin usein olleen huolestunut.

Ed. Sasi on varsin usein — hän ei ole nyt paikalla, mutta ikään kuin hänen henkensä täällä leijuu, etenkin siellä oikealla — puhunut siitä, että ihmisen pitää saada toteuttaa itseään ja pitää saada ostaa vaikka kello 23.00 mitä tahansa, se on suurinta vapautta. Jos ihmisen ihmisyys tällä tavalla tulee lihaksi, niin täytyy todella todeta, että se kuluttajana oleminen, ihminen kuluttajana on varsin kapea, varsin kalpea ihmisen ilmentymä. Kansalaisuus ja ihmisyys laajasti jää kyllä näissä perusteluissa varsin huonolle niiden suussa, jotka puhuvat nimenomaan tämän vapauden, vapauden ostaa milloin tahansa, puolesta. On toki paljon muita asioita, jotka ovat paljon suurempia, merkityksellisempiä asioita, jotka tässä keskustelussa ovat myös tulleet eteen.

Ed. E l o : Herra puhemies! Aloittaisin toteamalla oikeastaan aluksi sen, jonka totesin eräässä vastauspuheenvuorossani. Kun tästä kauppojen aukioloajasta on tehty elämää suurempi kysymys, niin monet kansanedustajat ainakin ennen joulua vähättelivät tätä asiaa ja sanoivat, ettei tämä ole nyt niin suuren luokan kysymys ja miksi me teemme tästä tämmöisen elämää suuremman kysymyksen. No, se kysymys varmasti on edelleen paikallaan ja ajankohtainen, minkä takia kauppojen aukioloajasta on tullut tällainen erittäin hankala kysymys eduskunnan ja hallituksen kannalta.

Voidaan sanoa tietysti, ettei sillä ole mitään suuria taloudellisia perusteita, ei välttämättä työllisyysperusteitakaan puoleen eikä toiseen. Mutta niin kuin totesin, kyllä tällä on, niin kuin olen havainnut, kansan mielestä suuri kulttuuriin liittyvä merkitys. Monet suomalaiset kokevat, että tässä ollaan muuttamassa joitain sellaisia perinteitä ja arvoja, joita suomalaisessa yhteiskunnassa on totuttu noudattamaan, eli sitä, että ihmisillä on pyhäpäivä ja ettei sitä haluta markkinahumulle antaa.

Herra puhemies! Haluaisin todeta sen, että minun mielestäni tässä on tapahtunut hallituksen taholta ainakin kolme virhearviointia.

Ensimmäinen ja vakavin on ehkä se, että kan-

san mielipidettä ei osattu arvioida, mitä mieltä suomalaiset ovat siitä. Se ilmeisesti ei mennyt perille alusta alkaen. Ehkä oli erilaisia mielipidetiedusteluja, joihin ministeri Kalliomäkikin on viitannut, riippuen siitä, miten kysymys asetetaan, tietysti. Mutta minun mielestäni kansalaisten vastustus tälle kauppojen aukioloaikojen lisäämiselle on aitoa. Jos asetettaisi kysymys miten tahansa, niin minun kokemukseni mukaan tämä kulttuurikysymys on noussut erityisesti sen jälkeen, kun tämä päätettiin tehdä luottamuslausekysymykseksi, hyvin voimakkaasti esille. Vastustus on hyvin voimakasta tällä hetkellä, se on ammattiyhdistysliikkeestä, se on kirkon taholta, mutta, eikä sinänsä yllättävää ainakaan minulle, myös yrittäjien taholta.

Nyt tämä ongelma on tullut kokoomuksen sisälle, kun yrittäjät ovat lähteneet liikkeelle ja tehneet kokoomuslaisille kansanedustajille sen selväksi, että kysymys on myös kokoomuksen sisällä olevasta ongelmasta. Eivät kaikki yrittäjät ole suinkaan lisäyksen kannalla, ei edes suurin osa, vaan väittäisin, että valtaosa on sitä mieltä, että nykyiset aukioloajat riittävät. Tämä ei ole siis mikään pelkästään Liikealan ammattiliiton kysymys, niin kuin joskus on yritetty antaa ymmärtää.

Samalla, herra puhemies, tässä on tapahtunut myös tämän ns. vapauden yliarviointi. Aivan selvästi on yliarvioitu se, mitä ihmiset tarkoittavat sanalla vapaus, kun on kysymys kauppojen aukioloajoista. Minun mielestäni sitä on tässäkin keskustelussa tänäänkin liikaa korostettu. Ei ihmisillä ole, kuulkaa, hyvät ystävät, mitään ongelmia rahojen käyttämisessä ja tavaroiden saamisessa nykyisillä aukioloajoilla. Se viesti on niin selvä myös kentältä, kun ihmisten kanssa keskustelee. Sen takia, kun sitä puolustetaan, että ihmiset saavat mennä koska tahansa ostamaan, niin kun siihen pistetään kaikki muut vastapainoksi, se on aika pieni ja kevyt argumentti.

Minun mielestäni demokratiaahan on se, että kansanedustajien käyttäytyminen perustuu kansalaisten tahtoon. Tietysti voidaan sanoa, ettemme me voi mitä tahansa. Me emme voi alentaa veroja, niin kuin kansalaiset tahtoisivat, me emme voi maksaa niin paljon palkkaa kuin kansalaiset tahtovat jne. Varmasti on tällaisia rajoittavia tekijöitä monissa asioissa. Mutta tässä kysymyksessä minun mielestäni ei ole tämmöisiä suuria taloudellisia arvoja eikä myöskään työllisyyspoliittisia näkökohtia. Niin kuin me muistamme kaikki, niin tässähän puhuttiin alun perin 2 000 työpaikan lisäyksestä. Ne argumentit 2 000 työpaikan lisäyksestä on kaikki ammuttu alas. Kukaan ei enää vakavissaan väitä, että tämä lisäisi työpaikkoja. Joku voi sanoa, että tulee 5 000 lisää, joku toinen sanoo, että 5 000 vähemmän, ja molemmat ovat ihan yhtä oikeassa ja varmasti tämmöisen arvion voi tehdä.

Herra puhemies! Toinen virhearvio minun mielestäni on, että tämä laki annettiin eduskuntaan kaiken sen jälkeen, mistä esimerkiksi sosialidemokraattisessa eduskuntaryhmässäkin varmasti piti olla suurin piirtein tieto, että tällä on hyvin vankka ja laaja vastustus ryhmän sisällä. Olen monta kertaa miettinyt, mikä oli se voima, joka toi tämän lain tänne. Ei minulle ole kyllä vieläkään se täysin selvinnyt.

Haluan tässä yhteydessä vain todeta, että, niin kuin meidän käyttäytymisemme joulukuussa osoitti, ei lakeja saada runnomalla läpi tämän päivän eduskunnassa. Se on sillä tavalla. Minusta tämä oli hyvä osoitus kansanedustajilta siitä, että meissä kansanedustajissa on myöskin ryhtiä seisoa omien näkemystemme takana silloin, kun ei ole kysymys kansalle vitaalisista taloudellisista kysymyksistä, jotka siis olisivat ensiarvoisen tärkeitä taloudellisia kysymyksiä; silloinhan tietysti populismia minun mielestäni ei pidä sallia.

Historia on osoittanut, että liikkeiden aukioloaika on aina vaikea kysymys. Niin kuin Liikealan ammattiliiton puheenjohtaja Maj-Len Remahl kirjoittaa Liikealan ammattiliiton lehdessä, olipa ollut mikä hallitus tahansa, aina sillä on ollut vaikeuksia, ja jokainen hallitus on yrittänyt aukioloaikojen lisäämistä. Minun mielestäni tästä historian kokemuksesta olisi ollut hyvä ottaa opiksi.

Täällä on myöskin, herra puhemies, kun vapauksista on puhuttu, viitattu Ruotsiin. Se on mielenkiintoinen esimerkki. Yksiselitteisesti ruotsalaiset ovat sitä mieltä, että on ihan hyvä järjestelmä, että heillä on vapaat aukioloajat. Se oli suuri kysymys myöskin Ruotsissa, ennen kuin sitten sosialidemokraattinen hallitus päätti, mutta neuvotellen yhdessä ammattiyhdistysliikkeen kanssa, avata aukioloajat.

Herra puhemies! Täällä on mielenkiinnolla odotettu Ahvenanmaan edustajan Gunnar Janssonin kommenttia siitä, mitä hän sanoo Ahvenanmaan edustajana. Monta kertaa on sitä mielipidettä tivattu. Toivon, että hyvä ystäväni Gunnar Jansson sanoisi, mitä mieltä ahvenanmaalaiset ovat oikein tästä. Ilmeisesti ahvenanmaalaiset kuitenkin, kun ovat vähän lännempänä kuin me, ruotsalaisten tapaan tykkäävät näistä aukiolo-

ajoista. Mielellämme varmaan me kaikki kuulisimme Gunnar Janssonin näkemyksen siitä.

Herra puhemies! Kolmantena vielä, kyllä tämän puolentoista kuukauden aikana on myöskin käynyt selväksi, että oli virhearvio tehdä tästä hallituskysymystä. Nyt kaikki hallituspuolueissakin, nekin, jotka kiivaimmin vaativat sen tekemistä luottamuskysymykseksi, ovat vähän noloina, ja kokoomuksen ryhmästä ei enää kuule ollenkaan niin voimakkaita äänenpainoja kuin kuultiin joulukuussa ja niin kuin näimme sen näytelmän, joka tapahtui välittömästi äänestyksen jälkeen, että ministeri Niinistö ja erityisesti ed. Zyskowicz vaativat luottamuskysymyksen tekemistä. Korostan sitä, että kokoomuksen ryhmän taholta vaadittiin tämän tekemistä luottamuskysymykseksi. (Ed. Antvuori: Ei pidä paikkaansa!) — Näin on minulle kerrottu, minä olen saanut hyvin lähellä olevilta tietoja siitä, että tämä oli kokoomuksen ryhmän vaatimus. Kokoomus nimenomaan uhitteli ja uhkaili, että tästä on tehtävä loppu ja sopimuksesta on pidettävä kiinni. — Eli aika on tehnyt hyvää, neuvotteluilmapiiri on ihan erilainen kuin se oli ennen joulua.

Voisin sanoa ehkä kertauksen vuoksi vielä sen, ettei liikeaikalain vapauttamisella ja työllisyydellä ole ensinnäkään oikeastaan mitään yhtäläisyyttä, siitä me olemme varmasti samaa mieltä. Niin kuin olen todennut joskus aikaisemmin, työllisyys saattaa jopa heikentyä, kun suuret marketit ottavat lisää markkinaosuuksia.

Sitten kun kansalaiset kuitenkin sanovat meille kaikille, että mitäs te nyt jaksatte keskustella tämmöisestä asiasta ja se on hallituksen luottamuslausekysymys ja on 500 000 työtöntä tässä maassa, niin minusta kansalaiset ovat ihan oikeassa siinä. Eikö olisi voitu tyytyä siihen joulukuiseen päätökseen, jonka eduskunta teki?

Vielä palaan, herra puhemies, kokoomuksen ryhmän sisäiseen tilanteeseen. Minulla on sellainen kuva tällä hetkellä kokoomuksen ryhmästä, että 10—11 kansanedustajaa kiivaasti jo vastustaa aukioloaikojen lisäämistä eli on tullut sen kansanedustajamäärän lisäksi, joka silloin vastusti tätä lakia. Minä luulen, että päivä päivältä kokoomuksen sisällä on entistä enemmän epävarmuutta siitä, että mikä on oikea linja.

Täällä on esitetty ja minun mielestäni omalla tavallaan perustellusti, että paras vaihtoehto olisi, jos hallitus vetäisi tämän pois. Minä toivon, että semmoista voitaisiin vieläkin ajatella. Mutta kun ollaan realistisia ja kun hallitus tietyllä tavalla nöyryytti eduskuntaa tuomalla tämän luottamuslausekysymyksenä tänne, niin minä en tiedä, onko siinä sitten järkeä, että eduskunta alkaa nöyryyttää hallitusta. Tässä on niin suuret arvot kysymyksessä koko suomalaisen demokratian kannalta, että ihmiset alkavat miettiä, mitä tämä eduskunta ja hallitus oikein puuhaavat: toinen ensin tuo luottamuslausekysymyksen, joka oli jo kerran ratkaistu, ja toinen porukka sanoo, että viekää koko esityksenne pois täältä, me emme halua tämmöistä käsitellä.

Herra puhemies! Minä olen kyllä sitä mieltä, että realistisin vaihtoehto on se, että tehdään jonkinlainen kompromissi asiasta. Minun mielestäni ehkä kaikkein paras vaihtoehto olisi lisätä joitakin sunnuntaita, mutta vain joitakin, 2—4 sunnuntaita, eikä arkiaukioloaikoja enää lisättäisi. Nimittäin näihin liittyvät kaikki naisvaltaisen alan ongelmat, esimerkiksi lasten päivähoitokysymykset ja kaikki muut, jotka liittyvät nimenomaan perheiden päivittäisiin sosiaalisiin ongelmiin. Toinen mahdollisuus sitten tietysti vielä olisi se, että voimaantulo lykättäisiin 1 päivään toukokuuta 1999 esimerkiksi, jolloin uusi eduskunta ja hallitus saisivat ottaa kantaa siihen, onko tämmöinen laki ollenkaan tarpeellinen.

Herra puhemies! Toivon, että näitä näkökohtia otettaisiin huomioon, kun tästä kompromissia aikanaan sorvataan.

Ed. Hurskainen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan ed. Elon puheenvuoroon, kun hän mainitsi, että työttömyys kasvaa ja mahdollisesti tulisi noin 2 000 uutta työtöntä. Suomen Kyläkauppayhdistys on tehnyt laskelmia, ja heidän laskelmiensa mukaan se vaikuttaisi välittömästi 3 000—6 000 hengen työllisyyteen, eli sen verran työttömiä tulisi lisää.

Toisaalta ed. Elo spekuloi, että kansalaiset ihmettelevät sitä, että ensin eduskunta hylkäsi tämän ja nyt eduskunta toivoo, että lakiesitys vedettäisiin pois. Minusta se on täysin luonnollinen seuraus. Koska eduskunta on hylännyt lakiesityksen. En näe mitään järkeä, että me käsittelemme sitä täällä taas kertaalleen.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo mielestäni hyvin ansiokkaassa puheenvuorossa pohdiskeli sitä, kuinka tässä asiassa on nimenomaan kysymys kulttuurista ja suomalaisen kulttuurin perusarvoista. Itse asiassa jäin kaipaamaan yhtä johtopäätöstä vielä ed. Elolta.

Olen nimittäin itse kantanut paljon huolta siitä, miten mahdollinen sunnuntain aukiolojen

laajentuminen heijastuu muuhun toimintaan. Kuulin eilen hyvin luottamuksellisista lähteistä, että tammikuussa Pankkiyhdistyksen hallintoelimissä on jo käsitelty ja tehty päätös asiallisesti ottaen siitä, että jos kauppojen sunnuntain aukioloajan laajeneminen menee eduskunnassa lävitse, niin suomalainen pankkitoiminta käynnistyy myöskin sunnuntaisin. Se johtaa juuri sen kaltaiseen syvällisten kulttuuri- ja sunnuntaiarvojen romahtamiseen, joita ainakin itse olen pelännyt ja joiden puolesta haluaisin olla päättämässä myönteisessä mielessä Suomen eduskunnassa.

Ed. I h a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin korjata ed. Elon käsityksen tai kuuleman, kun hän sanoi, että kokoomuksen ryhmä on vaatinut, että tästä uusintakäsittelystä tehdään luottamuskysymys. Näinhän asia ei ole. Jos siitä on ylipäätänsä keskusteltu, siitä on keskusteltu ihan muualla. Joulukuussa pääministeri Lipponen kävi kokoomuksen ryhmässä ja ilmoitti vain asian olevan niin.

Ed. J a n s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elon ansiokkaan puheenvuoron johdosta ja koska moni muukin on kysynyt, miten asiat ovat Ahvenanmaalla, aion kertoa, miten siellä asiat on järjestetty todeten ensin, että eduskunnan säätämän itsehallintolain mukaan lainsäädäntövalta tällä alalla kuuluu maakuntapäiville. Maakuntapäivät on käyttänyt tämän hyvän pykälän hyväkseen ja kolme vuotta sitten sääti lain, jonka mukaan vähittäiskaupat saavat nykyään olla auki sunnuntaisinkin ilman lupaa, elikkä ennen tätä lainmuutosta oli kuten täällä, että erikoisluvalla oli mahdollista pitää auki. Nyt se on lain nojalla sallittua. Mitä tapahtui?

Voin kertoa, että hyvin vähän tapahtui. Ne liikkeet, jotka olivat ennen auki erikoisluvan nojalla, ovat nykyään yhä edelleen auki sunnuntaisin ja ne, jotka eivät hakeneet, eivät nykyäänkään ole auki. Tämä tapahtui hyvin rauhallisesti, tasaisesti, ilman vallankumousta. Totean vain, että ihmisten tottumukset eivät muuttuneet nekään. Ahvenanmaalla käydään kirkossa vilkkaammin kuin koskaan ja tottumukset elävät yhä edelleen. Totta kai on todettava, että Ahvenanmaa on rajoitettu alue, eikä sitä voida verrata ihan mihin vain, mutta näin on. Tämä oli toisaalta kiivaan keskustelun tulos.

Ed. A n t v u o r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin olisin ed. Elolle halunnut todistaa, että kokoomuksen eduskuntaryhmä ei missään tapauksessa halunnut tehdä tästä hallituskysymystä eikä ymmärtääkseni myöskään ministeri Niinistö. Pääministeri Lipponen oli meidän ryhmässämme ja minusta aika spontaanin oloisesti ilmoitti, että tästä tehdään hallituskysymys. En tiedä, mitä sitten kabineteissa on puhuttu.

Muuten täytyy sanoa, että ed. Elon puheenvuoro oli mielestäni varsin hyvä ja hyvää analyysia. Olen ihan samaa mieltä, että kyllä kansalaisten on tavattoman vaikea ymmärtää tällaista käytäntöä ja sitä, miten tämän asian kohdalla on toimittu. Sitä on suorastaan ihan mahdoton selittää, että sillä tavalla tämä kulttuuri, missä me elämme täällä graniittiseinien sisällä, on hyvin kaukana tavallisen kansan ajatuksista.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Täällä jo ed. Aittoniemi välihuomautuksena totesi ed. Gustafssonin puheenvuoroon — ilmeisesti juuri puoli yhdeksän uutisissa on tullut pankkien sunnuntaiaukioloajoista ja myöskin suunnitelmista avata pankit sunnuntaisin. Kuulin myös eilen tämän saman viestin, joten se on ilmeisesti totta.

Mitä tulee siihen, kuka halusi luottamuskysymystä, luottamuksellisista syistä en paljasta sen kansanedustajan nimeä, joka kertoi tämän minulle, mutta hän istuu lähempänä kokoomuksen ryhmää. Hän sanoi, että ed. Zyskowicz ja ministeri Niinistö pomppasivat välittömästi ylös ja sanoivat, että tästä tehdään luottamuskysymys. Sen jälkeen tietysti tämä viestitettiin pääministeri Lipposelle kokoomuksen tahtona. Totta kai kun pääministeri Lipponen tulee kokoomuksen ryhmään, hän myöskin toteaa tämän. Ilmeisesti vähän kiihdyksissä, hätääntyneinä ja kiireessä tämä päätös tehtiin. Mielestäni tämä puolitoista kuukautta on ollut hyvää aikaa. Se on kaikille, myöskin luulen, että edustajille Antvuori ja Ihamäki, antanut vihjeen siitä, että ei kokoomuksen kenttäväki kuitenkaan ole niin kovin innostunut sittenkään siitä, mitä tapahtui silloin.

Ehkä saan vielä, herra puhemies, todeta, että ministeri Häkämies on todennut sunnuntaina Turussa, että kauppojen aukioloasia ei ole oikeusministerin mielestä hallituskysymyksen arvoinen. Minusta tämä on varsin erikoinen puheenvuoro tuntien, että Häkämies on erittäin lähellä ministeri Niinistöä, puheenjohtaja Niinistöä. Nyt hän toteaakin, ettei tämä olekaan sen arvoinen kysymys, mutta sitten kuitenkin, kun nyt on näin käynyt, tehdään siitä tällainen kysymys.

Herra puhemies! Kiitän myöskin ed. Janssonia erittäin valaisevasta kuvauksesta, mitä on tapahtunut. Mutta niin kuin ed. Jansson sanoi, Ahvenanmaa on kuitenkin rajoitettu alue. Se on ehkä vähän eri tavalla, ja ahvenanmaalaiset ovat säilyttäneet hyvät perinteensä kuitenkin.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluaisin lyhyesti todeta ed. Antvuorelle, että sosialidemokraattisessa ryhmässä voidaan kyllä olla eri mieltä sosialidemokraattisten ministereitten kanssa, mutta kokoomuksen ryhmässä ilmeisesti ei tiedetä, mitä mieltä kokoomuksen ministerit ovat.

Itse asiassa kuultuna, tuoreeltaan muutama kymmenen sekuntia äänestyksen jälkeen istuntosalin ulkopuolella olevassa käytävässä, ministeri Niinistö totesi, että tämä on hallituskysymys.

Ed. P r u s t i : Arvoisa puhemies! Poikkeuksellinen tilanne, todella erikoinen tilanne ja minä luulen, että minun lisäkseni moni muu kollegoista ihmettelee, miten näin on päässyt tapahtumaan, mutta ennen kaikkea tietysti kansalaiset ihmettelevät tätä prosessia. Ihmisten reaktiot ovat olleetkin sen suuntaisia, että onko meillä kansanedustajilla minkäänlaista päätäntävaltaa silloin, kun hallituksen esitykset tulevat hylätyksi ja ne tuodaan uudelleen tänne, ja niin kuin täällä joku aikaisemmin sanoi, kuinka monta kertaa niitä voidaan tuoda tänne uudelleen. Minä en ole saanut selvyyttä, milloin tällaista on tapahtunut tässä salissa aikaisemmin, mutta ehkä näitä tapauksia löytyy, jos pöytäkirjoja lähdetään tutkimaan.

Me olemme nyt kuitenkin siinä tilanteessa, että meidän on tämä laki käsiteltävä siitä huolimatta, että tätä on vatvottu useampien kuukausien ajan ja meillä myös valiokunnissa on ollut erittäin suuri määrä asiantuntijoita kuultavina. Nyt tuo asiantuntijakuuleminen jatkuu ainakin joiltakin osin. Mutta minä näen, että hallituksen esityksen perusteluilta on kuitenkin pudonnut pohja pois kohta kohdalta niin, että nyt nämä, jotka ovat puolustamassa hallituksen esitystä, perustelevat sitä ihan uusilla asioilla, joita ei varsinaisesti hallituksen perusteluissa ole eli säätelyn purkamisella. Ja nyt viime viikkoina täällä on nostettu esiin Ruotsin malli.

Luulisin, että Ahvenanmaa, joka ed. Janssonin puheenvuorossa tuli esille, noudattelee Ruotsin mallia. Ahvenanmaalla turistit erityisesti tietysti Ruotsin puolelta käyttävät Ahvenanmaan palveluja.

Työpaikkojen lisääminen on ymmärtääkseni myös kokoomuksen taholta todettu tyhjäksi haaveeksi. Ja jos työpaikkoja sunnuntaiaukiololla syntyykin, niin minun käsittääkseni ne uudet työpaikat ovat osapäiväisiä. Ne ovat myös ehkä sitten lähinnä opiskelijoiden työpaikkoja, jotka mielellään niitä ottavat vastaan. Sen sijaan uskon vahvasti siihen kehitykseen, mikä on Ruotsissa tapahtunut sunnuntaiaukiolon johdosta, että pienet kaupat tulevat häviämään. Palaan tähän Ruotsin malliin hieman tuossa loppupuolella vielä uudelleen, vaikka puutuin siihen jo vastauspuheenvuorossani.

Se, että hallituksen esitys tuotiin meille samassa muodossa kuin hylätyksi tullut, on saanut erityisesti yrittäjät, kauppiaat, reagoimaan julkisuudessa. Se on minun mielestäni ollut hyvä asia. Tuntuu siltä, että kauppiaiden näkemykset eivät oikeastaan päässeet aikaisemmin samalla lailla julkisuuteen tai eivätkö he sitten halunneet siinä vaiheessa asiaa tuoda esille, mutta nyt tuntuu, että kauppiaat ovat erityisesti kirjeitse ja puhelimitse lähestyneet myös meitä edustajia. Toivoisin, että myös ne, jotka puoltavat sunnuntaiaukioloaikaa, ovat saaneet nämä kauppiaiden perustelut paperilla tai puhelimitse.

Täällä on kuluttajien puolesta käytetty erittäin monta puheenvuoroa, siis sen pienen vähemmistön puolesta, joka itsekkäistä syistä haluaa sunnuntaiaukioloa. Mutta minä puhuisin kauppiasperheiden, liikealan työntekijöiden, esimiesten ja varastomiesten puolesta. Jos miettii, minkälainen joukko tällä hetkellä on kaupan palveluksessa tai kauppiaina, heitä on satoja tuhansia ihmisiä. Heillä on lapsia. Myös kouluikäisiä, jotka ovat toki vapaita lauantaisin, mutta myös sunnuntaisin. Kuitenkin sunnuntai on heille se ainoa päivä, jolloin he voivat viettää yhteistä vapaa-aikaa esimerkiksi äidin tai isän kanssa, joka nyt sitten joutuisi mahdollisesti sunnuntaityöhön tämän hallituksen esityksen mukaan.

Haluaisin nyt, kun puhutaan päivähoitopaikoista, joka on toki hirmuisen tärkeä asia, että ihmisillä, jotka tekevät sunnuntaityötä, iltatyötä ja yötyötä, olisi mahdollisuus päivähoitopaikkoihin, mutta paljon enemmän on kouluikäisiä lapsia, joiden ainoa mahdollisuus olla vanhempiensa kanssa on sunnuntaina. Kannattaisi miettiä, mitä tämän vapaapäivän menettäminen merkitsee näille perheille. Arkipäivänä saatu vapaapäivä ei korvaa sunnuntaita perheen yhteisenä vapaapäivänä. Minä näen, että meillä päättäjillä on myös vastuu lapsista ja nuorista, ei vain vanhemmilla. Näillä päätöksil-

lä, mitä me täällä teemme, on myös vaikutusta näiden perheiden elämään. Kysyn, kuten täällä jotkut muutkin, että eivätkö todella nykyiset aukiolot riitä, arkisin kello 20:een ja lauantaisin kello 18:aan?

Nyt ei ole kysymys siitä, etteikö suomalainen kuluttaja pystyisi kuluttamaan. Kysymys on ihan jostain muusta. Palaan tässä vielä siihen Ruotsin malliin. Ruotsi on ainoa maa, jossa on vapaa sunnuntaiaukiolo kaikista Pohjoismaista, enkä puhu nyt Tukholmasta. Mutta esimerkiksi keskisuuressa 80 000 asukkaan kunnassa on 6—7 markettia kaupungin ulkopuolella, ja kaikki olivat auki sunnuntaisin. Kassassa istui yksi ihminen ja muutama auto oli sunnuntaina parkkipaikalla. Katselin sitä liikennettä. Ei sieltä tultu ostoskassien kanssa. Siellä kävi joku hajanainen asiakas. (Ed. Kallis: Olitte väärässä marketissa!) Minä kiersin useampia marketteja ja totean vielä, että ei ollut sen näköistä, että ihmiset käyttivät niitä sunnuntaiaukioloja. Kaupungin keskustassa ei ollut yhtä ainutta elintarvikeliikettä. Siellä eivät olleet myöskään muut kaupat auki sunnuntaisin. Mutta kaupungin reunoilla oli huoltamoita ja muutama elintarvikekioski, ja nämä myivät. Vaikka marketit olivat auki, niin myynti huoltamoissa ja kioskeissa oli vilkasta.

Minä uskon, että kioskikaupan merkityksestä ei yleensä kannata puhua vähittäiskaupan uhkaajana. Luen ihan pari numeroa täältä. Nämä ovat Tilastokeskuksen tilastoista 14/95. Meillä vuonna 94 elintarvikekioskien liikevaihto on ollut 2,7 miljardia ja verollinen elintarvikemyynti siitä on 715 miljoonaa. Elintarvikekioskien elintarvikkeiden sunnuntaimyynti on 150 miljoonaa, kun koko päivittäistavarakauppa 94 on 52 miljardia. Väitän todella, että kioskikaupasta ei vähittäiskaupalle ole mitään uhkaa. Ruotsista sen verran vielä, että tällä hetkellä myös Ruotsin ammattiyhdistysliike kritisoi kovasti aukioloaikoja. Ongelmia on. Ei se ole ihan yksiselitteistä, niin kuin meillä annetaan ymmärtää.

Arvoisa puhemies! Me emme tarvitse tätä lakia ja olen edelleen sunnuntaiaukioloa vastaan. Toivoisin, että tämä esitys voitaisiin vetää pois mutta realistina uskon kuitenkin, että kompromissiin on halua ja mahdollisuuksia tällä hetkellä. Yksimielisyys löytyy kuitenkin siitä, että sunnuntaiaukioloa vastustaneiden näkemykset otetaan tässä tulevassa kompromissiratkaisussa huomioon.

Kun tätä nyt ensi viikolla ymmärtääkseni nopeasti tullaan käsittelemään, niin toivon todella, että ryhmien vetäjät, jotka ovat mukana, ja samoin valiokunta kuuntelisivat myös niitä, jotka olivat äänestämässä sunnuntaiaukioloa vastaan.

Ed. Wideroos merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Herra puhemies! Yhdyn niihin lukuisiin edustajiin, jotka täällä ovat hämmästelleet tämän asian käsittelyä, sitä, että juuri joulun edellä eduskunta päätti asiasta aika pitkän, perusteellisen keskustelun ja harkinnan jälkeen. Toki lopputulokseen saattoi vaikuttaa joidenkin hortoilu tuolla käytävissä ja hisseissä mutta siitä huolimatta varsin vähän edustajia oli äänestyksestä poissa ja äänestystulos oli se, mikä osoittaa eduskunnan tahdon tässä asiassa.

Hallitus, sosialidemokraattisjohtoinen hallitus on tehnyt tästä asiasta ala-arvoisen näytelmän koko suomalaista parlamentarismia ajatellen. Hallitus muiluttaa eduskuntaa, häpäisee parlamentarismia, kun tuo kirjaimellisesti saman esityksen ikään kuin pieni lapsi kiukutellen eduskunnan käsiteltäväksi heti, kun eduskunta on sen hylännyt. Tällaista menettelyä ei voi kyllä pitää minkään arvoisena, tietysti ala-arvoisena.

Täällä on käyty jossain määrin keskustelua siitä, kuka on tämän uuden esityksen ja toisaalta tästä luottamuskysymyksen tekemisen isä tai äiti. On sanottu, että se on kokoomuksen ryhmä mutta sieltä äsken kovasti kiellettiin, että näin olisi. Toisaalta on sanottu, että se on pääministeri ja valtiovarainministeri. Ehkäpä se näin on. Tietysti maassa istuu Paavo Lipposen hallitus ja pääministeri on se, joka tekee asiasta varsinaisen johtopäätöksen eli sen, mikä asia on hänelle ja hänen hallitukselleen luottamuskysymys. Silloin vastuun tästä kantaa yksin pääministeri, siitä, että tästä tuli luottamuskysymys.

Tästä asiasta, joka on sen kolmilakipaketin yksi osa, luottamuslausekysymyksen tekeminen on tietysti hyvin arveluttavaa ja tuomittavaa sen takia, että tämä kysymys ei ole vain käytännön kysymys, vaan tämä on vahvasti arvosävytteinen asia. Aina tässä salissa on tämän tyyppisissä asioissa edustajille annettu niin sanotusti vapaat kädet, eli vapaat kädet toimia omantuntonsa mukaisesti. Tässä jos jossakin kysymyksessä on tavattoman paljon juuri tällaisia vaikutuksia, tekijöitä, jotka ovat puhtaasti meille omantunnon kysymyksiä, arvokysymyksiä, kysymyksiä, jotka johtavat siihen, minkälaiselle perustalle me haluamme suomalaista yhteiskuntaa kehittää. Sille perustalleko, joka on tähän astikin ollut pitkälti

vahva pohja suomalaiselle yhteiskunnalle, vaiko tälle markkinavoimien, rahan ylivallan perustalle, jota tässä yritetään viedä läpi nyt uhkaillen, painostaen, kiristäen, hallituskysymyksen muodossakin? Tapa, jolla tätä asiaa on siis nyt vuoden vaihteen aikaan viety eteenpäin, on täysin ala-arvoinen.

Kauppojen aukioloasiaan liittyy käytännön näkökulmia, jotka minun mielestäni puhuvat yksiselitteisesti sen puolesta, että tämä esitys on edelleen hylättävä. Voi sanoa, se nyt ei varsinainen tekijä ole mutta kuitenkin vahvasti huomioon otettava kysymys, että kansan selvä enemmistö tuoreiden ja useidenkin mielipidemittausten mukaan on tämän esityksen hylkäämisen kannalla eli he haluavat pitää kiinni siitä pohjasta, joka meillä on, eli kristillis-isänmaallisesta pohjasta, että me kunnioitamme tiettyjä arvoja ja pidämme niitä yhteiskunnan perustana ja rajoitamme niiden arvojen pohjalta rahan valtaa, markkinavoimien valtaa. Kansan enemmistö!

Toiseksi, ammattiyhdistysliike erittäin laajasti vastustaa tämän esityksen hyväksymistä vahvoin perustein. Hämmästyttää sangen syvästi, että hallitus, jossa molemmat vasemmistopuolueet ovat vahvassa asemassa, ovat tuomassa rynkyttäen tätä asiaa uudelleen, vaikka ammattiyhdistysliikkeen puolella on selvä, vahva, yksiselitteinen viesti tämän asian osalta. Tämä ei ole ay-liikkeen etujen mukaista, eikä ay-liike tietystikään pidä tätä asiaa varsinaisesti itsetarkoituksena, vaan näkee, että tässä on tekijöitä, jotka ovat työntekijöiden etujen vastaisia.

Yhdyn vakavasti niihin, jotka katsovat, että tähän sisältyy vaara, että työntekijöille nyt sunnuntaikorvauksena maksettava sadan prosentin korotus on uhattuna, jos tälle tielle lähdetään. Ja kun tiedämme, että jos se poistetaan kaupan alalta, niin se poistuu hyvin nopeasti esimerkiksi terveydenhuollon alalta, erilaisten muiden sellaisten palvelujen alalta, joissa pyhätyökin on välttämätöntä, jotka liittyvät siis ihmisten, eläinten hoitamiseen, yleisen turvallisuuden, järjestyksen ylläpitämiseen jne., joissa ei ole raha ja ahneus perustana, vaan se, että yhteiskunta on pidettävä pyörimässä kaikkina seitsemänä päivänä viikossa.

Tässähän on raha yksistään se joka määrää, ei mikään muu. Ihmiset kyllä elävät yhden viikonpäivän yli ilman kaupassa käymistäkin, kukaan ei siihen kuole, pakastimet, jääkaapit ja monet muut järjestelmät turvaavat sen, että eletään. Eikä meille, ainakin 20 miljoonaa kiloa ylipainoiselle kansalle, ole ollenkaan vahingoksi, vaikka yksi päivä peräti paastottaisiin joka viikko.

Mitä sitten tulee kansan enemmistön ja ayliikkeen lisäksi tätä asiaa vastustaviin, niin Pienkauppiaiden yhdistys ja Kyläkauppiasyhdistys vastustavat tätä. Tämä esitys on vahvojen markettien, suurten kaupan keskusliikkeiden ahneuden sanelema ratkaisu, jota pienkauppiaat, perheyritykset kautta linjan lähes yksimielisesti vastustavat. Minusta heidän ääntään pitää kuunnella.

Tämä ei ole mikään vapaus heidän kannaltaan, että he voisivat valita sen, pitävätkö auki vaiko eivät pidä. Jos iso marketti pitää ovensa auki, niin pieni kauppias vieressä on pakotettu pitämään kauppansa auki. Hänellä ei ole muuta valinnanvaraa. Ja kun hänellä ei sitä valinnanvaraa ole, hänellä ei myöskään ole kuitenkaan varaa palkata henkilökuntaa. Jos hän ei henkilökuntaa pysty palkkaamaan, niin yrittäjä joutuu itse tekemään seitsemänpäiväistä työviikkoa, raunioittamaan terveytensä, elämänsä sitä kautta. Tämä on vakava kysymys tältä osin pienyrittäjien kannalta. Heidän puolestapuhujiaan luulisi löytyvän täältä salin oikealta puolelta, mutta ei siltä valitettavasti näytä kovinkaan paljon. Eli pienkauppiaiden ja pienyrittäjien kannalta käytännön näkökulmasta tämä esitys on syytä hylätä yksiselitteisesti.

Edelleen kirkko ja muut uskonnolliset yhdyskunnat ovat ilmaisseet selkeästi vastustavansa tätä esitystä. Heidän vastustuksensa on hyvin inhimillistä, ihmisläheistä, mutta myös luonnollisesti, niin kuin näiden tahojen tarkoitus ja tehtävä tässä yhteiskunnassa onkin, ne nostavat esille myös ne arvot, jotka ovat tärkeitä tällaisessa asiassa. Arvot, joihin ne rakentavat toimintansa ja joita ne ovat tarjonneet tässä yhteiskunnassa meidän perustaksemme vuosikymmenten, vuosisatojen ajan, sen kestävän perustan, jolla meidän hyvinvointimme lepää. Nämä kristilliset arvot ovat todella se perusta, jonka varaan on rakennettu suomalainen tasa-arvo, yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus, sosiaalinen vastuu, ihmisestä huolen kantaminen. Näistä arvoista on ennen kaikkea kysymys.

Asiat, jotka mainitsin aikaisemmin käytännön kysymyksin, ovat tärkeitä, mutta ennen kaikkea näen tämän asian arvokysymyksenä. Minäkin kannatan, vaikka en nyt salin niin kauhean oikealla laidalla istukaan, vapaata markkinataloutta periaatteessa, mutta mutta en niin vapaata, etteikö sitä rajoiteta tietyillä lainsäädännöllisillä säädöksillä. Haluan jakaa kolmeen osaan

tekijät, joilla vapaata markkinataloutta meidän on ihmisten ihmisarvon, yhteiskuntarauhan, elinolosuhteiden ja monen muun tekijän takia rajoitettava.

Vapaata markkinataloutta on rajoitettava sosiaalisin perustein. Sosiaalinen oikeudenmukaisuus ihmisistä, myös vammaisista ja syrjäytyneistä huolen kantaminen on meidän vastuullamme tässä maassa. Vapaa markkinatalous ei saa polkea ihmisarvoa sosiaalisissa kysymyksissä. Tälläkin tiellä on vakavia, huonoja päätöksiä tehty viime aikoina liiankin kanssa.

Toinen rajaus on ekologinen rajaus, joka on vapaaseen markkinatalouteen vahvasti iskettävä. Eli vapaa markkinatalous ei saa olla niin vapaata, että ympäristö saastuu, tuhoutuu, elinympäristö kärsii, tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään meidän ahneudestamme. Tällaiset taloudelliset ja lainsäädännölliset rajaukset ovat välttämättömiä vapaalle markkinataloudelle ympäristösyistä.

Kolmas on eettiset rajaukset. Esimerkiksi markkinoinnissa, mainonnassa, monessa muussa tällaisessa kysymyksessä tarvitaan vapaan markkinatalouden eettistä rajoittamista. Yksi tapa eettiseen rajoittamiseen on myös se, että rahantekemiselle, kaupankäynnille, asetetaan tietyt rajat yhteiskunnallisilla, lainsäädännöllisillä päätöksillä. Tässä on erityisesti tällaisesta eettisestä rajauksesta kysymys eli päätämme, että sunnuntait pyhitetään ihmisiä varten, yksi viikon päivä, seitsemäs päivä, pyhitetään niin, että silloin eivät raha ja markkinavoimat saa määrätä, mitä tapahtuu, vaan yhteisellä päätöksellä pidetään se ihmistä, ei kauppaa varten. Ihmisiä ovat kauppojen asiakkaat, kauppojen omistajat ja kauppojen työntekijät, ja he kaikki tarvitsevat lepopäivän.

On erinomaista, jos voimme järjestää niin pitkälle kuin mahdollista sen samana päivänä, jolloin perheet, vaikka ollaan erilaisissa tehtävissä, joku on asiakkaan puolella, joku työntekijän puolella, joku omistajana, voivat viettää sen saman päivän yhdessä. Tämä on se ihanne, johon pitää pyrkiä. Ei tähän tietystikään täydellisesti päästä, mutta siihen suuntaan pitää pyrkiä. Eettinen rajaus vapaalle markkinataloudelle on aivan välttämätön koko kansakunnankin kannalta.

On siis selvää, että ihmisten ja eläinten hoito, turvallisuus ja muut tällaiset asiat vaativat pyhänäkin työn tekemistä, mutta vaikuttimena silloin ei ole raha, ei ahneus, ei markkinavoimien edessä kumartaminen, niin kuin tässä on, kun kauppoja halutaan ja vaaditaan aina auki.

Tästä on nyt tehty hallituskysymys. Mielestäni hallitus saa tähän kaatua, jos se tähän kaatuu. Siinäpähän tulee tilaisuus muodostaa uusi hallitus, joka voi ottaa työllisyyskysymyksetkin, jotka tässä ovat eräänlaisena keppihevosena, todella vakavasti. Siinäpähän tulee tilaisuus myös ministerikierrätykseen, joka varmaan olisi myös paikallaan. Sitä osoittaa tämänkin esityksen tänne tuominen ja sen esittäminen tällaisella tavalla.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemen perustelut ontuvat hyvin monelta kohdin. Tästä pikku esimerkki: Vetositte Kyläkauppiasyhdistyksen perusteluihin siinä, että hekin vastustivat esitystä. Totta kai Kyläkauppiasyhdistys vastustaa. Kyläkaupat ovat olleet auki jo vuodesta 89 asti. Niin vastustavat myös kioskit ja muut, koska pelkäävät tietenkin kilpailua.

Mitä tulee kirkkoon, missä, ed. Kankaanniemi oli silloin kirkon ääni, kun esimerkiksi hajaasutusalueilla kaupat vapautettiin vuonna 89 ja pää avattiin liikkeiden vapauttamiselle? Minusta tasan samat eettiset perusteet pätevät myös silloin, kun puhutaan liikeaikojen täydellisestä vapauttamisesta tai vapauttamisesta yleensä.

Kyllä hieman kuulostaa hurskastelulta tuo vapaa-ajan ja yhteisen lepopäivän viettokin. Miksi ette puutu siihen, että monet perheet kärsivät huomattavasti enemmän esimerkiksi alituisista urheilukilpailuista ym. houkuttimista, joita sunnuntait ovat tänä päivänä täynnä. Väitän erääseen lehtikirjoitteluun viitaten, että esimerkiksi perheen yhteinen ostosmatka voi olla yhtä rakentava kuin se, että osa perheestä nakottaa koko ajan joissakin urheilukilpailuissa tai muissa vastaavissa houkuttimissa. Mutta kirkon kanta näihin olisi hyvin mukava kuulla tai kristillisten.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minulla ei ole minkään kirkon tai seurakunnan puolesta mitään valtakirjaa puhua, vain niitten äänestäjien ja mielipiteiden puolesta, jotka itse näen oikeiksi. Siksi en vastaa siihen, miksi joku kirkko on ollut hiljaa vuonna 89. Silloin muuten sosialidemokraatit olivat kokoomuksen kanssa sinipunahallituksessa, joka teki monia muitakin minun mielestäni virheratkaisuja. Kyläkauppojen asia oli tietysti sikäli hyvä, että kun siellä ei ole minkäänlaista kilpailua, ei ole pakko pitää auki, koska ei ole suuria marketteja, vahvoja keskusliikkeitä, jotka pystyisivät polkemaan pienkaupat nurin. Eli yrittäjällä on siellä vapaus harkita. (Ed. Huuhta-

nen: Eettinen kysymys on sama!) — Niin, se on samalla tavalla eettinen kysymys, ja se on asia, jota en millään lailla puolustele eettiseltä kannalta.

Mitä tulee urheilukilpailuihin ja muihin tällaisiin, on puhuttu teatterista ja muusta, niillä ei ole kuitenkaan taloudellisen voiton tavoittelu, ahneus, se käyttövoima, (Ed. Luhtanen: Ei vai?) vaan niitä järjestetään ihmisten harrastuksien vuoksi, käyttäjien, silloin kun ihmisillä on vapaaaikaa. En minä ole kulttuurin enkä urheilun vihollinen. Minusta ne ovat ihan hyvää vapaa-ajan toimintaa koko perheellekin. Esimerkiksi potkukelkkailun maailmanmestaruuskisat taas kokoavat terveellä tavalla perheitä yhdessä Multianjärven jäälle.

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n : Arvoisa herra puhemies! En halua moittia ed. Kankaanniemeä siitä, että hän käy kelkkailukilpailuissa, mutta ed. Luhtaselle sanoisin, että varmaan liika on liikaa myöskin urheilussa. Sen verran voisin tässä nyt tulla vastaan, että ei ole hyvä, jos se vie kaiken ajan.

Mehän saimme hallitukselta heti uuden vuoden aluksi postia. Olen säilyttänyt visusti tuon kirjekuoren. Siinä taisi olla postileiman päivä 31.12.96, ja olihan siinä oikein lappukin mukana, että "ystävällisesti". Lähetteessä ei kyllä puhuttu tästä hallituskysymyksestä mitään, mutta olisiko se siinä "ystävällisesti"-sanan taustalla kenties mukana? Tasavallan tärkein puheenaihehan tämä sunnuntaiaukiolo nyt ainakin on ollut. Olen kyllä sitä mieltä, että kun kirkko ja ammattiyhdistysliike ja maalaisliitto ja kristillinen liitto ovat käyneet yhteisvoimin tämän lain kimppuun, niin eiköhän se siitä kaadu. Tarkoitin tietysti nykyistä keskustaa, mutta tuo vanhan nimen loppusointi istui tässä paremmin.

Kun pääministeri Lipponen lisäksi näyttää valinneen niistä punamullan perintökaluista eli sirpistä ja vasarasta lähinnä viime mainitun, niin kyllähän tässä tiettyä varovaisuutta on ollut ehkä lähinnä vasemmistoliiton riveissä, mutta toivottavasti linjat pitävät aikanaan äänestyksissäkin.

Kaupan työntekijöiden piirissä lakiehdotus on tyrmätty suurin piirtein 9—0, ja on se ollut ihan hauskaa kuunnella spontaania työntekijöiden palautetta siellä. Joskus on käynyt niinkin, että on joutunut jälkeenpäin sanomaan, kun eivät kaikki onneksi asiaa tunne, että tästähän me kohta uudestaan päätämme.

Arvoisa herra puhemies! Kun jotakin uuttakin täytyy yrittää sanoa tämän asian kohdalla, niin ajattelin lepopäiväkysymyksen taustoista joitakin ajatuksia nostaa esille, koska olen itse yrittänyt niihin paneutua. Ehkä kohtuullista on nämäkin nostaa jo tässä esille, kun en ole aikaisemmin näitä käsitellyt. Onhan tämä jo kolmas kerta samaa asiaa lyhyen parlamentaarisen urani aikana. Eli vuonna 93 ja 94:hän tätä takuttiin noin puoli vuotta talousvaliokunnassa, 1996 tämä toisen kerran takuttiin, ja nyt ollaan kolmannen kerran takkuamassa tässä "neljännessä käsittelyssä".

Sunnuntaityön kieltohan meillä periytyy, se on myönnettävä, ihan Vanhasta testamentista asti. Näinhän se on ajatuksellisesti, vaikka keskustelua käytäisiinkin ihan maallisin ja loogisin argumentein, mikä varmasti tähän asiaan sopii. Mielenkiintoista on myös se, että samassa yhteydessä silloinkin solmittiin kokonainen paketti, aika yllättävä. Siinäkin oli, jos näin voi sanoa, kolme pääkohtaa, joita ihan lyhyesti haluan tässä käsitellä, koska on hyvä tietää ne kulttuuriset taustat, joista käsin tämänkin asian edessä olemme.

Mooseksen kirjoissahan oli hyvin yksiselitteisesti kielletty työnteko sapattina. Jopa tulta ei saanut tehdä. Kielto oli äärimmäisen ankara, ja muistamme, miten Jeesuksen ajan juutalaiset uhkasivat Jeesusta aivan fyysillisesti, kun hän teki hyvää sapattina. Mutta Uusi testamenttihan tuo tähän kysymykseen oman näköalansa, jonka myöhemmin ovat monet tiivistäneet ajatukseen: mitä välttämätön tarve ja kristillinen rakkaus vaatii.

Kuitenkin käskyn positiivinen puoli oli ratkaiseva. Kiellolla eli siis kielteisellä sanonnalla haluttiin suojella heikoimpia, toisten käskyvallan alla olevia, jopa eläimiäkin. Levon tarvehan oli ruumiillista työtä tekevässä yhteiskunnassa merkittävä, aivan niin kuin meillä on huutava tarve henkiseen pysähdykseen ja katkoon, jonka pyhä ja vapaapäivä antaa.

Paketissa oli myös toinen osa, jos selailemme noita historiallisia dokumentteja. Se oli aika yllättävä. Se oli veloista vapautus, anteeksi antaminen. Kun juutalaisessa yhteiskunnassa noin 50 sapattia oli vietetty, siitähän tuli täyteen aina yksi vuosi, ja kun oli eletty kuusi vuotta, koitti seitsemäs vuosi, jolla oli samanalkuinen nimi kuin seitsemännellä päivällä, eli tuli sapattivuosi. Senkin tarkoitus oli sama kuin viikoittaisenkin sapatin. Oli käsketty antamaan lainaa lähimmäiselle, joka köyhtyy, lainaamaan elintarpeita, ja yllätys yllätys: ilman korkoa. Sapattivuotena, jos velkoja ei ollut pystytty maksamaan takaisin, velat tuli

antaa anteeksi. Tietysti tämä yhteisössä, jossa verottaja ei kerännyt 47:ää prosenttia yhteisistä tuloista omaan kassaansa jakaakseen siitä sosiaaliset tulonsiirrot vanhuksille, vammaisille, lapsiperheille jne., oli tällainen sapattivuosi aika merkittävä, joskin todettakoon, että sitä ei käytännössä noudatettu kuin oikeastaan muutamana täysin poikkeuksellisena ajankohtana kansan historiassa.

Kolmaskin osa tässä paketissa oli, joka siis eteni sapatista sapattivuoteen. Kolmas oli pääomien sääntely. Tätä asiaa oikeastaan tässä keskustelussa olemme käsitelleet varsin paljon, mutta puhun tässä vähän näistä historiallisista juurista. Kun oli vietetty seitsemän sapattivuotta ja koitti seitsemännen seitsemännen vuoden jälkeinen viideskymmenes vuosi — sehän oli syys — lokakuun vaihteessa se maallisen vuoden vaihde, joka Israelissa oli — julistettiin pasuunan soitolla vapautus koko maassa.

Riemuvuotena, joksi sitä sanottiin, sai palata takaisin omalle maallensa, jos oli sen joutunut myymään. Eli tämä riemuvuosi oli todennäköisesti kirjoitetun historiamme tehokkain ja oikeudenmukaisin tapa oikaista omaisuuden keskittymisestä johtuvia ongelmia. Lähtökohtahan oli se, että jokaiselle suvulle ja perheelle oli arvottu oma maaosuus. Jos sai huonoa maata, sitä sai enemmän ja hyvää vähemmän. Jos joutui myymään, maan sai riemuvuotena takaisin myyjä taikka tietysti käytännössä usein hänen jälkeläisensä ilman maksua ja korvausta, yllätys yllätys.

En tiedä, ovatko Karl Marx ja kumppanit lukeneet Raamatusta näitä kohtia. He ja monet yhteiskunnalliset liikkeet ovat näihin pääomien keskittymisiin kyllä kiinnittäneet huomiota, ja kaikenlaisia kokeilujahan tästä on seurannut ja on jouduttu aikamoiseen hunninkoonkin niissä ratkaisuissa. Täytyy myöskin todeta, että juutalaistenkaan historiankirjoista ei löydy yhtään todistusta siitä, että tätä riemuvuotta olisi pystytty viettämään. Sehän olisi vaatinut tavatonta moraalista ryhtiä, että näin olisi tehty.

Mutta tämä tästä paketista, tällainen tausta tällä sapatilla on. Useinhan me puhumme vain lepopäivästä yhtenä osana kymmenestä käskystä.

Arvoisa puhemies! Tämän päivän suurin yhteiskunnallinen ongelma on työttömyys. Siihen liittyy se, että monet asiat keskittyvät. Entistä vähemmän yksilön vaikutusmahdollisuuksilla on merkitystä. Tekniikka, autoistuminen, globalisoituminen jne., monet seikat, johtavat tällaisiin keskittymisilmiöihin, josta tavallaan on myöskin tässä kauppaproblematiikassa nyt kysymys.

Olen varma siitä, että kauppojen aukiolo sunnuntaisin ei lisää ostovoimaa eikä työpaikkoja. Vastaavasti maanantait ja tiistait tulevat olemaan hiljaisempia. Samoin luonnollisen poistuman kautta poistuu monikin pienyrittäjä, joka jo nytkin uupuu työnsä paljouteen. Markettien tuoma kokonaistaloudellinen hyöty on asetettu kyseenalaiseksi, kun laskemme mukaan matkakustannukset, lähikauppojen kuolemat, työpaikkojen tosiasiallisen vähentymisen ja kaavoituskysymyksen.

Mutta, arvoisa herra puhemies, on kysymys myöskin ei ainoastaan hallituksen luottamuksesta vaan siitä, mihin me ihmisinä luotamme. Uskaltaisin sanoa näin, että jos luotamme Jumalan siunaukseen asioittemme hoidossa, varmasti saamme kuutena päivänä, kuutena vuotena kokoon sen, mitä seitsemäntenä tarvitsemme. Luulen, että se ylenmääräinen touhotus, joka meillä on, enemmänkin vie asioita hunningolle.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Jääskeläinen toteaa, että hallitus kaatuu tähän esitykseen, en usko näin käyvän, hallitus ei tule kaatumaan. Mutta itsekään en tule kannattamaan lakiesitystä hallituksen esittämässä muodossa. Varmasti siihen myös kompromissi ja sopu löytyy.

Ed. Jääskeläisen esitys sunnuntaityöstä ja sapatista oli varsin seikkaperäinen ja onnistunut, mutta yleensäkin kun puhutaan tässä yhteydessä sunnuntaityöstä, niin kuin myös osa kirkonmiehistä tekee, niin tämä vertaus ei ole mielestäni aivan onnistunut, kun puhutaan lepopäivästä. Olen keskustellut monen kirkonmiehen kanssa asiasta ja myöskään sieltä ei yksiselitteistä vastausta ole tullut siihen, onko se juuri välttämättä sunnuntaipäivä. Siitä myös olen ed. Jääskeläisen kanssa samaa mieltä, ettei tämä lakiesitys eikä tämä laki tule lisäämään ostovoimaa eikä työpaikkoja, niin kuin jotkut ovat väittäneet.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Samalla tavalla kuin muutkin puhujat ihmettelen sitä, että tässä pidetään kaupunkilaisten pyhäpäivää arvokkaampana kuin haja-asutusalueitten pyhäpäivää. Kuten

ed. Jääskeläinen, olen myös hyvin paljon oleskellut Israelissa ja tiedän, että todelliset uskovaiset eivät edes käynnistä auton moottoria taikka tilaa hissiä, vaan esimerkiksi hissit toimivat automaattisesti pyhäpäivinä. Meillä on vielä hyvin pitkä matka pyhäpäivän pyhittämiseen, jos me todella siihen haluamme. Ennen kaikkea minua kiinnostaa hänen käsityksensä siitä, onko pyhä pyhempi maalla kuin kaupungissa.

Ed. Jääskeläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen sitä mieltä, että pyhä on ihan yhtä arvokas maaseudulla kuin kaupungissakin. Tietysti me voimme täällä eduskunnassa, ja se minulle sopii, vähentää kyllä myös tarpeetonta aukioloa maaseudulla. Minulle vantaalaisena se sopii kyllä, lopetetaan vaikka kokonaankin, jos näin halutaan. Ei ole sen kaltaisesta asiasta kysymys. Nyt on vain se ongelma tässä, että joskus täytyy tietää myös politiikan rajat, mihin asti onnistumme, mitä onnistumme tekemään. Kyllähän tietysti toivoisi hyvää myös maaseudulle, joka nyt elää todella vaikeuksissa. Voisin sanoa ed. Kokkoselle, ettei kai maaseudullekaan hirveän suurta siunausta ole tästä kaikesta ollut. Enemmänhän siellä kuolemaa tehdään kuin elämää tuotetaan, jos näin voi sanoa.

Ed. Karpiolle sanoisin ihan lyhyesti sen, että hän ymmärsi väärin ajatukseni hallituksen kaatumisesta. Senhän on esittänyt hallitus itse. Minulle kyllä sopii, että tämä hallitus istuu sen aikansa kuin sen kuuluukin, seuraaviin eduskuntavaaleihin, jos eivät hallituspuolueiden edustajat muuten sitä päätä kaataa. En minä tässä nyt mitenkään hallituksen päätä vaadi vadille. Mutta toivoisin, että tämä laki kuitenkin kaadettaisiin, ja siitä me kai ed. Karpion kanssa itse asiassa olemme varsin samaa mieltä.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Jääskeläisen puhe oli sinällään mielenkiintoinen. Tästä riemuvuosiajatuksesta tuli vain mieleen sellainen ajattelu, mitenhän mahtaisivat olla riemussaan ne ihmiset, jotka menettivät tässä omaisuutensa pörssihuijarien käsissä, menettivät talonsa ja omaisuutensa. Varmaan sellainen tarvittaisiin Suomeenkin, mutta se ei kai Israelissakaan toteutunut siinä mitassa, niin kuin hän totesi.

Jos tämän lain käsittelyn seuraamuksista etsii joitakin valoisia puolia, niin tammikuuhan on aika pimeä kuukausi ja ilmeisesti uutispulakin olisi muuten ollut, mutta määrätyt kommellukset tässä liikeaikalain käsittelyn jälkeen tekivät sen, että koko tammikuun riitti palstamillimetrejä jokaisessa lehdessä tämän asian pohtimiseen. Antoi se lehtimiehille töitä ja paperia tuhlautui siinä jonkin verran ja paperitehtaille tuli töitä. Sen verran se työllisti ainakin siinä vaiheessa. Nyt jos ajattelee tätä käsittelyä, niin tulee tässä perusteellinen käsittely, tulee kuusi käsittelyä tämän saman lain osalta, joten luulisi tulevan hyvä, katsotaan.

Joulukuussa jo ihmettelin sitä, mikä ihmeen hinku tällaisen lain läpiviemiseen on hallituksella ja joillakin täällä. Lähinnä olen katsellut oikean laidan edustajia. Tässä maassa nimittäin kauppojen aukiolon takia ei ilmeisesti kukaan ole ainakaan nälkää nähnyt. Kyllä se nälkä ja näläntunne on ollut ilmeisesti rahasta kiinni niillä, jotka leipäjonoissa ovat. Raha ei ole riittänyt yksinkertaisesti ostamiseen. Jos ajatellaan tavallista kansalaista, jolla rahaa on ollut, useimmilla on ylipainoa. Ainakin valittavat keskipainon Suomessa olevan vähän ylipainon puolella. Kun joku on puhunut, että Amerikassa on vapaat kauppojen aukiolot, niin siellä on vielä lihavampia ihmisiä, ainakin väittävät tilastojen mukaan.

Suomessa tällä hetkellä, niin kuin täällä on monesti todettu, kuluttajat eivät laajassa mitassa vaadi laajempia aukioloaikoja, eivät kauppiaat, nimenomaan pienkauppiaat, eivät työntekijät, vaan sitä vaativat näköjään tällä hetkellä poliitikot eniten. Ovatko ilmeisesti asialla jotkut poliitikkojen taustaryhmät? En tiedä, tuossa vain on tullut mieleen. Luin yhdestä yleisönosaston kirjoituksesta, jossa epäiltiin sellaista, ovatko jotkut kaupan keskusliikkeet mahdollisesti luvanneet kokoomukselle vaikka jotain vaalirahaa tässä. Mene ja tiedä, nämä ovat yleisönosaston kirjoituksia ja jokainen tietenkin vastatkoon niistä, mitä on kirjoitellut. Se voi olla tai ei voi olla. Ne tietävät, jotka ovat asian päällä.

Samassa yhteydessä olisi hyvä kysyä niinkin päin niitä väittämiä, kun sanotaan, että kaiken pitää olla vapaata tässä yhteiskunnassa, lasketaan kaikki valloilleen, ei tarvitse olla rajoitteita. Minkä takia meillä sitten on vaikkapa työlainsäädännön osalta hyvin paljon lakeja, työsuojelulakeja? Ne kaikki on periaatteessa siksi tehty, että niillä suojellaan heikompia. Hiljattain tehtiin eläinsuojelulaki, jossa myös suojeltiin heikompia eli suojeltiin sillä tavalla sitä ahneutta vastaan, jota ihmiset rahaa haaliakseen voisivat eläimiä kohtaan toteuttaa — sitä tehdään nimittäin monessa paikassa aika härskisti — tai ihmistä kohtaan työpaikoilla. Kaiken pontimena on se, millä tavalla saa enemmän, millä tavalla ihmi-

sestä puristettaisiin enemmän tai tehtäisiin vähemmän suojalaitteita, ei tarvitsisi investoida, ei välitettäisi niin paljon ihmisistä, mutta nämä lait on tehty suojaamaan ihmistä.

Samoin tässä kaupan puolella; mikä meidän tehtävämme tässä on? Kyllä meidän tehtävämme minusta on suojella heikompia. Ketkä tässä ovat niitä heikompia? Tässä pienkauppiaat ovat heikompia. Se tarkoittaa sitä, että heiltähän menee viimeinenkin vapaapäivä, jos he aikovat kestää hengissä. Heillä ei ole varaa palkata sivullista siihen. Jos he eivät pidä putiikkiaan auki, rahat menevät jonnekin muualle.

Ketkä muut tässä ovat heikompia? Kyllä minä luulen, että monet mökin mummot ja ukot maaseudulla ovat heikompia. Heillä ei välttämättä ole autoa, julkisia kulkuvälineitä ei enää kulje, ja väistämättä tämä johtaa — en tiedä Helsingissä, mutta muualla — kaupan keskittymiseen. Se johtaa sellaiseen kulttuuriin, että automarketit tässä tulevat voittamaan. Nuoret pääsevät, kun heillä on autot. Sen jälkeen kun ostomarkat valuvat sinne, ne pikkuputiikit, myymälät maaseudulla kyllä sulkeutuvat, mitkä nytkin elävät henkitoreissaan.

Myös heikompia ovat kaupan työntekijät. Täällä on kysytty niinpäin, miksi kaupan työntekijät ovat paremmassa asemassa kuin joku paperityöntekijä tai joku sairaanhoitaja. He ovat kaksi eri asiaa. Paperikoneita ei voi viikonlopuiksi pysäyttää eikä sairaaloita sulkea. On monta muuta palveluammattia, joiden pitää toimia vuorokaudet ympäri, viikot ympäri ja vuodet ympäri. Mutta niin kuin aikaisemmin sanoin, täällä on kohtuullisen isomahaista porukkaa, jotka ovat syödäkseen saaneet, niin että ei päivittäisten elintarvikkeiden puute ole siitä ollut kiinni, että meillä kaupat ovat kuusi päivää auki.

Kuka tässä sitten on vahvempi osapuoli? Se on automarketit. Sen ymmärtää hyvin, että ne ovat rahavallan käsissä olevia kauppoja. Kyllä nämä pienkaupat tahtovat olla sellaisia, että joillakin on vähän enemmän ja joillakin vähemmän rahaa, mutta kuitenkin ne ovat vähän heikompia tässä. Sen takia meidän pitäisi puolustaa minusta näitä.

Itse pohjoiskarjalaisena ihmisenä ainakin sellaisen mielikuvan koen, mitä tässä tapahtuisi. Helsingissä voisi olla toisenlaiset säännöt. Täällä en tiedä niin tarkkaan. En ole vielä joutanut tutustumaan ihmisten sielunelämään, mutta maaseudulla kyllä tunnen sen verran hyvin tämän systeemin käyttäytymistapoineen.

Jos katsotaan EU:n mittakaavassa vaikka Kesko-Tuko-kauppaa, niin sielläkin EU:n johtoajatus on se, että ei anneta keskittyä liikaa. Se on semmoinen aavistuksen varjon kajastus, että ei anneta keskittyä. Jos me näemme ajatuksen, että Suomen sisällä tämä johtaa tietyn tyyppiseen keskittymiseen, niin ei kai meidänkään pidä edistää sitä.

Sitten työn ja levon rytmin ajatteluun, mistä täällä on puhuttu, ja on puhuttu Raamatusta. Kyllähän pohjimmiltaan työaikalainsäädäntö oli sama kuin Raamatussa ja monessa mielessä tämänkin päivän ohjeistoon, millaisena suomalainen lainsäädäntö on olemassa, normitukset ja monet arvot on sieltä ammennettu ja sen tyyppistä ohjeistoa on ollut. Mutta kun katsoo mennyttä historiaa, niin aina se ajattelu näyttää väljähtyvän. Mennään yhä kauemmas niistä arvoista. Kyllä minä luulen, että se näkyy monella tavalla yhteiskunnassa, jos ne arvot menetetään.

En minä halua, että hallitus tähän kaatuu, mutta jos se on mennäkseen, niin menköön, minä en sille mahda mitään, mutta pitäisi löytää järkiratkaisu. Ei tämä ole mikään hallituksenkaatokysymys. Siitä ei pitäisi tehdä arvovaltakysymystä. Jotta hallitus säilyttäisi kasvonsa, pitäisi ottaa vakavasti sekin ajatus, että tehdään sovintoesitys. Tosin valtakunnansovittelijalle kävi aika heikosti, mutta pitää nyt tässä sovitella sen verran, että saataisiin kompromissiesitys, jossa sunnuntait rauhoitettaisiin, mutta jatkettaisiin arkipäivää 21:een asti, niin kuin hallitus on esittänyt. Siinähän kaikilla kasvot säilyisivät. Ei tarvitsisi sanoa, että nyt on isketty tiukasti köniin ketään.

Ed. Kokkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näyttää ainakin minun mielestäni siltä, että ed. Lahtela on heittäytynyt vähän liian vakavaksi joululoman aikana. Hän esittelee tässä nyt sielunsa syvyyksiä ja ajatuksia erilaisista kytköksistä. Voin vakuuttaa, että ainakaan minulle ei ole kukaan tarjonnut minkäänlaista etua kannasta puoleen tai vastaan.

Yksityisyrittäjän lapsena on erittäin vaikea ymmärtää tätä yrittäjän holhoamista. Minun mielestäni kannanotto tähän kysymykseen on ihmiskuvakysymys. Kysymys on siitä, luotammeko me siihen, että yrittäjät pystyvät itse arvioimaan, milloin heidän kannattaa pitää kauppansa auki ja milloin ei.

Minä uskon siihen, että ihmisille pitää antaa valintamahdollisuuksia, sekä kauppiaille että ostajille. Tämä vapauttaa ihmisten voimavaroja. Miksi meidän pitäisi holhota näitä ihmisiä? Miten ed. Lahtela suhtautuisi siihen, että eduskunnassakin ilmoitettaisiin, että kello 21:n jälkeen ei

pidä puhua? Vapauttaisiko tämä puhetta muualle yhteiskuntaan ja olisiko se rakentavaa puhetta sitten muualla?

Työaikalakia ei tällä lailla kumota ja arvoja ei myöskään tällä lailla muuteta. Meillä on työssä tälläkin hetkellä sunnuntaisin 500 000 ihmistä.

Ed. M y l l y n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vaikka ed. Lahtela puuttuikin lakiesityksen useaan epäkohtaan yleisellä tasolla, niin jäi odottamaan, että hän olisi erikseen yhteen erikoiseen asiaan kiinnittänyt huomiota. Ed. Lahtela ei maininnut mitään 400 neliön rajasta. Samassa kylässä saattaisi kaksi kauppaa voida pitää ovensa auki, mutta kolmas ei, samoin erilaisissa tavarataloissa. Ed. Lahtela ei maininnut, että lailla aiheutetaan keinottelua ylisuurien kauppojen keinotekoisella pirstomisella. Tätä jäin kaipaamaan.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kokkoselle toteaisin edusta, jonka hän mainitsi, että en sanonutkaan, että väitän näin, vaan yleisönosastolta luin, olisiko mahdollisesti kokoomuksen vaalirahoitusta jostakin tai velkoja. Siinä oli vielä määrätkin, kuinka paljon eri puolueilla on vaalivelkoja. Totesin, että se jää omaan arvoonsa, mutta jotkut kansalaiset epäilevät.

Se vapaus, mitä ed. Kokkonen kaihoilee, on vahvemman oikeutta. Kyllä minä väitän, että pikkuyrittäjät ovat hyvin heikkoja, sillä rahan valta jyllää ja jos yhteiskunta ei säätele yhtään mitään, niin aina heikompi tulee häviämään joka paikassa.

Ed. Myllyniemelle toteaisin, että enhän minä nyt samaan puheeseen voi kaikkea ympätä, hyvä ihminen! Tottakai tällaiset neliörajat ovat järjettömiä. Sehän on keinotekoinen juttu.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Luulin, ettei minulle enää myönnetä vastauspuheenvuoroa, enkä osannut sitä sillä tavalla muotoilla. Epäilen nyt, että ed. Lahtela vetoaa siihen, että yleisönosastossa on ollut kaikenlaisia kirjoituksia. Hän vetäytyy sen taakse, mutta kuitenkin hän vetoaa näihin ikään kuin ne olisivat totuuksia, jotka hän on omaksunut. Pyydän, että hän on hieman kriittisempi yleisönosastokirjoitusten suhteen.

Ed. I m m o n e n : Arvoisa puhemies! Kommentoisin ed. Luhtasen vastauspuheenvuoroa, kun hän mainitsi siitä, että sunnuntait valitettavasti ovat urheilukilpailujen käytössä. Olen oikeastaan hämmästynyt tämmöisestä väitteestä, koska meillähän on juuri halu vapauttaa sunnuntaipäivät kulttuurin käyttöön. Urheilu jos jokin, on myös kulttuuria.

Ed. Penttilä esitti käsityksen, että liikennesäännöt ovat sääntöjä, jotka koskettavat ihmisiä. Eikö ed. Penttilä — hän ei nyt ole salissa, kuten ei ed. Luhtanenkaan — käsitä, että myös liiketyöntekijät ovat ihmisiä? Hyvin negatiivisesti sunnuntain aukiolo koskettaa myös liiketyöntekijöitä, kuten täällä on monessa puheenvuorossa esille tullut.

Käsiteltävä lakiehdotus on aiheuttanut Suomen kansan keskuudessa aikamoisen purkauksen. Menettelytapa, joka ei kestä demokraattisia tunnusmerkkejä, on kiehauttanut oikeutetusti tunteet pintaan. Samaan aikaan Italian vierailulla ollut presidenttimme puheensa yhteydessä korosti, ettei ole Suomessa demokratiavajetta. Herää kysymys, eikö presidenttimme mahdollisesti ole kuullut kyseisestä lain käsittelystä vai onko ylimmän johtomme käsitys demokratiasta juuri lakiesityksen käsittelyn menettelyn kaltainen.

Toiseksi pääministerimme, vai kenen heitto se olikaan tehdä tästä asiasta hallituskysymys, herättää ajatuksen, että kun hallitus ei tavoitteessaan työttömyyden puolittamisessa ole päässyt etenemään toivotusti, ovat keinot vähissä, ja kun suomalaisen on vaikea tunnustaa kyvyttömyyttään, on hallituksen hajottaminen vieritettävä niskuroivien kansanedustajien niskoille. Sellaiselta tämä yli 20 miljardin leikkauspäätösten jälkeen vaikuttaa.

Arvoisa puhemies! Muutama huomio sisällöstä. Lakiehdotuksen tarkoituksena lienee joustavoittaa liikeaikoja, poistaa yrittäjyyttä rajoittavia esteitä, parantaa kaupan palveluja ja vähentää poikkeuslupamenettelyn tarvetta. Nämä ovat sinänsä ymmärrettäviä pyrkimyksiä. Yritysten toimintaedellytysten parantamisessa on kuitenkin välttämätöntä ottaa huomioon arvoja, jotka tähtäävät ihmisten suojelemiseen sekä työntekijöinä että kuluttajina. Siksi valtion tulee lainsäädännöllään edistää sellaista kehitystä, joka edistää ihmisarvon toteutumista, heikkojen suojelemista, ihmissuhteiden ja perhesiteiden eheyttä, ihmiskunnan kiinteyttä ja luonnon tasapainoa. Tätä käsillä oleva lakiesitys ei pidä sisällään.

Kaupan työntekijöistä kaksi kolmasosaa näkee jatkuvasti asiakkaiden varkauksia ja näpistyksiä. Koko kauppaan suhteutettuna noin 40 000 työntekijää saa kokea viikoittain huonoa

asiakaskäyttäytymistä. Noin 3 000 työntekijää on saanut useita uhkauksia asiakkailta ja noin 600 työntekijää joutuu päivittäin asiakkaan lähentelyn, kiinni käymisen, taputtelun tai muun sen kaltaisen kohteeksi. Ei voi olla kummallista, että puolet asiakaspalvelussa toimivista työntekijöistä pelkää työtään jatkuvasti tai usein. Huono asiakaskäyttäytyminen tapahtuu olutta myyvissä työpaikoissa yleisimmin iltaisin ja liikkeen sulkemisaikaan. Tästä syystä aukioloaikojen pidentäminen 21:een vain lisää turvattomuutta, koska muu väki kello 21:n jälkeen ja sitä myöhempänä aikana vähenee ulkosalta.

Ryöstön kohteeksi joutumista lisäävät alkoholijuomien myynti ja yksin työskentely. Vapaa aukiolo johtaisi vääjäämättä yksin työskentelyn lisääntymiseen. Alkoholijuomien myynti tulee aiheuttamaan suuria ongelmia Suomessa aukiolojen lisääntyessä taajamissa.

Tavarataloissa ja päivittäistavarakaupan suurissa yksiköissä osa-aika-aste on noin 60 prosenttia, mikä merkitsee sitä, että niissä on myyjistä osa-aikaisina peräti yli 70 prosenttia. Tavarataloissa ja suurissa päivittäistavaramyymälöissä osa-aikaisuuden lisääminen ei ole enää mahdollista. Osa-aikaisten lisäys tapahtuisi erikoistavarakaupan toimialueilla, joissa on vielä työssä sellaiset kaupan myyjät, jotka saavat toimeentulonsa kaupan työstä. Osa-aikatyöstä saadulla palkalla ei perhettä elätetä.

Vakinaisessa osa-aikaisessa työsuhteessa työntekijällä on jonkinlainen perusturva, mutta erikseen työhön kutsuttavat ovat täydellisesti työnantajan armon varassa, koska heillä ei ole työsuhteen kaltaisia etuja. Kaupan osa-aikatyöntekijällä ei epäsäännöllisestä työajasta johtuen ole mahdollisuutta tehdä toista työtä eikä hän voi olla työssä toisessa kaupan yrityksessä, koska yritykset varjelevat liikesalaisuuksiaan.

Kaupan henkilörakenteesta johtuen tavarataloissa ja päivittäistavarakaupan työpaikoilla on korkea osa-aikaisten työntekijöiden osuus ja runsaasti erikseen työhön kutsuttavia satunnaisia työntekijöitä, joten kaupan ei tarvitse palkata uusia työntekijöitä edes ruuhkatilanteissa. Asia voidaan hoitaa tehokkaalla työvoiman käyttösuunnittelulla. Työaikajoustavuus on kaupassa todella suuri.

Vähittäiskaupassa on mahdollista suunnitella työvoiman käyttö jopa 26 viikon pituisen työtuntijärjestelmän puitteissa. Käytännössä nykytilanne merkitsee sitä, että osa-aikaisia hyödyntäen kauppa voi esimerkiksi joulukuussa teettää paljon tunteja mutta jakson muuna aikana vastaavasti vähemmän. Mahdollisen lisätyövoiman tarpeen kauppa tyydyttää tarjoamalla osa-aikaisille lisää tunteja, mutta uutta pysyvää työvoimaa ei tarvitse palkata. Tätä taustaa vasten tuntuu oudolta, että lakiesityksessä väitetään saatavan jopa 2 000 lisätyöpaikkaa.

Vähittäiskaupassa on vajaa 30 000 yrittäjää ja perheenjäsentä. 25 000 yrityksestä yli 20 000 on muutaman hengen työpaikkoja, pääasiassa perheyrityksiä. Lisäksi liikeaikalakia sovelletaan parturikampaamoalalla, jossa on noin 7 000 yrittäjää ja 4 000 palkansaajaa. Yrittäjät ovat samaa lihaa ja verta kuin palkansaajatkin. He tarvitsevat myös mahdollisuuden lepoon, harrastuksiin, jotta jaksaisivat tehdä työtä seitsemän päivän työviikon seurauksena. Yrittäjät ovat suhteellisen nopeasti yhteiskunnan armoilla ja avustusjonoissa.

Kauppojen vähentyessä kuluttajien palvelujen saanti heikkenee ja kauppamatkojen aiheuttamat kustannukset kuluttajille lisääntyvät, koska vapaassa aukiolossa myynti ei lisäänny vaan työvoimakustannukset nousevat. Kaupan on nostettava hintatasoa tai alennettava palvelun tasoa. Kuluttajan kannalta palvelutason lasku merkitsee entistä vähemmän asiantuntevaa ja palvelevaa henkilökuntaa. Itsepalvelun yleistyminen lisää investointeja suuriin kauppoihin. Kuluttajat haluaisivat palvelua, mutta heillä ei ole vaihtoehtoa, koska Suomen vähittäiskauppa on lohkoutunut saman tyyppiseksi.

Useiden edustajien, varsinkin kokoomuksen taholta on esitetty, muun muassa ed. Kokkonen mielenosoituksessa maanantaina, että ei pidä säätää enää lisää sääntöjä, että eikö se tunnu hölmöltä. Olen ilahtunut tällaisista mielipiteistä. Toteaisinkin, että tämä mielipide vain elää ainakin 100 vuotta liian aikaisin, ehkä 200 vuotta. Kun allekirjoittanut ja monet muut tähtäämme kommunismiin, niin siellähän tämä kaikki vapaus sitten nähdään. Mutta siihen, niin kuin sanottu, on vielä varmasti pitkä aika, eikä kukaan tästä salista sitä varmuudella näe.

Ed. Kokkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Olen tietysti hyvin imarreltu siitä, että ed. Immonen katsoi minun olevan parisataa vuotta aikaani edellä. Äitini sanoi aikanaan kommunismista, että aate on jalo, mutta kaverit ovat keljuja.

Ed. Immonen puhui siitä, että hallituksen esitys estäisi ihmisten suojelemista ja uhkaa perheiden eheyttämistä ja luonnon tasapainoa. Näin hän suoraan siteeraten sanoi. Hän myöskin väit-

ti, että varkaudet ja näpistykset lisääntyvät hallituksen esityksen johdosta.

Toivoisin, että hän hieman perustelisi näitä kantojaan, jotka ovat minun mielestäni mielikuvituksen tuotetta. Tulee mieleen kansakouluajat, jolloin käskettiin kirjoittaa ainekirjoitus jostakin aiheesta. Kansainväliset kokemukset eivät anna tukea tällaisille ennakkoluuloille.

Totean edelleenkin, että yrittäjävanhempani, joista isäni oli sotainvalidi, kouluttivat kolme lastaan ja tekivät työtään etsimättä erilaisia sääntöjä ja rajoituksia. Minä uskon edelleenkin siihen, että tervejärkiset täysipäiset ihmiset pystyvät arvioimaan, mikä on edullista ja mikä epäedullista sekä heille itselleen että myös taloudellisesti.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viittaukset muun muassa urheilukilpailuihin liikeaikalain käsittelyn yhteydessä ovat itse asiassa aivan asiallisia. Viikonloppuisin yhä useampi liikeaikalain vastustajakin osallistuu erilaisiin vapaa-ajan aktiviteetteihin yksin tai perhekunnittain. On syytä muistaa, että kaikki ne toiminnot, on sitten kysymys saleilla käymisistä, harjoitushalleilla käymisistä, uimahalleissa käymisistä, ravintoloissa tai kulttuuritilaisuuksissa käymisistä, ne ovat mahdollisia vain, jos suuri joukko ihmisiä tekee työtä niissä tiloissa pitääkseen niitä auki ja palvellakseen vapaapäivää viettäviä ihmisiä. Tämä trendi on pikemminkin yleistynyt tässä yhteiskunnassa. Yhä useammat ovat sen tapaisissa töissä, että heidän edellytetään myös sunnuntaina tekevän töitä.

Edelleenkään en ymmärrä, miksi kaikki tämä muu vapaa-ajan aktiviteetteihin liittyvä työ sunnuntaina on hyväksyttävää, kannatettavaa, mutta moraalinen närkästys syntyy sillä kohtaa, kun ryhdytään puhumaan esimerkiksi leivän myynnistä. Minusta jollakin tavalla tämä rinnastus ontuu.

Samoin kuin ennen joulua olen edelleenkin sitä mieltä, että lainsäätäjällä on syntynyt tämän lain yhteydessä kohtuuton tarve keskustella siitä tietämyksestä ja tuntemuksesta, mikä täällä talossa muka olisi ihmisten ja perheiden vapaa-ajan käytöstä ja perheen oman ajan säätelystä. Minusta niin pitkälle tällä liikeaikalailla ei ole menty. Sen pääasiallinen sisältö on kuitenkin kilpailupolitiikkaa ja arveluja työsuhteiden muuttumisesta jne. Siltä osin ed. Immosenkin puheenvuoro pohdiskeli ihan oikeata asiaa, mutta minua kovasti karvastaa tämä eduskunnan kaikkitietävyys tässä perheiden asiassa.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En nyt aivan ymmärtänyt ed. Immosen mainintaa, kun hän toteaa siitä, että myyjien työn varjopuolet ovat suoraan yhteydessä tähän lakiesitykseen. Mikäli ja kun niitä varjopuolia on, ne on muutoin korjattava kuin vain puhumalla kauppojen aukioloajasta.

Samalla tavalla, kun hän mainitsee muun muassa oluen myynnistä ja sen kulutuksesta, tämäkin vertaus on aika keinotekoinen. Kun puhutaan nyt 2 000 uuden työpaikan lisääntymisestä, jossain hallituksen esityksessä näin on, mutta kukaan ei siihen usko juurikaan, että työpaikat tämän lain mukana tulisivat lisääntymään.

En myöskään ymmärrä sitä, kun hän mainitsi, että kuluttajan kannalta palvelutaso laskee. Mikäli nyt aukioloaikoja lisätään, niin minun ymmärtääkseni silloin palvelutaso lisääntyy.

Hänen puheessaan oli myös monia muita ennakointeja, mitä tämä laki saisi aikaan. Ne ovat nyt jokaisen uskon varassa, tuleeko niin käymään. Itse en aivan kaikkiin hänen mainitsemiinsa ennakointeihin usko.

Ed. I m m o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä ed. Kokkosen esittämään ajatukseen varkausasiasta tulee, aina kun liikkeitä pidetään pitkään auki, niin hyvin myöhäisinä kellonlyöminä tulevat ne ihmiset, jotka ovat sitä sorttia, että haluavat ottaa tavaraa ilman rahaa. Valitettavasti tästä on liian monta esimerkkiä. Mitä myöhemmäksi aukioloaika menee, sitä enemmän tällaisia on, koska muu asiakasväki vähenee, mitä myöhemmin kauppa on auki. Ollaan hankalassa tilanteessa, koska myyjiä on vähän. Esimerkiksi Siwa-myymälöissä on monesti vain yksi kassahenkilö, ei hän pääse niihin kiinni.

Mitä tulee taas ed. Hämäläisen viittaukseen urheiluasiaan, aivan totta on se, että myös siellä on ihmisiä, jotka joutuvat niin sanotusti pakosta olemaan sunnuntaisin töissä. Mutta kokonaisuutena urheiluajatus, ajattelen tätä asiaa niin, on toki ihan toista mittaluokkaa kuin se, että käydään jossain halleissa ja sillä tavalla, siis harrastemielessä. Ajattelen omia urheiluseuroja. Tätä mahdollisuutta sunnuntaitten aukiololaki estää. Jos ihmiset joutuvat olemaan silloin töissä, niin se vähenee.

Mitä tulee palvelutason heikkenemiseen, ed. Karpio, se johtuu siitä, että kun osa-aikaisuus entisestään lisääntyy, niin vakituinen henkilökunta samanaikaisesti vähenee, koska ei ole varaa maksaa palkkaa. Ja vakituinen henkilökunta on ammattitaitoisempaa kuin osa-aikainen. Niin

kuin äsken kerroin, tulee tällaisia pikapika-juttuja. Vaikka en aliarvioi opiskelijoita ...

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Kokkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Näin puhemiehen hymyilevän ed. Immosen käyttäessä puheenvuoroaan ja esiintyessä myymälävarkauseksperttinä. Arvelen, että rouva puhemies osaisi tähän yhtä ja toista sanoa, mutta sääli, ettei hän pysty tässä käyttämään puheenvuoroa.

Ed. Mikkola: Arvoisa puhemies! Kun viime aikoina on paljon puhuttu siitä, että galluptutkimukset osoittavat, että suomalaiset eivät halua kauppojen olevan sunnuntaisin auki, tekisi mieli kysyä, minkälaisilla kysymyksillä sitä kysytään. Jos minulta kysytään, pitääkö kauppojen olla sunnuntaina auki, vastaisin, että ei pidä olla. Mutta jos minulta kysytään, pitääkö lailla kieltää, että kaupat eivät saa olla sunnuntaina auki, vastaisin, ettei pidä lailla kieltää. Enkä usko, että suomalaiset ovat yleisesti sitä mieltä, että eduskunnan on säädettävä sellainen laki, että kaupat eivät saa olla sunnuntaina auki. En usko, että Suomen kansa on sitä mieltä. Mutta sitä mieltä uskon valtaosan olevan, ettei kauppojen tarvitse olla sunnuntaina auki. Tämä on aika oleellinen kysymys myös, kun puhutaan siitä, mitä mieltä Suomen kansa todellisuudessa on.

Katsotaan, minkälainen systeemi meillä on, mitä työtä saa sunnuntaina tehdä. Sunnuntaina saa pitää postia auki, lääninhallitus saa olla auki, kunnanvirasto saa olla auki, olutkapakat saavat olla auki, ravintolaliikkeet saavat olla auki, kosmetologit saavat pitää laitoksensa auki, suutariliikkeet saavat olla auki. Kaikki muut saavat olla auki paitsi vähittäiskaupat, parturit ja kampaamot, niiltä se on lailla kielletty. Pankitkin saavat olla sunnuntaisin auki. Tänään juuri puoli yhdeksän uutisissa kerrottiinkin, että pankitkin haluaisivat olla viikonvaihteessa auki. Sitä ei ole lailla millään tavalla kielletty. Nämä kysymykset, milloin työtä tehdään, ovat, lukuun ottamatta kauppojen ja eräitten työliikkeitten aukioloaikaa, työehtosopimusten ja työnantajien ja työntekijöiden välisten sopimusten tuloksia.

Nyt tietysti näkökulmani on ehkä kapea siinä mielessä, että tarkastelen siltä samalta lähtöviivalta, miksi joku on kielletty ja miksi joku ei ole. En näe tässä systeemissä kovin johdonmukaista menettelyä. En tällä tarkoita ollenkaan sitä, että yleensä pitäisi työntekoa sunnuntaina kauheasti lisätä. Minun lähtökohtani ei ole se, vaan periaatteellinen, miksi jokin täytyy lailla kieltää. Nyt on siis sunnuntaiaukiolo kaupoilta kielletty, mutta ei kaikilta kaupoilta.

On puhuttu markkinavoimista, on puhuttu, mikä on sopivaa ja mikä on moraalisesti oikein. Kukkia saa aivan vapaasti myydä sunnuntaisin, saa harjoittaa kuinka paljon vaan tori- ja markkinakauppaa, mutta se on varmaan hyväksyttävämpää kuin liikkeestä myyminen, tori- ja markkinakauppaa saa pitää täysillä. Huutokauppoja saa pitää sunnuntaisin, se ei ole ollenkaan kiellettyä. Juuri se kaikki on suhteellista, mikä on lainsäädännön taso ja tapa, ja tämä minua jonkin verran vaivaa.

Kirkko on puhunut voimakkaasti, että on moraalitonta ja väärin perheitten kannalta käydä kaupoissa sunnuntaisin ja erikoisesti vielä kirkon aikana. Mutta samaan hengenvetoon ei ole sanottu, että jos tämä pidetään kiellettynä, niin laki täytyy hylätä.

Miksi ei samanaikaisesti meillä ruveta puhumaan siitä, mitä töitä saa sunnuntaisin todella tehdä? Silloin ymmärtäisin tämän hyvin, jos sanottaisiin, että esimerkiksi ne olutravintolat, joissa juodaan vain olutta ja jotka ovat sunnuntaina aamusta alkaen auki, kiellettäisiin ja sanottaisiin, että ollaan johdonmukaisia. (Ed. Juhantalo: Ei kielletä!) — Aivan, luulen, että moni sanoo näin, ettei pidä kieltää sitä, mutta puhun tästä periaatteellisella tasolla ja olen tätä mieltä.

En ole kuullut kenenkään sanovan, että teemme lakialoitteen siitä, että työt, jotka eivät ole tarpeellisia tai perusteltuja sunnuntaisin, kielletään ja pyhitetään todella lepopäivä. (Ed. Hämäläinen: Elokuvat suljetaan!) — Elokuvatkin voivat olla sellaisia taidenautintoja, jotka voivat olla. — Mutta kiinnittäisin huomiota myös siihen, että ravitsemusliikkeet ovat suurin piirtein samanlaisia työpaikkoja kuin kaupat siinä suhteessa, että niissä on samantapaista työvoimaa, naisvaltaisia aloja jnp. Mutta meidän keskustelutapamme ei ollenkaan yllä tähän eikä siihen kiinnitetä mitään huomiota. (Ed. Aittoniemi: Kyllä ed. Mikkola on nyt vähän liian kaukana pääasiasta!) — Voi olla, että ed. Aittoniemi on sitä mieltä, että olen liian kaukana. Mielestäni tämä on relevanttia keskustelua tässä kohtaa.

Kun puhutaan, miten asioita sitten hoidetaan, niin niitä hoidetaan kioskeista. Kaikki kioskit saavat olla auki kuinka paljon vaan, huoltoasemat saavat olla ja niiden yhteyteen on tosiasiassa tullut kauppaliikkeitä.

Edelleen sanon, että en kannata kauppojen aukioloaikaa sinänsä enkä näe siinä mitään erikoista järkeä, että niitä pidettäisiin auki. Mutta toisaalta emme ehkä sittenkään usko, että ihmiset eivät halua kauppojen olevan auki, tai sanotaan, että aivan valtaosa. Hyvä. Jos kaupat saisivat olla auki ja ihmiset eivät todella halua niiden olevan, niin he eivät mene sinne. Luulen, että moni sanoisi, että ei, en usko siihen, en luota siihen, kyllä ihmiset sittenkin menevät kauppaan sunnuntaisin. Toisin sanoen meidän täytyy sittenkin lailla se kieltää, että pystyisimme pitämään yllä tämän luulomme. Näkökulmani on tämän sorttinen.

Haluaisin tässäkin sanoa, että ei vähittäiskauppa ole kovin paljoa sen kummemmassa asemassa kuin muutkaan. Ymmärrän työsuojelullisen puolen asiassa, mutta kun vertaan sitä ravintola-alaan ja muihin, niin en pidä sitä kovin paljon erilaisena alana tässä kohtaa, en turvallisuuskysymyksissä enkä missään muussakaan. Tämän takia näkökulmani on sen tapainen, että se pitäisi muuten hoitaa. Nimenomaan työmarkkinajärjestöt voisivat hoitaa säätelyn jnp.

Jos laista haluaa sanoa vielä jonkin erikoisuuden, niin yhtä en ole ollenkaan ymmärtänyt. Miksi siinä kielletään partureitten ja kampaamoitten aukioloaika? En ole ymmärtänyt tätä. Tämä on sivujuoni hiukan tässä laissa, mutta miksi. Tällä hetkelläkin parturit saavat olla auki lauantaisin kello 18:aan. Järjestelmällisesti parturiliikkeet ovat kesäisin kaikki lauantait kiinni koko ajan, ja mikään parturiliike ei ole yleensä auki kello 14 jälkeen lauantaisin. Jos nyt sanotaan, että juu, kyllä sitä pitää laventaa, niin kuin hallituksen esityskin on ollut, että 7:stä 21:een kaikkina viikonpäivinä, niin kysyn, monikohan parturi- ja kampaamoliike olisi auki laajemmin, jos se saisi olla vapaasti auki. Väitän, että vaikka tämä laki olisi kirjoitettu, että se koskee vain kauppojen aukioloaikoja, josta on jätetty parturit ja kampaamot pois, niin yksikään niistä ei olisi sen enemmän auki kuin tällä hetkelläkään, ei yksikään.

Miksi minusta se on vielä väärin tässä kohtaa? Siksi, että sitä lakia joudutaan rikkomaan, koska sunnuntaisin ei saa harjoittaa kampaamoliikettä. Jokainen tietää, että kun naisella esimerkiksi juhlapäivä sattuisi olemaan sunnuntaina tai avioliittoon meno iltapäivällä, niin varmaan hän sopii kampaamonsa kanssa, että hän menee sinne aamupäivällä. Tämähän on aivan yleinen tapa, että mennään kampaamoon. (Ed. Vehkaoja: Tehän sen tiedätte!) — Kyllä, minäkin sen satun tietämään.

Tämähän olisi mahdollista poikkeusluvalla, että näin saadaan tehdä. Kysyin tätä esimerkiksi tänään Turun ja Porin lääninhallituksesta, montako poikkeuslupaa kampaamoista on tullut näitä tilaisuuksia varten. Sieltä ilmoitti virkailija, että ei yhtään ainakaan kymmeneen vuoteen ole kysyttykään, ei ainuttakaan.

Siitä huolimatta se on kytketty tähän. Miksi se on tähän kytketty? Se johtuu siitä, että sattuu olemaan sama työehtosopimus partureilla, kampaajilla ja liiketyöntekijöillä. Mutta sillä ei ole aukioloon taas yhtään mitään juridista vaikutusta. Sen pitäisi olla sieltä pois, koska se ei millään tavalla ole sen kummempi toimenpide kuin joku muu, sanotaan vaikka kosmetologi tai joku muu ammatinharjoittaja. Tässä mielessä tämä laki tietysti ei ole kovin johdonmukainen. Mutta kun katsoo, miten se on mennyt, niin lain nimike on, että "vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden aukioloajasta". Mikä oli edellinen laki? Se oli saman niminen. Entäs sitä edellinen laki? Se oli saman niminen. Sitä edellinen laki oli saman niminen. Nyt on taas pistetty, jaha, se koskee näitä kaikkia, muutettu nämä ajat vaan eikä ollenkaan ajateltu, onko sillä tosiasiallista sisältöä taikka ei.

Arvoisa puhemies! Haluan tällä vain sanoa sen, että tämän lain sisältö mielestäni ei ole kauhean johdonmukainen tässä mielessä partureitten ja kampaamoitten osalta. Mutta muutoin sanon, että ei meillä ole lailla kielletty muita toimenpiteitä. Onko tämä nyt yhteiskunnallisesti niin merkittävä, että nimenomaan tämä työ pitää säädellä lailla eikä muilla pelisäännöillä, niin kuin muutoin on tehty, ollenkaan kannattamatta sitä, että sunnuntaisin tehtäisiin sitäkään määrää töitä, mitä tällä hetkellä on? Me ehdimme ne arkisin tehdä. Töitä on nykyään niin vähän, että ehditään viidessä päivässä tehdä viikossa.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mikkola, perustelunne olivat vähän hämmästyttävät sikäli, että te nykyisillä epäkohdilla perustelette sitä, että pitäisi laajentaa epäkohtia tässä yhteiskunnassa. Se on täysin nurinkurista. Ei näin pidä menetellä, vaan pitää korjata nykyisetkin epäkohdat. Te kyllä mainitsitte, että kukaan ei tee lakialoitteita. No, me tiedämme tosiasiat. Eivät meidän lakialoitteemme tahdo mennä täällä läpi. Tietysti minä voin tehdä sen ja saada ehkä ed. Mikkolaltakin allekirjoituksen, mutta tuleeko yli sataa. Jos ei tule, niin sitten se ei mene eteenpäin.

Mitä tulee ravintoloihin esimerkiksi, niin kyllä jos minä, minulla nyt ei kovin pieniä lap-

sia enää ole, mutta sanotaan lapsiperhe Uuraisilta tulee lääninhallitukseen asioille Turkuun, ei se nyt sunnuntaina tietysti ole auki se lääninhallitus, mutta muuten matkallaan Turkuun sunnuntaina, niin he tarvitsevat kyllä ravintolapalveluja. Minä saatan ylipainoisena pärjätä ilman ravintolapalveluja, mutta lapset eivät välttämättä pärjää. Eli ne ovat ihmisten päivittäisten tarpeitten tyydyttämiseksi välttämättömiä jossain määrin.

Mutta tämmöiset keskiolutbaarit pitäisi vetää kyllä tiukemmalle. Eli niissä pelkät rahastusvaikuttimet ovat takana kaljan myynnissä. Siinä minusta pitäisi lakialoite tehdä ja viedä eteenpäin sitä, että kiristettäisiin nykyisestä eli pyhitettäisiin lepopäivä. Se lepopäivän pyhittäminen tässä on kaikkein oleellisin kysymys. Se on arvokysymys. Se on tärkeä kysymys. Se on meille kaikille työntekijöille, yrittäjille ja asiakkaille tärkeä kysymys.

Kukkakaupat on tietysti tärkeä pitää auki sikäli, että se syntymäpäivä saattaa yllättää ja olisi mukava, että voidaan kukat mennä viemään. (Ed. Kokkonen: Yllättää? Syntymäpäivä?) — No, kyllä se naapurin tädin syntymäpäivä saattaa meikäläisen hyvinkin yllättää, kun ei tiedä sitä. Eli näin on ...

T o i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. I m m o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mikkola ihmetteli sitä, kuinka tästä kysymyksestä nyt on tullut tämmöinen ylitsepääsemätön, kun on monta muuta, jotka sunnuntaisin palvelevat. Juuri siitä syystä, että palveluissa, mitkä tänä päivänä sunnuntaina ovat, kompensaatiot työntekijöitä kohtaan eivät palvele enää ihmistä. Nyt työntekijät ja työntekijäjärjestöt ovat tästä syystä huolissaan ja työntekijät eivät luota siihen, että tästä tulee korvausta, esimerkiksi lapsipalvelua. Nyt jo tällä hetkellä, vaikka laki on säädetty alle 6-vuotiaille lapsille, että saisivat päivähoidon, niin kunnat käyttäytyvät miten sattuu varsinkin työttömien lapsien kohdalla. Eli luottamusta ei ole, vaikka laki säädetään. Siksi tässä ollaan niin herkkiä.

Sen verran huomio ed. Mikkolalle, kun hän sanoi, ettei ole kukaan esittänyt, että tarvitsisi vähentää, niin ed. Lapintie kyllä esitti, että sunnuntaipäiviä tarvitsisi vähentää laista ja yhä vähemmän olla töistä tästä nykyisestä laista. Kyllä ed. Lapintie esitti tätä.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnassakin on ihmetelty sitä, mistä johtuu, että parturien ja kampaamoiden työajasta säädellään samassa laissa kuin kauppaliikkeidenkin aukiolosta. Vastauksena olemme kauppa- ja teollisuusministeriön edustajalta saaneet, että historiallisista syistä, aivan niin kuin ed. Mikkola sanoi, historiallisista syistä.

Mutta kampaamojen ja parturien aukiolo ei ole ollut ongelma ollenkaan siinä mitassa kuin kauppojen aukiolo. Ed. Mikkolalla oli varma käsitys siitä, mitä parturien ja kampaamoiden aukiololle pitäisi tehdä. Hän oli paljon epäilevämpi kauppaliikkeiden aukiolon suhteen. Siinä suhteessa haluaisin hänenkin kantaansa vahvistaa kertomalla niistä ajoista, kun lapseni oli vielä pieni, alle kouluikäinen, ja hän ihmetteli, minkälaista olisi elämä, jos eläisi tavallisessa perheessä. Minä kysyin, minkälainen on se tavallinen perhe. Tyttäreni sanoi, että se on perhe, jossa mennään seitsemäksi töihin ja tullaan neljältä kotiin. Minä vastasin hänelle, että ainakin meidän elämämme olisi paljon halvempaa, koska siihen aikaan kaupat eivät olleet edes iltaisin auki, jouduin poikkeavien työaikojen takia käyttämään jatkuvasti ostettuja palveluja, jotka kävivät minulle toisella paikkakunnalla kaupassa, jotta saatoin olla toisella paikkakunnalla työssä hyvin epäsäännöllisiin aikoihin.

On monessakin työssä ollut erittäin suuri helpotus ja perheiden asemaa parantavaa, että aukioloja on väljennetty, ja vaikka suuri osa, sen paremmin ed. Mikkola kuin minäkään tuskin tarvitsemme nyt sitä sunnuntaiaukioloa, niin voisin kuvitella, että on perheitä, joille se voi olla ihan tarpeellinenkin ostosten tekemiseen.

Ed. M i k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä sanoin, että nykylainsäädäntö ei ollenkaan lähde siitä, että lailla määriteltäisiin, mitä saadaan sunnuntaina tehdä. Se on se oleellinen kohta, sitä ei ole täällä tuotu esille. Sanon edelleen, että oli hyvä, että ed. Kankaanniemi nyt oli valmis, mutta hän ei ole koskaan tästä aikaisemmin puhunut eikä sitä omassa puheenvuorossaan ottanut esille.

Minä kuulun edelleen niihin, jotka sanon, että ei nykyaikana voida kaikkia asioita lailla hoitaa, vaan yhteiskunnan kehitys on muunlainen, ja se on nimenomaan paljon työmarkkinaosapuolten määrättävissä. Tämä ei ole ollenkaan sen kummempi asia kuin nämä muutkaan, ainakaan oleellisesti erilainen tämän työvoiman eikä muun

suhteen. Tässä mielessä kannattaisi tätä asiaa tarkastella kokonaiskehikkona lainsäädännön puitteissa. Olen samaa mieltä siinäkin, että jonkin kaupan tarvitsisi ehkä olla auki. Tässä ovat paikkakunnat hyvin erilaisia. Uskon myöskin, että jos lailla sitä ei määrätä ihan tarkasti, niin eri paikkakunnilla tulisi myös erilaisia käytäntöjä, ja ne tarpeet ovat tällä hetkelläkin hyvin, hyvin erilaisia eri paikkakunnilla. Se ei ole kaupan koosta kiinni, vaan se on rakenteesta, ja myöskin siitä, onko turismia, onko matkailijoita ym. Tämän takia mielestäni tämä jäykkä tapa, millä tavalla me nykyään olemme asiaa käsitelleet, ei ole minusta kovin hyvä eikä tarkoituksenmukainen.

Ed. V e h k a o j a : Arvoisa rouva puhemies! Täällä on tänä iltana puhuttu pyhyydestä, mutta tekisi mieli sanoa, että myöskin vähän tekopyhyyttä on ollut ilmassa.

Tämä nykyisin voimassa oleva laki on vuodelta 1969, 1989 ja 1994. Silloin sitä on viimeksi korjattu eli Ahon hallituksen aikana, jolloin sunnuntaiaukiolosta viimeksi puhuttiin ja höllennettiin tätä käytäntöä. Se osa tässä keskustelussa on ollut mielestäni juuri tekopyhyyttä, että ikään kuin meillä ei olisi sunnuntaiaukioloa vielä ollenkaan. Siitä huolimatta, että näin arvostelenkin tätä keskustelun kulkua, niin olen edelleenkin itse varsin kriittinen sen suhteen, miten tästä tulisi jatkaa.

Hallituksen esitystä on perusteltu muun muassa sillä, että poikkeuslupien määrää on pidetty suurena, mutta mielestäni 302 poikkeuslupaa vuonna 1995 ei ole kovinkaan paljon kauppojen koko lukumäärään verrattuna meidän maassamme. Ei se ole myöskään paljon, jos ajattelee, että se on vain 27 päätöstä lääninhallitusta kohti vuodessa ja 2,2 päätöstä kuukautta kohti per lääninhallitus.

Haja-asutusalueistakin on puhuttu, ja mielestäni on tärkeätä, että siihen kohtaan ei kosketa. Se on ollut näiden aikaisempien uudistusten joukossa minusta oikean suuntainen sen takia, että tällä muutoksella on turvattu, että haja-asutusalueilla on voitu pitää kauppoja auki myöskin talvisin. Jos nyt haluaa sitten vähän leikkisästi todeta, niin kirkossakäynti on jäänyt vähemmälle noilla alueilla kesäisin, mutta ehkä se on korvattu monin verroin, kun turismi on ollut vähäisempää talvisin, ja tietysti on päinvastoin sitten talviturismipaikkakunnilla.

Jos haluaisi nopean yksittäisen keinon löytää näistä aukioloajoista, joilla kaupan kannattavuus esimerkiksi voisi parantua, niin minulla olisi kyllä tarjota nyt esitettyä paljon napakampi ehdotus välittömästi toteutettavaksi. Nimittäin tv-ohjelma Kauniit ja rohkeat tulisi mielestäni ehdottomasti siirtää ajankohdasta 18—19 alkavaksi vasta aukioloajan viimeisen tunnin aikana. Tällöin voitaisiin tosiasiallista liikkeitten aukioloaikaa lyhentää yhdellä tunnilla, sillä te jokainen olette varmaan huomanneet kaupoissa, että tämä Kauniiden ja rohkeitten tunti on hyppytunti, ja se on näille työnantajille äärimmäisen katteeton tunti. Joskohan me voisimme tämän melun saadakin vähemmälle, jos me tämän nyt esillä olevan esityksen sijasta lahjoittaisimme työnantajille liikealalla tällä tavalla vähän lisää katetta? Siihen pitäisi kuppaniksi tietysti saada myöskin lähettävä kanava mukaan.

Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on eräänlainen automarkettilaki. Siihen perustuu oma aikaisempi ja nykyinenkin vastustukseni, eli tietysti tässä vaiheessa on helppo todeta, että sellaisessa muodossa kuin hallitus on esityksensä uudelleen tuonut, emme voi esitystä hyväksyä. Ja sanottaisiinko näin, että viimeistään tämä esitys on pilattu tällä siirtymäsäännöksellä, joka toisi sunnuntaiaukiolon vapautuksen sitten kaikille kaupoille. Nimittäin vahvat syövät heikot, suuret syövät pienet. Ja se tavoite, mistä täällä salissa on illan kuluessa puhuttu, sympatiaa osoitettu pienyrityksille ja perheyrityksille, niiden mahdollisuudet päästä uudelleen kukoistamaan loppuisivat kyllä siihen. Kävisi myös todennäköisesti niin, että siirtymäsäännös ei saisi liikkeelle investointeja pienyritysten puolella, koska se hyöty jäisi niin lyhytaikaiseksi siinä pelossa, että suurmarketit ennemmin tai myöhemmin kuitenkin ne söisivät.

Tässä kohti tulee myöskin esille sitten elämäntapakysymys, jos nyt eduskunta on ylipäätään oikea elin ottamaan kantaa siihen, mikä on oikein, mikä väärin. Se on kuitenkin meidän arkista työtämme täällä kaiken aikaa ollut. Mitäs muuta me täällä puuhastelemme kuin teemme normeja, rajoitamme ihmisten elämää. Yritämme vapautta kuitenkin jollakin yhteisesti sovittavalla tavalla koko ajan rajoittaa. Oikeastaan hulluuteen on menty jo siinä, että sitten kun — minä mietin näitä puitelakikulttuureja — sitä kulttuuria on haluttu muuttaa, ensin on kielletty tai hyvin tarkkaan piirretty ne rajat, mitä saa tehdä, sen jälkeen on siirrytty sellaiseen lainsäädäntöaikaan, että luodaankin lakeja, missä kerrotaan, mikä olisi teille suotavaa tehdä. Tavallaan vapauttakaan ei voida enää antaa ilman, että va-

paudestakin säädetään lailla, että huomaatteko nyt olla, hyvät ystävät, vapaita ja vielä vapaampia. Meillä olisi kyllä vähän itsetutkiskelun aihettakin mielestäni eduskunnalla kaiken kaikkiaan. Kun me valitamme usein, että hukumme työn paljouteen, emmekö voisi säästää itseämme sellaiselta lainsäädännöltä, jossa säädämme vapaudesta, että sitä saa käyttää?

Arvoisa puhemies! Mielestäni liikeaikalaki tarvitsee ja ansaitsee riippumattoman, asiallisen käsittelyn. Ehkä siitä nousee se yksi myönteinen seikka, että se on meillä nyt uudelleen käsittelyssä, koska sitähän ei voitu sanoa lain käsittelystä joulun alla. Se oli yhden paketin osa ja silloin sen sisällölle ei ainakaan aiottu antaa oikeutta käsitellä sitä sillä tavalla omanansa, joten tämä neljäs käsittely voi olla se, joka sitten tarvittiin, jotta asiasta päästään keskustelemaan asiana.

Historiaan en halua palata enemmälti. Se on täynnä — jos halutaan sanoa — onnettomia tapahtumia. Kaikki, mikä voi mennä pieleen myöskin tämän asian suhteen, meni pieleen. Murphyn laki siinä suhteessa toteutui kaikin osin aivan varmaan ensimmäisestä askeleesta lähtien.

Mielestäni nyt onkin katseet käännettävä siihen, että hallitus on esityksen antanut. Sillä on ollut oikeus tehdä tällä tavalla. Siitä ei päästä mihinkään. Varmasti tämä toimenpide ei tule jälkiä jättämättä suomalaiseen eduskuntahistoriaan jäämään. Se on selvä jo täällä käytyjen keskustelujenkin perusteella. Se on tavallaan oma keskustelunaiheensa, mutta mielestäni on aiheellista nyt kuitenkin enemmän keskittyä itse kysymykseen.

En pidä myöskään mahdollisena, että täällä Ruususen unta voitaisiin siitä nähdä, että sunnuntaiaukiolot kokonaan lopetettaisiin, että palattaisiin siis aikaan, jolloin kaupat eivät olleet laisinkaan sunnuntaina auki. Se ei liene mahdollista. Sen sijaan olen itse etsimässä kompromissia. Minulla on halua löytää kompromissi, koska en pidä viisaana, että hallitusta kaadettaisiin tällaiseen asiaan. Ehkä tämä tammikuu on lisännyt viisautta muissakin päissä sillä tavalla, että tällä tiellä voitaisiin edetä.

Kun ed. Rimmi totesi minusta hauskastikin ja sattuvasti, että hänelle on jäänyt sellainen olo, että tässä on yritetty opettaa niin kuin koiraa istumaan, että se on ikään kuin tämän nyt käsillä olevan toimenpiteen pääaihe, totesin siinä ehkä jonkinlaisena heittona, että aikuista koiraa ei voi enää opettaa istumaan. Tällainen kurinpidollinen näkökulma asiasta oli yksi sen haaveri, ja siitä pitää päästä eteenpäin ja varmasti päästäänkin.

Kansainvälistä vertailua on käsitelty. Hallituksen esityksen perusteluistakin käy ilmi, että esimerkiksi se, mitä Ruotsissa on tehty, siis sunnuntaiaukiolojen vapauttaminen on myös tosiasiassa aiheuttanut sen, että kauppaa käydään varsin paljon sunnuntaisin. 50 prosenttia tämän tiedon mukaan on myöskin avannut narikkansa sunnuntaina, kun siihen on tullut mahdollisuus. Toisin kuin täällä on arveluja esitetty, uskon, että tällä tulee olemaan elämäntapaa muuttava merkitys, jos tällainen päätös nyt tehtäisiin.

Mainitsin tuosta jo, että Itävallassa taisteltiin 20 vuotta tässä asiassa ja siellä sunnuntait rauhoitettiin kokonaan. Siellä ei tänä päivänäkään ole sunnuntaiaukiolomahdollisuutta. Sen sijaan innostuin jossakin määrin Ranskan mallista, jota pääsin haistelemaan ja kokemaan useampien viikkojen aikana tammikuulla. Haluan alleviivata sitä, että siellä kun on vähän mihin aikaan tahansa pienet myymälät auki, ne ovat nimenomaan perheyrityksiä. Ne ovat niitä yrityksiä, jotka meiltä R-kioskiketju tappoi jo aikaa sitten. (Ed. Aura: Kun R-kioskeilla oli vapaa aukioloaika ja niillä ei ollut!) — Niin.

Sen johdosta minä esimerkiksi nyt haluaisin nähdä, että me olemme ikään kuin tähän saakka yrittäneet käyttää väärää välinettä niiden probleemien ratkaisemiseen, mitä me itse asiassa haluaisimme ratkaista. Nyt minun mielestäni pitäisi huomio ja ihan päähuomio kerrassaan siirtääkin aukiololaista kioskiasetuksen puolelle ja itse asiassa tarkastella vähintäänkin yhtä aikaa näitä kahta.

Itse näkisin mieluusti niin, että tällainen väkinäinen kioskimäärittely saisi mennä. Jos vain pystyttäisiin lakiteknisesti säätelemään tällainen perheyritystyyppinen toiminta, me olisimme itse asiassa paljon nykyistä oikeudenmukaisemmassa tilanteessa. Meillä on tänä päivänä minusta lainsäätäjän tuella vallalla tilanne, jossa meillä on R-kioskimonopoli tässä maassa. Minusta se on epäkohta. Minä haluaisin siihen myöskin tässä yhteydessä saada kohennusta. Mielestäni tällä asialla on yhteyttä myöskin imagolliseen puoleen, koska kyllä tämän monopoliketjun tarjoamat arvot, jos niistä haluttaisiin tässä yhteydessä puhua, ainakin minun mielestäni edustavat tietynlaista muovikulttuuria ja tulisi vähän kilpailua, jos voitaisiin tuo puoli hoitaa tässä yhteydessä kuntoon.

Samoin näkisin, että sunnuntaiaukioloa ei juuri nykyisestä tulisi laajentaa, ei ainakaan avata sitä näille suurille marketeille. En osaa tässä sanoa, miten säädellään tämä pieni ja se onkin

kenties tämän ongelman ydin, mutta en haluaisi päästää suuria marketteja nauttimaan nykyistä laajemmasta sunnuntaiaukiolosta. Mutta jos siihen kompromissin takia on jollakin tavalla silläkin suunnalla liikuttava, niin liikuttakoon sitten muutaman sunnuntain verran. Miksen näkisi mielelläni myös niin, että sunnuntaisin, silloin kun sunnuntaiaukiolo on, se voitaisiin rajoittaa alkavaksi vasta kello 12 jälkeen.

Arvoisa puhemies! Näitä eväitä on nyt varmasti monista suunnista tullut. Tuli itselleni vähän mieleen, että jos ajatuksena oli, että talousvaliokunta tekee aivan tuosta vain ohimennen lausuntonsa, niin täällä tänä iltana annetut eväät ovat olleet niin moninaiset ja ehkä toisenlaisetkin kuin aikaisemmin, että talousvaliokunta joutunee paljon aikomaansa syvällisempään, laajempaan ja pitkällisempään työhön.

Ed. K a n k a a n n i e m i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaoja mainitsi puheenvuoronsa alussa, että asian tähän mennessä käydyssä keskustelussa on ollut hurskastelua, tekohurskastelua ja siinä yhteydessä hän mainitsi Ahon hallituksen esityksen, joka täällä hyväksyttiin, eduskunnassa muutettuna kylläkin, jolla laajennettiin aukioloaikaa sunnuntaisin. Totean omalta osaltani, vaikka ehkä se hurskasteluväite ei nyt minuun välttämättä ollut tarkoitettukaan, että se tapahtui sen jälkeen, kun olin jättänyt tuon hallituksen. Taistelin ministeri Salolaisen kanssa aika pitkään siitä, en hyväksynyt sitä silloinkaan, mutta sitten kun lähdin pois, se meni läpi ja esitys tuli tänne. Se oli mielestäni tarpeeton laajennus.

Jo edellinen hallitus, jossa sosialidemokraatit olivat mukana eli Holkerin hallitus, vapautti haja-asutusalueiden kauppojen aukioloajat. Mutta minusta se ei ole niin suuri ongelma sen tähden käytännössä, eettisesti se on samanlainen ongelma, mutta käytännössä ei, koska siellä ei ole kilpailua. Niiden ei ole mikään pakko pitää sunnuntaina auki. Jos kauppias esimerkiksi uskonnollisista syistä katsoo, että hän ei pidä kauppaansa auki sunnuntaisin haja-asutusalueella, niin hän voi pitää kiinni eikä kärsi siitä välttämättä yhtään, koska kilpailijaa ei ole.

Mutta oleellista on se, mihin ed. Vehkaoja puuttuikin ansiokkaasti, automarketit. Tämä on automarkettilaki, niin kuin sanoitte. Ja ihan kotipuolesta esimerkkinä: Velkasaneerauksessa oleva eräs kaupan keskusliike on takana hankkeessa, jolla aiotaan rakentaa Jyväskylän pohjoispuolelle iso automarketti. Se on niin lähellä minun kotikuntaani, että arvelen, että kun se valmistuu ja sen jälkeen on vapaat aukioloajat sillä, niin minun kotikuntaani, runsaan 3 000:n asukkaan kuntaan jää yksi vähittäismyymälä. Kaikki muut kuolevat sen automarketin takia. Se johtaa erittäin huonoon kehitykseen. Kilpailu loppuu.

Ed. K a r p i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vehkaoja aivan asiallisesti aloitti puheenvuoronsa ja kysyi, miten tässä tulee jatkaa ja toivoi, että nyt tämä lakiehdotus ansaitsee asiallisen käsittelyn, mitä suinkaan joulun alla tämä ei kaikissa muodoissaan ollut.

Hallitus on nyt todellakin antanut tämän esityksen, joka ei varmasti mene siinä muodossa läpi, joten kompromissi siitä on löydettävä. Kun puhuitte Ruotsin aukioloajasta sunnuntaisin ja että kauppa käy silloin vilkkaasti, olen ymmärtänyt, että kuitenkin kauppojen aukioloajat ovat siellä vähäisemmät kuin meillä täällä Suomessa tällä hetkellä. Kun totesitte, että sunnuntaiaukioloja ei tulisi lisätä tai ainakaan laajentaa nykyisestään tai sitten ainakin rajata ne joihinkin tiettyihin liikkeisiin, jotka voivat olla auki, niin en voi hyväksyä tällaista. On aivan mahdoton pitemmällä tähtäimellä rajata tätä joihinkin tiettyihin liikkeisiin, jotka voisivat työskennellä myös sunnuntaisin.

Kun nyt tässä todettiin ja puhe kääntyi marketteihin, niin en suinkaan tällä tarkoita sitä, että jollekin velkasaneerauksessa olevalle yritykselle voitaisiin vielä antaa marketlupa esimerkiksi Keski-Suomessa.

Ed. K o k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin ed. Vehkaojalta kysyä, kun olen talousvaliokunnan jäsen enkä oikein ymmärtänyt, mitä hän tarkoitti sanoessaan, että talousvaliokunta joutuu aikomaansa syvällisemmin perehtymään tähän asiaan. Kun minulla ei ole käsitystä oikeastaan tästä syvällisyysaikeesta vielä tänään.

Ed. V e h k a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! No, kyllä viittasin ehkä tähän täällä käytyyn kioskikeskusteluun, joka on ollut tänä iltana aika laajaa, eli nimenomaan kioskien ja pien- tai perheyritysten välistä draamaa täällä on nyt käyty kovin tässä keskustelussa läpi ja arvosteltu nykytilannetta. Tarkoittaisi silloin sitä, että teennäinen tilanne, joka meillä tällä hetkellä on näiden kioskien osalta, kun ne ovat erivapauksin, laajemmin vapauksin liikenteessä,

niin siihen ei ole sellaisia asiallisia perusteluja enää olemassa, että näin tarvitsisi jatkaa.

Me voisimme hoitaa vapauttamiskehitystä ja keskittyä vapauttamiskehityksessä enemmän pienyritysten puolelle ja katsoa, mitä tehdään kioskien ja pienten yritysten piirissä. Sitä tarkoitin. (Ed. Kokkonen: Siis se olikin laajempi eikä syvällisempi?) — No, se voi kyllä osoittautua syvällisemmäksi, koska lakitekniikan löytäminen voi teiltä kyllä vaatia parikin pähkinää purtavaksi. Nimittäin aika paljon voi palautua tähän lakitekniseen puoleen ja siitä löytyy myös ed. Karpiolle se vastaus tai oikeastaan ehkä uusi kysymys, että jos tällainen lakitekninen keino kuitenkin löytyisi, millä nämä suurmarketit voitaisiin rajata aukiolon ulkopuolelle ja näin voitaisiin pienkauppojen lopettaminen estää, niin olisiko ed. Karpio silloin valmis tähän.

Ed. V i h r i ä l ä (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Vehkaoja käytti monella tavalla perustellun puheenvuoron ja hän totesi myös, että hallituksella on lakiesityksen anto-oikeus. Näinhän on. Enemmistöhallitus antaa lakiesitykset, ja kun ne täällä käsitellään, ne joko hyväksytään tai hylätään. Onhan tästä liikkeiden aukioloajasta tullut nimenomaan nyt erittäin suuri poliittinen kysymys ja siinä mielessä, ellei hallitus nauti eduskunnan luottamusta, senhän on erottava. Nyt nähdään sitten, miten hallituspuolueet pysyvät rivissä vai pysyvätkö ne rivissä juuri sen painostuksen ja uhkailun alaisina, mitä tähän lakiesitykseen on kätketty.

Täällä ed. Vehkaoja toi esille myös tekopyhyyden. Varmasti sitä täällä salissa tämän lain käsittelyn yhteydessä on käytetty ja tullaan käyttämään. Minä toteaisin, että myös silloin 94, kun tätä samaa asiaa täällä käsiteltiin, niin erityisesti myös sosialidemokraattien eduskuntaryhmässä oli myös niitä, jotka silloin äänestivät sitä lakiesitystä vastaan. Tietenkin näin ne ajat muuttuvat. Täällä on äänestyskartat meillä olemassa ja sieltä kyllä löytyy ja nyt voisi kysyä, kuka on ollut tekopyhä näissä asioissa. Mutta sitä toivon todella, niin kuin ed. Vehkaoja, että tämä asia ei ole läpihuutojuttu talousvaliokunnassa vaan tämä perusteellisesti selvitetään ja sitten katsotaan kortit täällä salissa uudelleen.

Erityisesti kokoomuksen edustajat käyttävät tätä vapauden käsitystä nyt todella, että kaikki pitää olla vapaata. Kyllä siltä tuntuu, että teidän yhteiskunnassanne kun kaikki vapautetaan, niin sen jälkeen yhteiskunnan ongelmat poistuvat. Mutta kaikki me tiedämme, mistä nyt on kysymys tässäkin: pienyrittäjän, pienipalkkaisten liiketyöntekijöiden asemasta ja myös arvomaailmasta, ja mehän olemme täällä sellaisia ratkaisuja tekemässä.

Ed. J u h a n t a l o: Arvoisa puhemies! Pahoittelen flunssan viemää ääntäni. Palasin pari päivää sitten eräästä maasta, jossa ramadanin vuoksi noin kuukauden ajan kaikki kauppaliikkeet ovat joka päivä kiinni. Kun katseli kadulla kävelevä kyseisen maan kansalaisia, niin he näyttivät kovin elämänmyönteisiltä ja hymyileviltä. Osa oli pyöreän pulleitakin. Ei ollut hätä siitä, että joka päivä oli kauppa kiinni. He näyttivät pärjäävän mahdottoman mukavasti.

Minä olen tässä kuullut oikein mielelläni tätä keskustelua, ja kyse näyttää kohdistuvan aika yksipuolisesti elintarvikkeiden saantiin ja elintarvikekauppaan ja siihen, millaiseen kulttuuriin me olemme missäkin maassa oppineet ostamaan kahvimme ja makkaramme ja millaisen kulttuurimuutoksen nyt tulisi kohdata Suomea, jotta me vielä mukavammin ja paremmin eläisimme.

Silloin kun siirryttiin viisipäiväiseen työviikkoon, Suomihan pääsääntöisesti opetteli myös uuden tavan käydä kauppaa ja myös kaupan rakenne uudistui siten, että mahdollistettiin kaupassa käynti entistä enemmän viikonvaihteessa ja nimenomaan lauantaipäivänä. Samanaikaisesti meillä siis muutettiin sitä kulttuuria, mihin Suomessa oli totuttu. Kun olemme tehneet täällä kansainvälistä vertailua, yllättävän läheisilläkin mailla on aivan erilainen kulttuuri siinä, millä tavoin kaupassa käydään ja miten voidaan käydä.

Kun tätä lakia vähittäiskaupan ja eräiden työliikkeiden liikeajasta tässä on katsellut ja kuulostellut, ensisijainen asia on, niin kuin olemme monessa puheenvuorossa huomanneet ja kuulleet, kysymys siitä, millä tavoin me hyväksymme suomalaisen kaupankäynnin uuden kulttuurin, nimenomaan näiden suurliikkeiden, maksi- ja miksimarkettien, automarkettien jne. tulon, hyväksymmekö sen, että nämä valtaavat meidän perinteisen kaupankäynnin muotomme ja perinteisen kauppiastradition, kauppiasperheet ja kauppiassuvut.

Se tapa, jolla kokoomus on tähän lähtenyt mukaan, on tällaisen illuusion luominen uudenlaisesta nykyaikaisesta suomalaisesta ihmisestä ja suomalaisesta perheestä, joka käyttää sunnuntainsa hymyillen ja käsi kädessä kulkien ihanasti katsomassa suurmarkettien loistavia valikoimia ja viettää täten uuden kulttuurin tapaisesti perhe-

keskeistä päivää. Tämähän on ihan höpölöpöä ja antautumista markettien asianajajaksi mitä suurimmassa määrin.

On hyvä, että ed. Zyskowicz tuli paikalle: hänhän sanoo, että antaa kuluttajien ratkaista tämä asia, tulevatko he kauppaan vai eivät. Kuluttajien ratkaisulla ei ole minkäänlaista voimaa ja valtaa silloin, kun meillä keskuskauppajärjestelmät tekevät ratkaisunsa. Ei siinä kuluttajaa kuunnella. Hyvin mielenkiintoinen asia oli, kun Kesko kaappasi Tukon. Ei siinä kysytty suomalaiselta kuluttajalta, ei siinä kysytty keskolaiskauppiasomistajilta, ei siinä kysytty tavarantuottajilta, pitävätkö he tätä viisaana. Siinä yhteydessä, kun meillä ei löytynyt rohkeutta ja viisautta, löytyi sentään rohkeus ja viisaus Brysselistä. Kun Suomessa kansallisella tasolla pyritään saamaan samanlainen ratkaisu pienkauppojen hyväksi, tätä pysäytystä ei voi tehdä mikään muu kuin eduskunta. Me emme tässä tarvitse Brysseliä. Se on nyt meidän käsissämme. Me emme saa antautua tämän laatuisen toiminnan edessä.

Minusta ei pidä halveksia myöskään kirkon ja kirkkoa lähellä olevien liikkeiden ja ihmisten mielipiteitä siitä, mihin me haluamme suunnata suomalaista elämänmuotoa. Me olemme saaneet eduskuntaan Suomen evankelisluterilaisen kirkon ja juutalaisen seurakunnan työryhmän lähettämän kirjelmän, jossa asia minun mielestäni on diplomaattisesti, kauniisti sanottu sellaiselle kuin minä olen, joka en ole mikään aktiivi kirkossakävijä. Kirjelmässä nimenomaan todetaan: "Juutalaiseen sapattiin kuuluvat humaanit arvot elävät suomalaisessa yhteiskunnassa kristillisen sunnuntain muodossa. Sunnuntai luo elämään tarpeellista vaihtelua, suojelee stressiltä ja mahdollistaa yhteisen vapaapäivän vieton. Jokapäiväinen kaupankäynti ei ole samalla tavoin elintärkeä yhteiskunnallinen toimi, kuten on sairaanhoito tai turvallisuuden ylläpitäminen." Tämä on minun mielestäni hienosti ja oikealla tavalla sanottu.

Minä en tiedä, miten aktiivinen seurakuntalainen ed. Zyskowicz on, mutta minusta juutalaisuuden perinne on oikea: lauantain pyhittäminen kaikelta tällaiselta, mikä tässäkin on sanottu, työnteolta, aktiivisuudelta, askaroinnilta. Sellaista tietysti tämän seurakunnan edustajan on helppo vauhdittaa sunnuntain osalta, kun lauantaina on levännyt ja kerännyt voimia sunnuntaiostoksia varten.

Minusta me olemme rohkeita, kun käymme vastustamaan valtavien maksimarkettien ja automarkettien vääriä investointeja. Luomalla sellaista illuusiota, että meillä lisääntyy ostovoima ja käynti kaupassa toivotaan, että me tulisimme pelastamaan ja maksaisimme ne väärät päätökset, joilla suuria virheellisiä investointeja nämäkin liikkeet tekivät. Ei meidän tarvitse olla siinä urakassa mukana. Meidän tehtävämme on puolustaa suomalaista kauppaperinnettä, meikäläistä kulttuuria. Me tiedämme, että jos me annamme tukemme täydellisesti tällaiselle linjalle, me romutamme meidän pienkauppaperinteemme. Mihin menevät kodinkonekauppiaat, vaatekauppiaat, kangaskauppiaat, elintarvikeliikkeet, pienet urheiluvälinekauppiaat jne?

Tarkoituksena tässä on opettaa suomalaiset perheet, suomalaiset ihmiset, sitoutumaan tähän suureen välkkyvään maksimarkettiin, joka lisää tarvikevalikoimaansa aina sen mukaisesti — sillä riittää resursseja, sillä riittää pinta-aloja — mihin ihmiset ovat halukkaita. He tottuvat sieltä ostamaan kodinkoneensa, kenkänsä, vaatteensa, urheiluvälineensä jne. Kun vielä sunnuntaisinkin totutetaan tähän menoon, ei enää muistetakaan, että siellä omassa korttelissa, omassa kylässä, omassa pikkukaupungissa voisi olla juuri perhe, joka ehkä monien sukupolvien ajan on tehnyt tätä kauppaa.

Miksi juuri kokoomus, joka mielellään on, ja ehkä käytännössä on ollutkin, pienyrittäjän asialla, näin avoimesti sitoutuu virheitä tekevien suurketjujemme suojeluun ja heidän asiansa ajamiseen? Siitä riittää kysyttävää. (Ed. Sasi: Kannatetaan nakkikioskiyrittäjiä!) — On aivan hyvä, jos nakkikioskiyrittäjällä on ystäviä.

Tämän asian ajamiseksi on käyttöön otettu tietysti varmuuden vuoksi kuluttajat, kun ei rohjeta suoraan tukea eräitä mahtipontisia liikkeitä. Täällä olemme kuulleet juuri valtavan suuria eroja niissä tutkimuksissa, mitä on tehty siitä, haluavatko kuluttajat tällaista uutta mahdollisuutta. Ihme kyllä, valtavan suuri enemmistö useimmissa kuluttajatutkimuksissa on sitä mieltä, että ei tällaisia tarvita. Liiketyöntekijät, jotka ovat vedonneet meihinkin monipuolisesti ja hyvin, ovat kyllä vahvistaneet kaupassa asioivilta ihmisiltä kyseltyään, pitääkö päästä myös sunnuntaina tähän kauppaan.

Muistan myös lukeneeni eilen Helsingin Sanomista Erkki Pennasen kirjoituksen, joka oli hyvä, ja on jopa harvinaista, että kyseinen lehti niin asiallisen ja monipuolisen artikkelin julkaisee asiasta, jossa minun ymmärtääkseni linja itse lehdellä on toisenlainen, marketteja tukeva. Kuluttajasta on tehty eräänlainen kuningas, jota olisi

voitava palvella milloin hyvänsä ja hänet halutaan opettaa ostamaan uudella tavalla.

Ihme on myös se, kun pienkauppojen hävittämisvimmassa halutaan unohtaa niin kaupunkien keskustoissa, esimerkiksi Helsingissä, kuin kirkonkylissäkin tapahtunut ikärakenteen muutos. Monet ovat tehneet päivätyönsä suuren perheen parissa eri ammateissa, hankkineet omakotitalon, asuneet vuokralla suuremmissa tiloissa. Vanhuuden päivinä tänä päivänä hakeudutaan palveluiden lähelle kirkonkylän tai Helsingin keskustan alueelle. Se on aivan luonnollista. Mutta nyt tällä menettelyllä me houkuttelisimme kaikki käymään kaupassa Kehä III:n alueella. Millä nämä eläkeläiset, vanhukset ym., taksipalveluiden avullako, ajetaan jonnekin marketin eteen ja sanotaan, ole hyvä, ostapa täältä, kun he eivät edes oikein ymmärrä, miten siellä käyttäydytään ja menetellään. Tosiasia on siis se, että meillä halutaan tehdä väkisin ja voimalla rakenteellinen muutos suomalaiseen kauppaperinteeseen.

Ed. Vehkaoja käytti minusta hyvin myönteisen ja mukavan puheenvuoron samoin kuin ed. Mikkola, joka totesi, että meillä on, voi sanoa, valtavan suuret mahdollisuudet käydä kauppaa ja palvella ihmisiä ilman, että lainsäädäntö sitä mitenkään rajoittaa, ja se on erinomainen asia. Minusta turhanpäiväinen nipottaminen terveydenhuollon säännöksistä, rakennuslain säännöksistä jne. on aivan mahdotonta silloin, kun pienyrittäjä, pienkauppias, on liikkeellä. Mutta kun tullaan tähän meidän mittasuhteissamme Bryssel-malliseen ajatteluun, silloin eduskunnan on toimittava ja meidän on ilmaistava kantamme siitä, että me emme hyväksy tämän laatuista yhteiskunnan rakenteen muuttamista.

Kioskiasiasta olen eri mieltä, tai ehkä on väärin sanoa eri mieltä, ed. Vehkaojan kanssa. Jos muutamme nimikettä, saattaa olla, että päädymme aivan samaan. Minusta kioskikulttuuri on yksi osa suomalaisuutta. (Ed. Zyskowicz: Onko ed. Juhantalo Rautakirjan suurosakas?) Niin kauan kuin Suomi-Filmiltä on leffoja tullut, melkein jokaisessa kyllä kioskin ympärillä tapahtuu jotain mielenkiintoista. Miksi me nyt löisimme juuri senkin kiinni sen ohella, että rajoitamme markettien käyttöä? Suomalainen kioskikulttuuri ja suomalainen huoltoasemakulttuuri ovat juuri ehtineet saavuttaa sellaisen tiheälläkin kammalla katsotun palvelujen muodon, johon suomalaiset ovat tottuneet, niin että kun tulee iltasella sunnuntaina makkarannälkä tai sukkahousun tarve, niin sieltä ne saadaan. Olkoon sitten kyse vähän muovikulttuurista, mutta kun jokaisena muuna päivänä Suomesta saa yllin kyllin mitä hyvänsä, ei pidä sunnuntaiiltasella lähteäkään vaatimaan jotain hienostelua ja hyvää.

Nämä ovat pääsääntöisesti perheyrittäjiä. Rautakirja, josta ed. Zyskowicz huuteli, on tietysti äveriäs perheyritys, eikä pidä sanoa, että kannatetaan pelkästään perheyrityksiä. Mutta Rautakirjasta on tullut huoltoasemaketjujen ohella suomalaisia hyvin palveleva, viikonvaihteessa palveluja täydentävä järjestelmä. Huoltoasemaketjutkin ovat usein vastoin aseman ns. omistajan tahtoa viime vuosien aikana muuttaneet vanhat suttuiset kahvionsa monipuolisiksi R-kulttuurin tapaisiksi vähittäismyymälöiksi, joissa muutama sata tarviketta on saatavilla. Miksi nyt tekisimme sellaisen lainsäädännön, että lopetetaan nämäkin ostospaikat, joihin juuri suomalaiset ovat tottuneet? Tuetaan sitä järjestelmää, niin että tällaisia palvelevia rakenteita voi olla!

Jos kovin painotetaan ihmisten suojelua, mikä tietysti on monella tavalla hyvä asia, niin kyllähän tosiasia on, että nykyaikainen yhteiskunta edellyttää palveluiden tarjonnan lisäämistä myös viikonvaihteessa, onpa kyse urheilusta, kulttuurista, pikkukaupoista jne. Se on kehittyvää, nykyaikaista maailmaa, eikä siinä pidä liioitella, ettei saisi mennä kukkakaupasta ostamaan tai muuta. Se on luontevaa ja normaalia vapaan maan vapaan kaupan hyvää elämisen muotoa.

Näin ollen en ole halukas tukemaan tämän laatuista hallituksen esitystä. Miten tämä on tänne tullut, on oma asiansa. Ilmassa väreilee kuitenkin sellainen tuntu, että päähallituspuolueiden välillä ollaan tekemässä ainutlaatuista koplausta. Tässä tulee tapahtumaan niin, että monien neuvottelujen jälkeen meille tullaan esittämään ehdotus, jossa rima on niin matalalla kuin mahdollista. Kaikki paha on poistettu, mitään pahaa ei ole enää olemassa, unohdetaan koko alkuperäinen idea, mutta saadaan vietyä tämä läpi eduskunnassa, ettei loukata hallitusta ja uhata mokoman hallituksen pystyssä pysymistä, mikä tietenkin on ihan teoriaa.

Meillä on siis oma kulttuurimme Suomessa. Ollessani ministerinä olin vihkimässä erästä pakastetehtaan laajennusta, ja sitä ennen minulle toimitetusta artikkelista ihan mielenkiinnosta luin, miten innokkaita pakastearkun ja pakasteiden käyttäjiä me suomalaiset olemme. Aivan niin kuin kännyköissä: me johdamme. Suomi on kova poika pakastamaan. Jos katsotaan Ranskaa, jos-

sa herkutellaan, syödään joka päivä tuoreita vihanneksia, tuoreita tuotteita, aamuista leipää, se on häntäpäässä koko pakastamiskulttuurissa.

Jos siis tämän kulttuurin mukaisesti sunnuntaina yllättää hirveä nälkä taikka tulee anoppi ja suku kylään, tehdään kerrankin se ihmeasia, että avataan pakastinlaatikko. Siellä on viime syksyn mullin lihaa ja sorsia, siellä on hirvipaistia, viime kesän marjat ja sienisadot. Me olemme jokainen huomanneet itse tai lähipiirissämme, kun sähkökatkoksen aikana on 400 litran pakastin sulanut ja kaadetaan se maahan tai yritetään tonkia, mitähän järkeä tässä on ollut, että sieltä löytyy ylivuotisia ns. tuoreita tavaroita, joita olemme kalliilla sähköllä ylläpitäneet. Niillä ei ole enää mitään kilpailukykyä, maku on häipynyt aikapäiviä sitten, mutta emme raaski syödä niitä, kun varmuuden vuoksi ne pistämme sinne pakasteeseen. Jokaisen markettikäynti olisi paljon halvempi ja viisaampi, kun avaisi sen oman laatikkonsa.

En voi lämmetä tälle asialle, auttaa ja tukea marketteja. Minä ymmärrän työntekijöitä tällä sektorilla, ymmärrän kirkkoakin ja heidän aatemaailmaansa, mutta ymmärrän myös niitä lukuisia tuotteiden tekijöitä, tavarankuljettajia, hyllyjen täyttäjiä, joiden muutamien illuusiomaailmassa olevien myymälähassujen ihmisten tarpeiden tyydyttämiseksi täytyy häärätä sunnuntaiaamuna hyvin aikaisin liikkeellä. Maanantainakin ehditään.

Edustajat H. Koskinen ja Sasi merkitään läsnä oleviksi.

Ed. Kokkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli tietysti erittäin mielenkiintoista kuulla ed. Juhantalon pakastimen sisältö, joskaan se ei ehkä niinkään pääasiaan liittynyt. Ed. Juhantalolle kuitenkin toteaisin, että kuluttaja äänestää kävelemällä. Kuluttaja ei varmasti mene kauppaan, jos hän katsoo, että aika on hänelle sopimaton, joten emmekö me voisi nyt luottaa loppujen lopuksi kuluttajiin?

Huomasin puheenvuorosta, että ed. Juhantalo haluaa erityisesti suojella R-kulttuuria. Ehkä olisi hyödyksi, että hän itsekin lukisi puheenvuoronsa läpi, niin hän huomaisi tehneensä täyden ympyrän.

Kysyisin vielä lopuksi: Yrittäjä Juhantalo, pidittekö nakkikioskianne auki Kankaanpäässä myös sunnuntaisin?

Ed. Vehkaoja (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan kiittää ed. Juhantaloa aika hauskasta puheenvuorosta. Harvoin täällä on niin hauskaa kuin hyvässä leffassa. Hän oli huolissaan suomalaisen filmikulttuurin kohtalosta, jos R-kioskeille nyt tehdään jotakin, mutta haluaisin kyllä olla huolissani ed. Juhantalon puolesta, jos hän joutuu seuraavat 20 vuotta Suomi-filmeissä katsomaan kioskin paikalla vain R-kioskeja. Se on aika monokulttuuria jos mikä.

Mielestäni kulttuuriin kuuluu se, että se on liikkeellä. En voi ymmärtää sellaista käsitystä, että kulttuuria on vain se, mikä pysyy paikallaan. Liikkeelle pitää antaa mahdollisuus, ja yksi mahdollisuus juuri voisi olla se, että saisimme vähän monipuolisemman kuvan takaisin kioskeihin ja liikkeisiin. Niissä voisi jatkossa lukea vähän muutakin kuin R-kioski, jos sallittaisiin perheyrityksien päästä samoille apajille.

Ed. Juhantalo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En muista, mikä se Viljo-kulttuuri oli, joka kallellaan olevalla, ränsistyneellä kioskilla sunnuntainsa vietti, mutta ed. Vehkaojalle totean, että kannattamatta nyt niin voimakkaasti R-kioskia kyllä niiden laatu on kummasti parantunut ja monipuolistunut siitä Viljon kioskista.

Ed. Kokkosta tietysti kiitän hauskasta, mukavasta vastauksesta. Minä lausuin tuossa, että kun kannatan perheyritystä ja perheiden hoitamia huoltoasemakioskeja jne., niin minä hyväksyn R-kioskijärjestelmänkin mielelläni, koska siitä on tullut osa pikkuasioiden hoitojärjestelmää. Sanoin puheenvuorossani, että en nyt erityisemmin pidä sitä perheyrityksenä, koska tiedämme, minkälainen perhe sen järjestelmän takana on, mutta se on hyvin hoidettu ja tehokas. Ei siinä tarvita mahtavia marketteja, kun yhdistää sen esimerkiksi ed. Kokkosenkin pakastelaatikon ja R-kioskin, niin hyvin sunnuntait pärjää. En minä vastustanut nytkään aukioloa sunnuntaisin muuta kuin markettien osalta.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

Poistoja päiväjärjestyksestä

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksestä poistetaan 14)—20) asia.

---

21) Hallituksen esitys laiksi rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 181/1996 vp
Lakivaliokunnan mietintö 22/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

22) Hallituksen esitys laiksi ulosottolain muuttamisesta

Hallituksen esitys 145/1996 vp
Lakivaliokunnan mietintö 23/1996 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna perjantaina kello 13.

Täysistunto lopetetaan kello 23.06.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen